

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

45

PENTRU PACEA LUMII

(Paginile 12—13)

Coordonatele progresului

APĂRUT el însuși ca o expresie logică și obiectivă a înaintării istorice, socialismul este legat inseparabil de progres, în toate laturile vieții sociale și economice. Perfecționarea continuă a orânduirii socialiste, îmbunătățirea formelor și a modalităților de realizare a planurilor și programelor stabilite, preocuparea neabătută pentru a se asigura triumful noului, căutarea celor mai eficiente soluții în toate domeniile, reprezintă trăsături esențiale, profund caracteristice, ale societății noastre. Permanența spiritului revoluționar constituie o garanție a succesului acestui vast efort de modernizare, ce se desfășoară în ritm accelerat și pe o scară extinsă la totalitatea domeniilor și sectoarelor de activitate. Noua etapă a edificării socialismului în țara noastră are de altfel ca obiectiv major obținerea unei schimbări calitative în toate planurile vieții sociale și economice, astfel încât să se efectueze trecerea la un nou stadiu de dezvoltare, superior.

În acest context un rol deosebit, primordial, revine cercetării științifice și introducerii tehnologiilor de vîrf, pe baza cărora dezvoltarea intensivă a economiei se poate desfășura la cotele prevăzute de hotărârile Congresului al XIII-lea și de Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. Progresul social și economic presupune de aceea ca știința și tehnica să contribuie în chip fundamental la ridicarea nivelului calitativ al întregii activități, în toate domeniile. Țara noastră, ca și toate celelalte țări socialiste, este deplin angajată în acest proces de înnoire și modernizare, astfel încât să se poată afirma ca promotoare a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. „Noi acordăm — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, cu ocazia primirii delegațiilor guvernamentale participante la ședința a 42-a a Sesiunii Consiliului de Ajutor Economic Reciproc — o mare însemnătate acestor probleme pentru că pornim de la faptul că socialismul și comunismul nu se pot realiza decît pe baza celor mai înalte cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane. Înseși socialismul și comunismul sînt rezultatul celor mai nobile și înaintate cuceriri ale științei, în relațiile sociale, în gândirea umană, și, deci, și în toate domeniile științei și tehnicii. Avem obligația față de popoarele noastre, față de însăși cauza socialismului să facem în așa fel încît să demonstrăm forța și superioritatea socialismului în toate domeniile, deci și în domeniul științei și tehnicii!“.

PREOCUPAREA constantă a partidului, a secretarului său general pentru afirmarea tot mai puternică a științei și tehnicii în întreaga operă de dezvoltare economico-socială a țării a fost subliniată și la plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, eveniment de o deosebită însemnătate în viața social-politică a patriei. Desfășurate sub președinția tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, lucrările plenarei au evidențiat importanța științei ca principală sursă de progres și civilizație, stabilind orientări precise și de înaltă valoare teoretică pentru întreaga activitate de cercetare și învățămînt, menite să impulsioneze creșterea continuă a contribuției științei și tehnologiei avansate la dezvoltarea intensivă a economiei naționale și la modernizarea forțelor de producție, la valorificarea superioară a resurselor materiale și umane ale țării. Promovarea susținută a revoluției tehnico-științifice, introducerea pe scară largă a celor mai noi descoperiri și perfecționarea continuă a procesului de învățămînt sînt direcții prioritare de acțiune, a căror contribuție la progresul general al țării și la înfăptuirea marilor noastre planuri și programe de dezvoltare își vedește pe deplin însemnătatea.

Inscrisă neabătut pe coordonatele dezvoltării și progresului, România socialistă acordă astfel o importanță de prim ordin promovării științei și tehnicii.

„România literară“

OMAGIU de Dan Hatmanu

Avem o hotărîre pe care țările din C.A.E.R. — care sînt și membre ale Tratatului de la Varșovia — au adoptat-o la Budapesta cu privire la reducerea cu 25 la sută a armamentelor convenționale. Va trebui să ne propunem să fim mai activi, și în această privință, pentru că guvernele, pe lângă problemele economice, au și o mare răspundere și un rol foarte important în infăptuirea politicii generale a partidelor și a statelor noastre, de dezvoltare a colaborării, de dezarmare, în toate sectoarele de activitate.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea rostită la primirea delegațiilor guvernamentale participante la ședința a 42-a a sesiunii Consiliului de Ajutor Economic Reciproc)

România literară

Director : George Ivaşcu, Redactor şef adjunct : Ion Horea. Secretar responsabil de redacţie : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Pentru pace şi colaborare

IN ARIA de cuprindere a cronicii săptămânale se înscrie o multitudine de evenimente, manifestări şi acţiuni politice, având ca factor comun puternica afirmare a obiectivelor păcii şi dezarmării, şi, totodată, confirmarea justelii politicii României socialiste consacrate acestor aspiraţii fundamentale ale popoarelor.

În acest cadru, în contextul specific cînd pe arena internaţională continuă controversa în legătură cu aprecieroa intinării de la Reykjavik, cu delimitarea căilor de acţiune ce ar trebui urmate în vederea dezarmării, iniţiativa preşedintelui Nicolae Ceauşescu, privind reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare se mentine în atenţia generală a opiniei publice. Desigur, valoarea iniţiativei este pluridimensională, ca model concret de acţiune, exemplu de concordanţă între vorbă şi faptă, stimulator al negocierilor din forurile de dezarmare. Viaţa pune însă tot mai mult în evidenţă şi un alt izvor al forţei acestei iniţiative — respectiv adeziunea generală, unanimul sprijin popular de care se bucură, devansînd, practic, referendumul, zilnic, — prin luări de poziţie, declaraţii, scrisori, prin paginile presei sau la radio şi televiziune — cetăţenii României socialiste de toate profesurile şi de toate vîrstele, bărbaţi şi femei, tineri şi vîrstnici îşi exprimă sprijinul fierbinte faţă de această măsură apreciată drept istorică.

În mod deosebit de viguros şi de expresiv s-a făcut auzit în acest sens glasul oamenilor de ştiinţă şi al cadrelor didactice, personalităţi de frunte ale intelectualităţii ţării. În cadrul Plenarei Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului desfăşurate sub preşedinţia tovarăşului academician doctor inginer Elena Ceauşescu, atît dezbaterile, cit şi telegrama adresată tovarăşului Nicolae Ceauşescu au relevat importanţa iniţiativei româneşti de dezarmare, deplinul ei consens cu nobila misiune paşnică a ştiinţei şi învăţămîntului — de a sluji nu exterminării şi distrugerii, ci bunăstării omului, înfloririi civilizaţiei, asa cum, de altfel, cheamă la acţiune Apelul pentru dezarmare şi pace în Europa şi în lume adoptat de plenară.

DUPĂ cum se ştie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a subliniat că iniţiativa României în favoarea dezarmării nu afectează cu nimic securitatea ţării — asa cum nu ar afecta-o nici pe a altor ţări ce ar urma exemplul României — ci, dimpotrivă, ar permite ca mijloace materiale suplimentare să fie destinate dezvoltării sociale, ceea ce ar spori forţa statului, stiut fiind că o ţară este cu atît mai puternică cu cît are o temelie economică mai robustă.

Este un motiv suplimentar pentru asigurarea unei viguroase dezvoltări economice a ţării, pentru intensificarea colaborării şi cooperării internaţionale destinată acestui scop — idee pusă în evidenţă şi cu prilejul sesiunii C.A.E.R. de la Bucureşti care a dezbătut importante probleme ale adîncirii conlucrării ţărilor membre. De altfel, în cuvîntarea rostită de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la primirea delegaţiilor guvernamentale participante, preşedintele României socialiste a subliniat în mod deosebit importanţa excepţională a intensificării cooperării dintre ţările C.A.E.R. şi, în general, dintre toate ţările socialiste pentru dezvoltarea construcţiei societăţii noi şi, totodată, pentru întărirea forţelor păcii, în concordanţă cu interesele păcii şi socialismului. Se poate spune că această cuvîntare jalonează direcţia şi orientări fundamentale pentru perfecţionarea activităţii C.A.E.R., pentru modernizarea şi creşterea eficienţei sale, a rolului său în promovarea progresului tehnico-stiinţific, în vederea unei creşteri cît mai mari a forţelor de producţie şi egalizării relative a nivelurilor de dezvoltare a ţărilor membre, pe baza consolidării şi aplicării ferme a principiilor socialiste în toate domeniile.

CONCOMITENT, la Viena s-a început lucrările noua conferinţă pentru securitate şi cooperare în Europa. După reuniunile anterioare, de la Helsinki, Belgrad şi Madrid, noua conferinţă a fost împinată de popoare cu speranţa că acum trebuie înregistrate progrese concrete pe linia securităţii europene; există în acest sens o premisă pozitivă — încheierea recentă cu succes a conferinţei de la Stockholm care a verificat adevărul că, atunci cînd există voinţa politică şi spiritul constructiv necesare, evitîndu-se polemicele sterile, se poate ajunge la acorduri unanime acceptabile. Documentul Poziţiei României, aprecierile şi considerentele preşedintelui Nicolae Ceauşescu cu privire la realizarea dezarmării, securităţii şi cooperării în Europa, prezentat la Conferinţa de la Viena de ministrul român al afacerilor externe, relevă că este nu numai necesar ci şi posibil să se facă acum pasul următor, şi anume să fie definite obiective concrete de natură să permită trecerea la măsuri efective de dezarmare, căci o reală securitate europeană se poate clădi nu prin continuarea acumulării de arme, ci, dimpotrivă, prin reducerea mijloacelor materiale de distrugere, prin eliminarea spectrului nuclear.

De fapt, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a subliniat insistent că popoarele europene le revin acum răspunderi sporite, că Europa are un rol de neînlucuit în promovarea dezarmării. Şi tocmai în consens cu această cerinţă primordială, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia la Marea Adunare Naţională, referindu-se la noua conferinţă de la Viena : „Considerăm că este necesar ca încă de la început să se acţioneze — şi, în ce o priveşte, România va face totul — pentru desfăşurarea în cele mai bune condiţii a acestei conferinţe, astfel ca ea să marcheze noi paşi în direcţia întăririi colaborării şi cooperării între toate statele europene, în direcţia dezarmării, a unei Europe unite, a păcii şi colaborării“.

Cronica

2 România literară

Viaţa literară

Poezii cîntă pacea

● Uniunea Scriitorilor, Comitetul judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă Timiş, Asociaţia scriitorilor din Timişoara, Opera Română, Teatrul Naţional şi Teatrul Maghiar-German din Timişoara, revistele „Viaţa Românească”, „Igaz Szó” şi „Orizont” au organizat la Teatrul Maghiar de stat festivalul de poezie : „Poezii cîntă pacea“.

Au participat : Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Letay Lajos, Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Hajdu Gyözö, Ioanichie Olteanu, Bajor Andor, Vlaicu Bărna,

Bordely István, Eltötő Jozsef, Janosházy György, Márky Zoltán, Toma George Maiorescu, Mircea Micu, Damian Necula, Mihai Negulescu, Toth István, Mircea Scariat, Kuty Martha, Szász János, Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara, Cornel Ungureanu, Anavi Adam, Alexandru Jebeleanu, Mandics György, Ivo Muncean, Maria Pongracz.

După cuvîntul rostit de Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara, şi Hajdu Gyözö, poezii prezenţi la

această amplă manifestare, prilejuită şi de apariţia unui număr din revista „Igaz Szó” a Uniunii Scriitorilor consacrat Timişoarei şi Banatului, au citit din lucrările lor poeme dedicate păcii, patriei, partidului. De asemenea, au recitat poeme dedicate visului de aur al omenirii, pacea — actori ai Teatrului Naţional, ai Teatrului maghiar de stat. Şi-au dat concursul soliştii ai Operei Române.

Poezii, prozatorii şi ceilalţi scriitori au întreprins o vizită de documentare în comuna Recaş,

Festivalul „Sarmis”

● În cadrul Festivalului cultural-artistic „Sarmis”, la Casa de cultură din Deva, în ziua de 24 octombrie, s-a desfăşurat o dezbateră pe tema : Revista „Viaţa Românească” în cultura contemporană. Au participat : prof. Răzvan Iacob preşedinta Consiliului judeţean de cultură ; Ioanichie Olteanu, redactor şef al revistei „Viaţa Românească”, Vasile Andru, redactor la aceeaşi revistă ; George Timeu, redactor şef al Editurii Ştiinţifice şi Enciclopedice ; scriitorii : Radu Ciobanu, Nastasia Maniu, Iv Martinovici, Gligor Haşa ; precum şi membrii cenaclului „Sinteze” al cadrelor didactice din Deva.

În aceeaşi zi, în orasul Brad, Ioanichie Olteanu, George Timeu şi Vasile Andru au participat la programul revistei vorbite „Agora”.

În ziua de 25 octombrie, în comuna Vata de Jos (judeţul Hunedoara), Ioanichie Olteanu, Vasile Andru şi Radu Ciobanu s-au întîlnit cu membrii cenaclului „Orizont”, cadre didactice şi elevi din localitate.

„Conştiinţă şi durată”

● Inspectoratul şcolar judeţean Harghita, Casa Corpului didactic, Filiala Societăţii de ştiinţe filologice în colaborare cu revista „Viaţa Românească” au organizat la Miercurea Cluc, în faţa profesorilor de specialitate din judeţ, simpozionul Limba şi literatura română — conştiinţă şi du-

rată. Au participat ca invitaţi poezii Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Ioana Bantas, Petre Got, prof. dr. Mioriţa Baciu şi actorul Dan Nasta. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de prof. Nicu Vrabie, inspector şcolar general. Mioriţa Baciu a prezentat comunicarea „Aspecte privind geografia lingvistică românească”, iar

scriitorii susnumiţi, cărora li s-au alăturat George Vrăncănu, s-au pronunţat asupra temei în discuţie şi au citit din creaţia lor. Au mai avut intervenţii profesorii Ioan Mariş, Horia Pop, Doina Baltă, Dumitru Stan ; Dan Nasta a susţinut un recital din lirica eminesciană.

Reuniunile revistei „Ateneu”

● În cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României”, Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Bacău şi revista „Ateneu”, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor şi al filialelor A.T.M. şi U.A.P. Bacău, a organizat „Reuniunile culturale-educative şi literar-artistice ale revistei „Ateneu”.

Între alte numeroase acţiuni întreprinse, au avut loc evocarea unor personalităţi ca George Bacovia, Grigore Tabacaru, George Enescu, Vasile Alecsandri, Ion Borcea. Au fost decernate, de asemenea, premiile anuale ale revistei „Ateneu” şi s-au desfăşurat colocviile de la Tescani (cu tema „Valorificarea clasicilor”, simpoziune, conferinţe, dezbateri, mese rotunde, sezoari literare, întîlniri ale redactorilor revistei „Ateneu” pe platformele industriale, în consiliile agroindustriale de stat şi cooperatiste, în instituţii şi şcoli.

Manifestările au fost deschise de Petru Enăsoae,

preşedintele Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă, şi George Genoiu, redactor şef al revistei „Ateneu”.

La recitalul de poezie au participat : Sergiu Adam, Radu Cârncei, Gheorghe Chiţimuş, Constantin Th. Ciobanu, Calistrat Costin, Cornel Galben, Ernest Gavrilovici, Ovidiu Genaru, Iancu Grama, Ion Tudor Iovian, Gheorghe Izbăşescu, Val. Mănescu, Nicolae Mihail, Victor Mitocaru, Ioan Enea Moldovan, Victor Munteanu, Dan Nicodim, Viorel Savin, Octavian Voicu.

La Teatrul „Bacovia” a avut loc lansarea volumului „Doi pentru un tango” de George Genoiu.

La Combinatul Petrochimic Borzeşti s-a desfăşurat colocviul „Epoca Nicolae Ceauşescu — epocă de puternică afirmare a culturii şi artei”, cu participarea redactorilor revistei „Ateneu” şi a membrilor societăţii culturale „G. Călinescu”.

„Toamna băimăreană”

● Sub genericul „Eroi au fost, eroi sînt încă” la cea de a XV-a ediţie a Festivalului cultural „Toamna băimăreană” a fost evocat poetul căzut în război Ion Şugariu. Au luat cuvîntul Gh. Bulgăr, Teohar Mihaeş, Gh. Crişan.

De asemenea, la căminul

cultural din comuna Groşi, judeţul Baia Mare, membrii ai cenaclurilor literare „Astra” şi „Nord” şi poetul Teohar Mihaeş au participat la dezbateră „Literatură şi folclorul, dovezi ale vechimii şi continuităţii poporului român”.

„Creaţia sadoveniană şi receptarea ei critică”

● La Rotonda Muzeului Literaturii Române a avut loc o dezbateră cu tema „Creaţia sadoveniană şi receptarea ei critică”. Manifestarea a fost prezidată de acad. Şerban Cioculescu. Au participat : Dumitru Almas, Mircea Tomuş, Fănuş Băileşteanu, Marin Mincu, Cornel Simionescu.

Au urmat înregistrări din fonoteca Muzeului Literaturii Române.

La secţia de dramaturgie

● În cadrul Comitetului de lectură al Secţiei de dramaturgie a Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti a fost audiată piesa „Revelioane” de Doina Vámos în lectura autoarei. Au participat la

discuţii : Margareta Bărbuţă, Claudiu Cristescu, Horia Deleanu, Liviu Dorneanu, Valeria Duca, Florin Nicolau, Laurenţiu Ulici, Ion Zamfirescu şi, în final, Paul Everac, secretarul secţiei.

„Laudă limbii române”

● Biblioteca Universităţii din Craiova, în colaborare cu Facultatea de filologie (sectorul pentru studenţi străini), a organizat un colocviu sub genericul „Laudă limbii române”. În cadrul acestei manifestări, a vorbit despre „Studierea culturii şi limbii române peste hotare” dr. Elisabeta

Sosa şi prof. Maria Buz, şef de serviciu la Biblioteca Universitară, care a insistat asupra materialelor documentare consacrate limbii române pentru vorbitorii străini.

Cu acest prilej, a fost organizată, cu sprijinul Asociaţiei Scriitorilor, o expoziţie de carte.

Matineu muzeal

● Muzeul de istorie şi artă al municipiului Bucureşti, Liceul industrial nr. 32 şi Cercul de istorie „Vasile Pârvan” au organizat, la sediul muzeului, un matineu muzeal sub genericul „Şase secole de urcare pe tron a lui Mircea cel Mare”.

Scriitorul Dumitru Almas a prezentat expunerea „Cinstirea culturii şi civilizaţiei româneşti de la cumpăna secolelor al XIV-lea — al XV-lea, în lumina operei secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu”. În continuare, Paul Grioriu a vorbit despre

„Mircea cel Mare — repere istoriografice de ieri şi de azi”, iar prof. Călin Vlad a expus conferinţa „Date noi privind domnia lui Mircea I”.

În partea a doua a manifestării s-a desfăşurat o spectacol de poezie patriotică şi revoluţionară prezentat de clasele de artă ale Scolii generale nr. 49 din sectorul II al Capitalei (prof. Gabriel Taso).

În încheierea matineului muzeal, în care au fost evidenţiate şi lucrările literare mai noi în care este înfăţişată figura lui Mircea cel Mare, cei prezenţi au vizitat Muzeul de istorie şi artă al municipiului Bucureşti.

Lansare

● Cu prilejul sărbătoririi zilei armatei Republicii Socialiste România, într-o unitate militară din municipiul Focşani a avut loc prezentarea recentului volum de proză „Rătăcind prin

necunoscut” de Mircea Novac. Din partea Editurii Albatros a vorbit Ion Aesan, iar din partea Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Vrancea, Liliana Zaharia.

Dialogul artelor

● Casa de Cultură a Sindicatelor din Buzău a organizat o masă rotundă cu tema „Creaţia tinerilor sub semnul marilor împliniri revoluţionare ale Epocii Nicolae Ceauşescu”.

La dezbateri au luat cuvîntul Marin Sorescu, Gheorghe Istrate, Mircea Scariat, Dumitru Pricop, Bucur Chiriac, Gheorghe Andrei, Dumitru Ion Dincă,

Puiu Cristea, Gh. Mincă, Marin Ifrim. Cu participarea a celorlaşi scriitori, tot la Buzău a avut loc un dialog al artelor. A fost lansat volumul de versuri „Oraşul cu un milion de ferestre” de Marin Ifrim. A avut loc de asemenea un microrecital susţinut de Ileana Mărculescu şi Valerică Stan, precum şi vernisajul de pictură al Mirelei Ciobanu.

Recital „Spaţiul mioritic”

● Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la apariţia volumului „Spaţiul mioritic” de Lucian Blaga, „Muzeul satului şi de Artă populară” a organizat un recital de poezie şi muzică.

Recitalul a fost întregit de un dialog susţinut de acad. Alexandru Balaci, dr. Georgeta Stoicescu, pictorul Marin Gherasim şi etnologul Paul Drogeanu.

Simpozion „Mihai Ralea” La Cenaclul de literatură ştiinţifico-fantastică

● Organizat de Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al oraşului Huşi, judeţul Vaslui, în cadrul „Zilei literaturii” a avut loc simpozionul „Mihai Ralea, personalitate proeminentă a culturii româneşti”, prilejuit de împlinirea a 90 de ani de la naşterea scriitorului.

Au evocat momente din viaţa şi opera lui Mihai Ralea, Constantin Păunescu, Dumitru Zaharia, Aurel Ciulei, Teodor Codreanu, Costin Tuchilă şi Emil Pascual, preşedintele Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al oraşului.

Au fost citite pagini din opera lui Mihai Ralea.

● Cenaclul de literatură ştiinţifico-fantastică al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti a evocat pe scriitorul George Ricus, dispărut prematur în vara acestui an.

După cuvîntul rostit de Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor, Sanda Radian şi Adrian Rogoz au vorbit despre romanele de anticipaţie publicate de G. Ricus.

În continuare, actorul Romulus Bărbulescu a citit fragmente din scrierile autorului evocat.

Orizontul științei românești

UN EVENIMENT de o deosebită însemnătate în viața politică, științifică și culturală a țării noastre l-a constituit Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, care a avut loc la sfîrșitul lunii octombrie sub președinția tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu.

La lucrările Plenarei au participat personalități de prim ordin și de înaltă răspundere a muncii științifice, conducători ai instituțiilor în ale căror preocupări se cuprind astăzi prezentul și viitorul României, așa cum se configurează din hotărârile Congresului al XIII-lea al P.C.R.

Din întregul program al Plenarei, din magistralele orientări de deosebită valoare teoretică și practică pe care tovarăsa Elena Ceaușescu le-a dat întregului spațiu al cercetării și învățămîntului din țara noastră, în felul cum s-au conturat orizonturile noii revoluții tehnico-științifice și agrare, direcțiile spirituale din toate țărîmurile vieții noastre economice și sociale, ca și din Telegrama adresată de participanții tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și din Abelu participanților pentru dezarmare și pace în Europa și în lume, am înțeles și am văzut ce nobile îndatoriri apăsă asupra muncii noastre, ce înalte idealuri patriotice ne călăuzesc, ce înaltă menire a conștiinței noastre ne leagă de soarta poporului român și a popoarelor lumii, de pacea care ne este însăși viața, de apărarea ei și de zidirea acelor temelii de neclintit ale democrației și independenței naționale. Toate acestea se exprimă prin învățătura fiecărei zile pe care o dăm generațiilor, prin felul cum știm să ne prezătim pe oamenii zilelor de mîine, pe fiii păcii și al construcției, pe oamenii țării noastre noi, oameni ai orizonturilor luminoase și al bucuriilor culturale, oameni ai iubirii de muncă și de osturile înalte ale vieții.

CA PRESEDINTE al Academiei Republicii Socialiste România, mi-am exprimat de la început acordul deplin cu materialele aflate la ordinea de zi a plenarei Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, cu orientările și indicațiile din cuvîntarea rostită la deschiderea lucrărilor plenarei de tovarăsa Elena Ceaușescu, prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului. Aceste materiale oglindesc importanțele realizării obținute pînă în prezent în cîincinalul 1986-1990 în domeniul cercetării științifice și al învățămîntului, precum și obiectivele ce trebuie îndeplinite în viitor. Soluționarea unor teme de cercetare științifică, introducerea progresului tehnic, realizarea unor producții suplimentare cu aportul cercetării științifice, contribuția cercetării la realizarea programelor de modernizare a proceselor de producție, îmbunătățirea nivelului tehnic și calitativ al produselor sînt tot atîtea dovezi ale modului cum cercetarea științifică, sub conducerea și îndrumarea directă a tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu, a contribuit și contribuie concret, nemijlocit, la dezvoltarea economică și socială a patriei noastre.

Academia Republicii Socialiste România, cel mai înalt for științific și de cultură al țării, mostenitoarea și continuatoarea îndelungatei și valoroasei tradiții științifice și culturale românești, alături de celelalte instituții de importanță națională, ale cercetării și învățămîntului, este integrată organic în programul de edificare a societății socialiste multilaterale dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, slujind astfel, astăzi ca și în trecut, cu devotament, interesele fundamentale ale poporului.

Prin programul nostru de muncă, prin felul cum înțelegem să ne integrăm în procesul înnoitor al edificării și al dezvoltării multilaterale a societății noastre, acționăm cu toată hotărîrea pentru a ne implica în problemele complexe ale științei, tehnicii și culturii din România, antrenînd cele mai valoroase cadre din învățămîntul superior, din cercetarea științifică și din cultură, aducîndu-ne astfel, prin mijloacele noastre specifice, contribuția la afirmarea continuă a științei și culturii românești.

Prezența Academiei Republicii Socialiste România în viața științifică a țării se face resimțită în primul rînd prin activitatea membrilor ei. În felul acesta înțelegem, prin gîndirea și prin dimensiunile muncii noastre, semnificațiile măreței epoci pe care o trăim, precum și felul cum largul front al oamenilor de știință răspunde înaltelor comandamente exprimate de tovarăsa Elena Ceaușescu în memorabila sa cuvîntare. Prin lucrările elaborate, membrii Academiei marchează o prezență vie, dinamică. Multe dintre aceste lucrări au intrat în circuitul mondial de valori. Mărturie convingătoare în acest sens stau, în primul rînd, lucrările tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu, traduse în numeroase limbi străine, apreciate elogios de prestigioși savanți de peste hotare.

O importantă modalitate de participare activă a Academiei Republicii Socialiste România la procesul de dezvoltare rontinuă a științei o constituie manifestările științifice, de înalt nivel, organizate în colaborare cu institutele centrale, cu academiile de profil, cu institute de cercetare și proiectare și cu institute din învățămîntul superior.

ÎN MATERIALELE aflate la ordinea de zi a plenarei s-a prevăzut accelerarea elaborării unor lucrări fundamentale și finalizarea tratatelor privind istoria României, a limbii și literaturii române, a învățămîntului, științei și a altor domenii ale culturii, precum și elaborarea unor lucrări privind evoluția străvechilor civilizații pe teritoriul patriei noastre și tradițiile luptei poporului nostru pentru libertate, independență și unitate națională.

În această ordine de idei Academia Republicii Socialiste România a coordonat și coordonează elaborarea unor lucrări de interes național, a unor opere de sinteză de înaltă ținută științifică, apreciate de tovarășul Nicolae Ceaușescu drept „o cucerire ideologică primordială pentru societatea noastră”. Printre aceste lucrări menționăm: Dicționarul tezaur al limbii române, tratatele și izvoarele privind istoria României, Istoria gîndirii și creației științifice și tehnice românești, Atlasul geografic al Republicii Socialiste România, Colecția națională de folclor, edițiile științifice integrale din operele clasicele culturii noastre naționale: Dimitrie Cantemir, Nicolae Bălcescu, Mihai Eminescu, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Odobescu etc.

Consider că Academia Republicii Socialiste România se poate angaja ca în cîincinalul 1986-1990 să coordoneze elaborarea a două lucrări fundamentale: Istoria României, și o nouă ediție a Dicționarului tezaur al limbii române, care să apară sub înaltul patronaj al președintelui de onoare al Academiei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca un profund omagiu adus de membrii Academiei secretarului general al partidului, pentru dragostea sa nemărginită față de istoria și de limba poporului nostru. De asemenea, ar putea fi începute și elaborate în bună parte lucrări de sinteză în domeniul științelor fundamentale: matematica, fizica, chimia și biologia, lucrări care ar contribui la lărgirea orizontului științific al tuturor cercetătorilor din țara noastră.

În materialele aflate la ordinea de zi a plenarei s-a subliniat de asemenea, pe bună dreptate, importanța pe care o are intensificarea cooperării tehnico-științifice internaționale și extinderea schimburilor tehnologice cu alte state.

În această ordine de idei am subliniat activitatea pe care o desfășoară Academia Republicii Socialiste România de dezvoltare continuă a legăturilor științifice internaționale cu academiile din țările socialiste și cu instituții științifice similare din alte țări. În modul acesta se mijlocește contacte științifice între cercetătorii științifici și cadrele didactice din țara noastră și cei mai reputați specialiști de peste hotare, astfel creîndu-se posibilitatea cunoașterii celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. În același timp aceste legături științifice permit o fructuoasă colaborare în soluționarea unor probleme importante pentru dezvoltarea economică și socială a țării noastre. Credem că pornind de la o asemenea concepție politică, de la un asemenea program al colaborării putem să exprimăm spiritul de solidaritate al tuturor oamenilor de știință progresiști și cu adevărat angajați în crearea fericii oamenilor, spiritul păcii și al eforturilor cite se cer în apărarea ei. Aceste gînduri au fost exprimate cu claritate în Apelul participanților la Plenară, document care rămîne nu numai ca un memento pentru întreaga omenire ci și ca un punct de onoare al vieții noastre de oameni ai științei și culturii românești.

CONȘTIENȚI de marea răspundere ce le revine în problema salvărdării păcii, membrii Academiei Republicii Socialiste România, împreună cu toți oamenii de știință din țara noastră, participă activ la multiplele acțiuni organizate de Comitetul național român „Oamenii de știință și pacea” condus de tovarăsa academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu. Savanții, oamenii de știință cunosc cel mai bine imensul potențial distructiv al armelor acumulate pe Terra, pericolul catastrofal pe care l-ar reprezenta folosirea lor. De aceea, în mod firesc, lor le revine rolul de a se afla în primele rînduri ale luptei pentru pace, de a nu preocupă nici un efort, de a milita neobosit pentru ea, în întreaga lume, rezultatele cercetării științifice să fie puse exclusiv în slujba păcii, a bunăstării, a progresului și civilizației întregii omeniri pentru a fi respectat mai înții de toate dreptul fundamental al omului la viață, la o muncă liberă și demnă. Devotați acestui crez nobil, membrii Academiei, ca și toți cei ce slujesc știința în această țară, aprobă din toată inima politica internă și externă a partidului și statului nostru și susțin strălucitele demersuri pe care le întreprinde secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru salvărdarea păcii, pentru dezarmare, și, în mod deosebit, hotărîrea privind reducerea cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, un nou și strălucit exemplu de acțiune concretă în favoarea păcii, exemplu de care sîntem mîndri și pe care îl vom susține prin eforturile noastre înzecitate, contribuind astfel la promovarea științei, tehnicii și culturii românești, la ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, într-o lume liberă, o lume a păcii și colaborării între popoare.

Acad. Radu Voinea
Președintele Academiei
Republicii Socialiste România

OMAGIU de Ileana Balotă

Vocea României

Țara întreagă aripile-și desface
spre înălțimi de civilizație;
noi avem o străveche vocație
de ctitorire în timpuri de pace.

Și toți, cum griul în germinație,
integrați în frontul păcii, tenace,
sîntem lingă acel ce totul face
ca armele să intre-n dizgrație.

Din zorii lumii noi, de dimineață,
cu poporul muncitor frate geamăn —
veșnic stejar din pădurea română,

luceafăr limpezind un cer de ceață,
El — vocea României — fără seamăn,
Erou al păcii-i sorit să rămînă.

Radu Felecan

Autoportret cu țara

Septembrie dă nume clipei Tale
Tu dinlăuntrul meu mă luminezi
jocul secret de cumpene egale
al timpului să mi-l incredințezi

Octombrie dezleagă noime parcă
să-mi aflu-n sine steaua licărind
cu toată bucuria ce mă-ncearcă
în gîndul Tău înalt să mă cuprind

Noiembrie preschimbă-n viu uimirea
copilului care rămîn mereu
să-ți înrămez în dor nemărginirea
țărîm neumbrită să-ți aflu trupul meu

Ne-om așeza colindelor ferestre
într-un decembrie înstelat și pur
păzind în vatră flacăra de zestre
cu toți ai casei noastre împrejur

Și vom umbla cu viața prin poveste
Tu mie rostuire și cuvînt
cu Ție clipă fericită că sînt
semn al iubirii care pururi este.

George L. Nimigeanu

Spiritul avangardei

In luna august a acestui an, o delegație de scriitori iugoslavi în frunte cu dr. Aleksandar Petrov, președintele Asociației scriitorilor din Serbia, a sosit la București spre a comunica lui Geo Bogza hotărârea juriului Festivalului de poezie de la Smederevo de a institui Marele Premiu internațional Cheia de aur și a-l fi ales ca prim laureat. Documentul care justifică decizia juriului apreciază că „Geo Bogza este unul din corifeii avangardei românești și europene, revoluționar și umanist de seamă”. Premiul se acordă anual unui poet din țările dunărene prin votul (secret) al unui juriu compus din personalități marcante ale vieții culturale și artistice din Iugoslavia.

La Festivalul de poezie de la Smederevo (9-11 octombrie) și la Intilnirea internațională a scriitorilor de la Belgrad (17-24 octombrie) a participat o delegație a Uniunii Scriitorilor din România compusă din: Geo Bogza, Anghel Dumbrăveanu, membru în Biroul Uniunii Scriitorilor, secretar al Asociației scriitorilor din Timișoara, Mircea Martin, Slavomir Gvozdenović, redactor-șef al revistei „Novi život”.

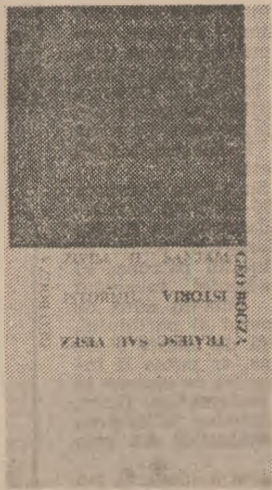
În seara zilei de 10 octombrie, la somptuoasa și modernă Casă de cultură din localitate, în prezența ministrului culturii al Serbiei, a ambasadorului României la Belgrad, a zeci de poeți veniți din toată Iugoslavia, precum și a unui numeros public, a avut loc festivitatea decernării Marelui Premiu internațional Cheia de aur. Despre semnificația și importanța operei poetice a lui Geo Bogza au vorbit Aleksandar Petrov — președintele juriului, și Mircea Martin. S-au recitat poeme de Geo Bogza din volumul recent apărut (în ediție bilingvă) în traducerea lui Adam Puslojić și intitulat Trăiesc sau visez istoria. Au rostit scurte alocuțiuni Anghel Dumbrăveanu și primarul orașului care a și înminat Cheia de aur lui Geo Bogza. Geo Bogza a făcut apoi o profesiune de credință și a recitat poemul Orion. Înaintea ceremoniei de înminare a premiului, a avut loc o conferință de presă a lui Geo Bogza. Laureatul a mai dat și alte interviuri televiziunii și ziarelor iugoslave. Televiziunea din Belgrad și Novisad, ziarele și revistele din Serbia și Iugoslavia (Borba, Politika, Knjevnice, Sovremenik etc.), au reflectat pe larg prezența lui Geo Bogza și a celorlalți scriitori români.

În ziua de 15 octombrie, delegația română a fost primită de către redactorul șef al ziarului Borba — oficiosul Ligii Comuniștilor din Iugoslavia. Cu acest prilej, Geo Bogza a scris pe loc un articol care a și apărut a doua zi în coloanele ziarului. Scriitorii români au mai avut intilniri la sediul Asociației culturale Matija Srpska, precum și la redacția de limbă ro-

mână a Radioteleviziunii din Novisad. Joi, 16 octombrie, la Asociația scriitorilor din Serbia a avut loc o seară „Geo Bogza”. Au luat cuvîntul: Ratko Adamović, Aleksandar Petrov, Srba Ignatović, Mircea Martin, Ioan Flora. S-au recitat din nou poeme de Geo Bogza, a vorbit în încheiere Geo Bogza.

Tema celei de-a 23-a ediții a Intilnirii scriitorilor de la Belgrad a fost „Apocalipsul astăzi și literatura”. În cadrul primei sesiuni plenare s-a citit și un poem antirăzboinic al lui Geo Bogza, alături de altele semnate de Ernesto Cardenal și Desanka Maksimović. Scriitorii români au mai participat la o seară de poezie închinată războiului antifascist din Spania și memoriei lui Federico Garcia Lorca, precum și la un pelerinaj la Parcul Memorial din Kragujevac, unde au asistat la solemnitatea comemorării victimelor rezistenței antihitleriste.

Intilnirea de la Belgrad, în ansamblul ei, a stat sub semnul preocupării majore a scriitorilor de a evita, prin acțiunea lor, catastrofa nucleară, de a propune o lume a păcii și înțelegerii. Un exemplu de conviețuire pașnică și de colaborare în toate planurile îl constituie chiar relațiile dintre România și Iugoslavia și, nu întimplător, la Smederevo sau la Belgrad, manifestările prilejuite de acordarea Cheii de aur lui Geo Bogza — s-au constituit în tot atâtea expresii ale prieteniei tradiționale între două popoare vecine.

Coperta volumului *Zivim il sanjam istoriju/Trăiesc sau visez istoria*, editat de Knjizevna Novine din Belgrad în colaborare cu organizatorii Festivalului Toamna poetică de la Smederevo în cadrul colecției Cheia de aur inaugurate cu acest prilej

AVORBI despre Geo Bogza înseamnă și a vorbi, obligatoriu, despre avangardă și despre spiritul ei: prin opera lui le înțelegem, poate, mai bine.

Fronță, negativism, contestație programatică și inversunată, ruptură violentă: aceștia sînt termenii în care se discută de obicei despre avangardă.

Și totuși! Nu este deloc improbabil ca avangarda, cu toate că sub aspect cronologic strict este un produs al veacului XX, să reprezinte în realitate o prelungire masivă, ultima de mari proporții, a secolului al XIX-lea, pe care atîția nu obosesc să-l condamne astăzi cu vehemență. Au și pentru ce, e drept: acest veac, încheiat practic în tranșeele primului război mondial, trăise în credința existenței unei limbi universale a culturii, vorbită și înțeleasă pretutindeni în Europa, ceea ce însemna, pentru oamenii acelui secol, pretutindeni în lume. Cultura, pentru întreg secolul al XIX-lea, constituie un idiom universal; și mai mult decît atît: este considerată spațiul ideal unde toți oamenii se înțeleg și realizează unitatea esențială a lumii. Iluzie, naivitate, idealism, lipsă de simț al realității, al realităților? Oricum, pentru ei diferența nu însemna diviziune și a fi altfel nu însemna a fi rupt de comunitatea fundamentală a umanității. Diferențele sînt revelate pentru a îmbogăți această comunitate, nu revendicate ca argumente ale izolării; conștiința specificității nu se opune conștiinței apartenenței la universalitate, dimpotrivă, este stimulată și, la rîndul ei, o stimulează. Toate aceste idei, idealuri și impulsuri conștientizate ori nu se prăbușesc însă odată cu primul război mondial, cînd exacerbările orgolioase, mesianismele „vitaliste”, hipertrofia diferenței în detrimentul asemănării își vădesc puterea malefică: conștiința existenței unei comunități universale a oamenilor ia sfîrșit printr-o conflagrație ce insingerează întreaga lume. Al doilea război mondial va fi declanșat în scopul de a se anula identitatea celui alt, învinșii urmînd să devină asemenea învingătorilor sau, de nu, să piară...

Avangarda, în acest context, apare într-adevăr ca o contestație: fiindcă

este, și ea, un idiom european și universal, un cod artistic și spiritual ce se opune fărîmării, exaltărilor „ariene”, distrugerii identității întregului prin exacerbarea agresivă a identității părților. Nu poate fi un accident că pretutindeni unde uniformizarea se impune avangarda va fi reprimată cu brutalitate. Trebuia reprimată: diversele „noi ordini” nu aveau cum să îngăduie o mișcare al cărei spirit de libertate și de revoltă se împotriva reducerii și aplatizării.

ACEST spirit caracterizează avangarda cel puțin în aceeași măsură ca și inovațiile de tehnică și de limbaj, ce nu pot fi, de altfel, izolate de sensul lor mai general, de existența unei anumite conștiințe istorice în primul rînd. Fără a fi omogenă la nivelul structurilor formale pe toată întinderea sa, opera lui Geo Bogza este unitară și consecventă cu sine tocmai datorită permanenței spiritului avangardist. „Pentru a putea scrie un poem viabil — nota în 1931 tînărul Bogza — nu e suficient să ai talent. Mai trebuie ceva. Suferință. Continuă. În singe, în zîmbet, în respirație”. Instalarea în suferință este un angajament moral: expresia participării la viață, a revoltei statornice împotriva a tot ce maculează viața și o transformă într-o monstruoasă ce nu mai este resimțită ca atare. De aici nobila misiune a „paznicului de far” cum își va spune Bogza mult mai tîrziu: aceea de a fi mereu contemporan. „A fi contemporan, scria Geo Bogza, înseamnă a fi nemulțumit de prezent, dar nu avînd în minte trecutul — dintre aceștia au fost mulți de-a lungul vremii, însă nu și-au spus niciodată contemporani — ci viitorul, și a lucra pentru venirea lui. A fi contemporan înseamnă a contopi noțiunea de vizionar cu aceea de militant, deci a fi vizionar militant. Înseamnă a întoarce mecanismul unui ceas care va bate orele zilei de miine și a fi sigur că-l auzi”. A fi contemporan devine astfel sinonim cu a fi în avangardă: opera lui Geo Bogza în acest spirit este scrisă, iar durabilul și marele ei răsănet îl confirmă cu strălucire.

Mircea Iorgulescu

Nostalgia eticului

CE v-aș putea spune eu acum în aceste momente sărbătorești, adică neprielnice analizei, despre poezia lui Geo Bogza, despre opera lui pusă în întregime sub semnul poeziei? Despre momentul avangardist al lui Geo Bogza a vorbit cu exactitate și pătrundere colegul Aleksandar Petrov. Într-adevăr, Bogza e un reprezentant de seamă al avangardei românești, alături de Tristan Tzara, de Ilarie Voronca și de alți poeți și artiști. Întrebarea este, însă, căruia din curentele avangardiste îi aparține poezia lui Bogza? Greu de răspuns pe scurt. Suprarealismului? Desigur că nu, în nici un caz celui legiferat de André Breton.

Acest incendiator al conștiințelor, acest violator al limbajului și al convențiilor literare a rămas însă în adîncul sufletului un om pentru care e mai importantă continuitatea decît ruptura, pentru care negația e o etapă a unei integrări. Chiar dacă la începuturi gestul lui a fost numai negator, fără conștiința explicită a unei recuperări necesare, îndrăznesc să spun că ofensiva sa n-a fost altceva decît o defensivă agresivă. Geo Bogza a sfidat bunul simț, dar nu bunul simț adevărat, cel care nu e decît o ereditate a inteligenței, ci simțul comun care e o formă de superficialitate și chiar de prostie. A vitriolat morala burgheză, fa-riseismul burghez, nu moralitatea elementară, profundă. Scenele „tari” din volumul *Poemul-învectivă* înscenează mizeria umană împinsă pînă la o limită catareptică sau apără dreptul la trăirea pură a instinctelor, necontrafăcută de o falsă pudoare.

Geo Bogza nu a negat tradiția literaturii române, a negat numai idilismul ei, a avut întotdeauna un cult pentru Eminescu și pentru toate marile conștiințe românești, nu numai artistice. El n-a împărțit nici o clipă teoria actului gratuit, nu a violentat limbajul pentru a obține efecte de stil, nu a cultivat noutatea în sine și nici, cu atît mai puțin, modele. A abordat teme noi, nemaibătute în literatura română, a scris o literatură de

„scandal”, a adoptat instrumentele rupturii tocmai pentru a face azeziunile și lubrile lui mai prețioase. În exasperarea lui creatoare, a avut întotdeauna de apărut și de ispășit ceva. A devenit reporter, fără a înceta cituși de puțin să fie poet — spre a-și face solidarizarea mai explicită, spre a-și face angajarea mai imediată. A scris despre munca grea a tăbăcarilor, a sondorilor, a minerilor, a spălătoarelor, cu mult înainte ca acestea să fie niște recomandări oficiale. Ceea ce pentru noi astăzi poate să însemne o înnoire tematică, o îmbogățire a universului literar, pentru el a însemnat o atitudine existențială și socială.

Geo Bogza este și un mare poet al naturii — *Cartea Oitului*, capodopera sa, stă măturie. Dar însăși invectiva din poemul cu acest titlu atinge o dimensiune cosmică. Propensiunea naturistă se împletește însă mereu cu o meditație asupra singurătății omului pe pămînt. Destinul cosmic al omului este aureolat la el de o nostalgie a eticului. Așa se face că metafora și hiperbola primesc de cele mai multe ori o acoperire morală. Cel ce a scandalizat conformismul burghez, atențînd la „bunele moravuri”, la pudoarea publică, se arată a fi în ultimă instanță un educator. Lecția lui nu se predă și nu se învață la școală, e o lecție ce se desprinde din literatura înțeleasă ca viață și dintr-o viață făcută să recunoască o ordine poetică a lucrurilor.

Actualitatea ei este verificată indirect prin reverberații la mare distanță. Căci Bogza a stîrnit interesul lui Adam Puslojić, descoperitorul și traducătorul său în Iugoslavia, în primul rînd prin poemele scrise acum mai bine de cincizeci și cinci de ani! În contextul literar românesc, opera de maturitate a maestrului a acoperit opera de primă tinerețe și imaginea sa fixată în conștiințe este aceea a unui evocator solemn, nu a unui devastator. Un caz care părea „clasat” în istoria literaturii române, de la care nimeni nu mai aștepta nimic nou, este, iată, repus în

discuție, reconsiderat, relansat. Din perspectiva poemelor avangardiste, poezia lui Bogza în ansamblul ei „sună” altfel și selecția lui Puslojić este semnificativă.

ACESTE poeme de început care au dinamitat în perioada interbelică atîtea convenții sociale și literare, par să fi conținut și „bombe” cu explozie întîrziată. Ele explodează după cincizeci și cinci de ani umindu-ne cu forța invectivă, cu grandoarea previziunii lor apocaliptice. Și e important că această revelație se produce în afara spațiului literar românesc, apărînd ca o recunoaștere internațională. O recunoaștere tardivă — aproape toate recunoașterile sînt tardive — de care lui Bogza i-a fost dat să se bucure, totuși, în timpul vieții, nu după moarte.

Iată de ce „Cheia de aur”, ca și „Cununa de aur” de la Struga acordată lui Nichita Stănescu, ne apar nouă ca niște recunoașteri, ca niște reparații și pentru alți mari poeți români din acest secol, dispăruți fără să fi fost cunoscuți în Europa. O conjunctură anumită, istorică, antropologică sau astrală a făcut ca valorile de vîrf ale literaturii române să fie lirice și strălucirea lor să rămînă greu traductibilă sau chiar intraductibilă. Cu atît mai scumpă nu este, deci, recunoașterea aceasta venită din Iugoslavia, cu atît mai scumpă cu cit vine din partea unora, la rîndul lor, nedreptățiți.

Cred că și unii și alții am făcut multă vreme greșeala de a ne ignora, de a privi peste capetele vecinilor spre centre de lumină mai depărtate de unde am tot așteptat o recunoaștere care întîrziă să vină. Semnificația deosebită, extraordinară, a premiilor de poezie iugoslave stă în faptul că instituie un **polcentrism necesar**, că impun o nouă ordine, mai dreaptă, în poezia lumii. Căci dacă vorbim de o nouă ordine internațională în politică, în economie, de ce n-am vorbi de o nouă ordine și în poezie, în cultură? În această ordine, Smederevo devine o capitală a poeziei europene și Geo Bogza un poet de talie europeană.

Polcentrismul nu înseamnă deloc provincialism, cum i s-ar părea cuiva care privește lucrurile de sus și de departe.

În orașul sîrbesc de provincie Smederevo nu s-a întimplat nimic provincial, căci nimic din ceea ce este autentic nu poate fi considerat astfel. La Smederevo un juriu format din oameni care cunosc poezia pe dinăuntru a acordat un premiu internațional lui Geo Bogza, ale cărui poeme recitate pe scenă văd că stîrnesc aplauzele publicului. Adevărata validare a premiului mi s-a părut că s-a produs însă în noaptea dinaintea decernării, cînd poeți veniți din toată Iugoslavia — printre ei, Izet Saraičić, Srba Ignatović, Ștevan Tontić etc., au ascultat poeme de Geo Bogza și au exclamat cu admirație. Ce poate fi mai sigur și mai frumos — și mai rar — decît recunoașterea unui poet de către un alt poet? „Cheia de aur” n-a făcut decît să transforme această stare de spirit într-un act cu valoare simbolică.

Mă veți crede dacă vă voi spune că ea ar fi putut răsplăti și alți poeți români contemporani? Acest premiu nu se acordă numai lui Geo Bogza, ci, în același timp, poeziei românești, trecutului, prezentului și viitorului ei. Căci Bogza n-a ieșit din neant și nu va dispărea fără urme, vreau să spun, fără urmași. Să nu uităm că regretatul Nichita Stănescu îl numea Geo de Bogza. Nu e aici numai recunoașterea unei nobleți de spirit, ci și a unei filiații spirituale.

Doi mari poeți români au avut norocul să provoace atenția citorva oameni competenți și talentați din Iugoslavia și, înaintea tuturor, pe aceea a lui Adam Puslojić, antenă extrem de fină, limbă plină de nuanțe și suflet generos, care va trebui să figureze de acum înainte nu numai în istoria literaturii sîrbe, dar și în istoria literaturii române. În încheiere, țin să-mi exprim satisfacția și recunoștința pentru faptul că juriul Festivalului de la Smederevo, inaugurînd Marele Premiu internațional, a decis să-l întemeieze prestigiul pe numele unui poet român — Geo Bogza, Geo de Bogza.

Mircea Martin

a orașului Smederevo"

Cheia lui Bogza

VECHEA Capitală sârbească Smederevo, ultima fortăreață a marelui stat balcanic de odinioară, înmănează cheia cetății, cheia care a supraviețuit zăvoarelor, porților, turnurilor și fortificațiilor, celor mai reprezentativi poezii din Țările Dunărene. Începând cu toamna anului 1986, anual se vor contopi, prin mijlocirea acestei chei medievale, Dunărea eternă și poezia modernă, ritual care face ca aceasta din urmă să fie predestinată eternității.

În această toamnă, la Smederevo, intuiții mire va fi poetul român, nesortitul marinar Geo Bogza. Există în acest caz o simbolică umană, dar și una istorică și geografică și de bună vecinătate, legată de luptele comune pentru împărăția cerurilor și a pământului.

Dar, premiul se acordă pentru poezie, motivele fiind strict literare.

BOGZA publică primele versuri în a doua jumătate a anilor douăzeci, perioadă în care acționau laolaltă, în vederea inițierii progresului poetic, poezii de avangardă și continuatorii ultimului mare romantic european și întemeietorii al poeziei românești moderne, Mihai Eminescu.

Și iată acel paradox românesc, poate specific literaturii care tocmai apucase să prindă pasul cu marile literaturi europene: „întemeietorii” și „devastatorii” își scriu în același timp, fiecare în felul său, desigur, marile lor cărți, urmărind un scop comun: ieșirea pe adevărată scenă europeană. Și, acționând astfel, nu numai că n-au prezentat o piedică unii pentru ceilalți, ci, dimpotrivă, s-au și ajutat reciproc.

ASTFEL, Tudor Arghezi, întiiul clasic printre noii „întemeietorii”, a fost primul care a publicat, în 1922, câteva din „Paginile bizare” ale lui Urmuz, contribuind în acest fel ca viața autorului, sfârșită tragic în 1923, să primească aură de legendă și simbol. Căci Urmuz a simțit încă de la începutul secolului „fiorul literaturii noi”, contaminându-și pe această linie confrății. Numele său era încărcat, atât de straniu și de tragic, de „nitroglicerina literară”, cum spunea Bogza, astfel încât tânărul Bogza îl ia drept titlu al propriei reviste de avangardă (1928), în care avea să publice poezii „penetrantilor” Eluard, Marinetti, Reverdy, Tristan Tzara, Ilarie Voronca.

PE CHEIA DE AUR a cetății Smederevo care i-a revenit lui Bogza pot fi deslușite, alături de propriile sale amprente, și cele ale altor mari poezii al secolului, ale tuturor celor ce au contribuit ca Bogza să fie astăzi reprezentantul unei poezii europene de primă mărime.

PRIN opera sa Geo Bogza face parte indisolubilă din avangarda românească și europeană, detașându-se totuși din mulțimea de „isme” prin marea originalitate. El nu este tipul creatorului care urmărește ca poezia să-i fie o materializare a cuvintului și a principiului, chiar nici a aceluia pe care le proclama pe calea versului sau a manifestelor.

Cunoscutul său Crez din **Poemul invectivă**, din 1933, prezintă cel mai ilustrativ argument privind complexitatea și diversitatea poeziei românești a momentului,

cit și al specificului radicalismului lui Bogza. Acest poem relevă increderea în atributele proprii și ale oricărei alte generații, îndoiala în existența unei vieți „mai mult decât necesare” și devotamentul vocii străbunilor „strecurate în fluxul inimii”, conștiința finalității „formelor înimaginabile” și înțelegerea pentru ecourile „cu repercusiuni anticipat retroactive asupra sufletului contemporan”, recunoștința manifestă față de „bronzul cuvintelor sunete în veacuri”, opțiunea pentru „miracolul vorbelor goale” și creionul tăios ca o sabie.

Dar de unde acea violență („Aerul tare ca vorbele într-un poem de Geo Bogza”, cum spune însuși Bogza în poemul **Esseu**) din poemele sale de tinerțe dar și din unele poeme de mai târziu? Bogza este un caz aproape singular nu numai printre avangardiștii români, deoarece a reușit să ducă la împlinire principiul programatic al avantajelor pe care îl prezintă jurnalismul, repetat în atâtea rânduri. În primul număr al revistei „Integral”, din 1925, se accentua că jurnalismul „întuiește sensul vieții moderne, servindu-se de viața brută care nu are nevoie de interpretare” și se preconiza „o violență lucidă străină de orice sentimentalism”.

ÎNAINTE de a se consacra, pe la jumătatea anilor treizeci, jurnalisticii, Bogza s-a folosit de toate aceste trei elemente esențiale în poezia pe care o practica. Deosebit de familiar i-a fost reportajul, deoarece acesta prezenta pentru el o corecție a esteticii „turnului de fildeș” și o școală în care înveți să distingi pulsul vieții în limbă. Bogza a recurs la reportaj în poezie și nu în roman sau povestire, cum stătea scris în manifestele avangardiste, și nici în articolele de ziar, cum susținea, de altfel. Folosindu-se de naratiune și descrieri, Bogza a apropiat poezia de proză, iar „proza poetică” a revitalizează-o prin amintirile injectate de platină. Dar, în cele mai bune poeme ale sale, pe lângă pulsul vieții concrete se simte și o iradiere a „sufletului cald” („eul poetic”) și prezența subtextului arhetipal.

UNUL dintre marile poeme ale lui Bogza, **Aș vrea să fiu cinci minute poet**, scris la maturitate (1972), ar trebui să aducă o consacrare definitivă autorului, rămânând să fie poemul exemplar în contextul poeziei lui Bogza. Acesta amintește într-adevăr de reportaj, de un reportaj ideal, având funcția celui mai sensibil seismograf al vieții ineseși. Poemul poate fi interpretat și la nivelul unui plan metapoetic, deoarece poetul își manifestă deschis dorința ca „în jurul celei mai banale întâmplări cu putință” să tese „vestimentul de aur al poeziei”.

Ar fi acesta, desigur, un aspect al poeziei lui Bogza. Un altul, oniric, și ieșit din comun, ca în poemul „Cintec de revoltă, de dragoste și de moarte”, nici n-a fost amintit. Un singur aspect, dar singular și miraculos în contextul poeziei moderne.

Aleksandar Petrov

(Din cuvintul rostit la ceremonia înmînării „Cheii de aur”)

Optimismul sceptic

■ ÎN PERSONALITATEA lui Geo Bogza, laureatul din acest an al premiului internațional „Cheia de aur” a orașului Smederevo (primul deținător al acestei distincții), recunoaștem în primul rând un poet de excepție.

Primele volume ale lui Geo Bogza, **Jurnal de sex și Poemul invectivă**, **Cu amprente digitale ale autorului** au apărut în 1933. A existat în aceste poezii, ceva, cum ar spune avangardiștii, cu adevărat profetic. Dar Geo Bogza n-a fost numai profetul curentelor poetice și ritmurilor culturale noi, care au cuprins întreaga planetă ca o dimensiune a civilizației, deși nu cu intensități egale. În vocea acestui revoltat răsună și un gen de furioasă descoperire și eliberare.

ÎNAINTE de a-și concepe viziunea lumii, bazată pe o accentuată simbolistică și condimentată, ca la Rabelais, cu povestiri „populare” stilizate, în care se exprima fără ocolisuri, Geo Bogza purta în sine experiența unui tânăr sensibil și revoltat, aproape copil, despre care vorbește în **Confesiuni**. Această creație lirico-narativă, ca multe din poeziile lui Bogza, este un gen de apologie a „bocancilor mari și grei”, în care, la 14 ani, „un băiat înalt, slab și timid” îmbrăcat în „mantaua neagră de marinier” „Anevoie pășea(m) cu ei pe străzile murdare ale portului / Printre marinari, haimanale și prostituate”. Din alt vers al acestei poezii rezultă că bocancii îi dădeau „un enorm și dureros echilibru”. Înțelesul profund al poeziei este rodul unei sinteze retrospective: în încălțăminte greoaie a tinereții sale, elevul de marină pășea, mărțuriseste, „visând să strivesc sub pașii mei toată urîțenia lumii”.

În revolta sa avangardistă, Bogza descoperă o armă și mai puternică. O va dobîndi cu ajutorul versului său lucid non-conformist și al procedeelelor poetice. Poezia de început a lui Geo Bogza incorpo-

rează elemente de manifest, confruntări cu morala falsă, mesaje provocatoare și se pare că poeziile cele mai vii și mai valoroase sînt cele bogate în imagini acid conturate care exprimă o amplă „viziune” eliberatoare a „întregului univers viu”.

Îndrăzneala neobișnuită a acestei revolte nu se putea să nu neliniștească (vom aminti că autorul a fost în tinerete „premiat” cu închisoarea de două ori, în 1934 și 1937.) De pe poziții contemporane, însă, subtextul poetic al acestei revolte poate fi interpretat ca solemn-panteist. Simbolurile considerate pe atunci „obscene”, imaginile și „povestioarele” lirice sînt o parte a imnului închinat omenescului și vieții.

PROTESTUL lui Geo Bogza și provocarea lui poetică se află în același timp înăuntrul și în afara contextului avangardist. Prin poezia din prima perioadă a creației sale, poetul aparține incontestabil acestui context, grație mai multor elemente, dar în primul rând mijloacelor formale de expresie. Dar el este, totodată, și în afara acestui context, deoarece revolta lui nu se îndreaptă exclusiv spre distrugerea formelor vechi, a principiilor estetice desuete și a moralei sociale conformiste.

Putem însă dori ca poezia lui Geo Bogza, care potrivit propriilor sale cuvinte, „s-a cununat cu apele Dunării sub semnul Cheii de aur la Smederevo”, ca și optimismul ei sceptic și scepticismul optimist să-și găsească pe mai departe ecourile meritate între noi.

Srba Ignatovici

(Din cuvintul rostit la scara omagială Geo Bogza care a avut loc la sediul Asociației scriitorilor din Serbia)

Astfel lucrurile încep să se explice

CEA DINTII mare realitate geografică și umană cu care m-am confruntat a fost Dunărea. Ea mi-a pus sub priviri cu o forță covârșitoare una din dimensiunile fundamentale ale lumii: Trecerea timpului. Acel puhoi de ape ce aluneca pe sub privirile mele mă obliga să gîndesc, să mă întreb, să meditez, să descopăr, pe cînd aveam 14 ani, pe cînd nu auzisem de filosoful antic că Toate curg. Dunărea a fost prima pagină de filosofie asupra căreia m-am aplecat.

Și, în același timp, primul spectacol al lumii de un puternic pitoresc. Aici era limita de nord a Orientului, nu stingindu-se ci căpătînd o ultimă și intensă strălucire. În apele uriașului fluviu se oglindeau moscheii și minaretele din care se auzea chemarea tînguitoare a muzinului. Tot ceea ce fusese istoria din ultimii cinci sute de ani a acestei părți a lumii se simțea în peisaj și în viața de fiecare zi a furnicarului de neamuri ce-și priviseră fața în apele Dunării și-și amestecaseră singele cu valurile ei.

Acum era Pace. Mari plutitoare își învîrteau roțile, care ar fi putut și ele – case țărănești plutind pe ape? – să iște un Don Quijote balcanic. Caice turcești alunecau la vale și se încrucișau cu remorcherele care trăgeau convoaie de șlepurii, fiecare convoi, o mahala plutitoare, și fiecare șlep o familie, cu toată gospodăria, cu cotețe de orătării, cu cocoșul care cînta, cu ciinele care lătra, cu rufe pestrițe la uscat. Drum fără pulbere, îi spusese rapsodul popular, cale navigabilă internațională, cum o numeau armatorii și diplomații în tratatele lor, cu o Comisie europeană la Sulina, cu alta numai a țărilor riverane la Porțile de Fier, Dunărea era o lume în veșnică mișcare, și cosmopolită.

Elev, cu tricou și beretă de marinier, al „Școlii de hidrografie și pilotaj”, Dunărea ar fi fost să fie cea dintii meserie a mea. Ar fi trebuit să știu, și în somn, pe o lungime de o mie de kilometri, punctele critice, bancurile de nisip, stîncile, anafoarele. Mă străduiam să le știu.

Vară de vară, i-am cutreierat apele cu barca, măsurîndu-le adîncimea, i-am mîncat murele de pe maluri, am mai trecut și de la unul la altul înot, dormind noapte de noapte sub cerul liber, pe puntea navei-școală, legănat de valuri, cu ochii pe catargul care făcea stelele să danseze. Un cer de stele se baltea deasupra, iar altul în ape, în fastuoasa lor împărăție.

Primul text literar – o încercare copilărească și solemnă – l-am scris pe Dunăre, la Calafat. Descriam o eclipsă de lună din toamna anului 1924.

DE MULT rămasă printre cele mai îndepărtate amintiri, Dunărea s-a întors în vara aceasta în mine, cu foșnetul ei uriaș și cu foșnetul reinviat al copilăriei. Mă voi relogodi deci cu ea, la Smederevo, sub semnul unei chei de aur.

Sînt cam mirat, dar mă gîndesc că poate atunci, cînd cu eclipsa de lună, vreun strămoș al poezilor de azi iugoslavi va fi privit cu simpatie strădania mea literară, în timp ce trecea pe acolo cu vaporul lui, numit, desigur, „Smederevo”.

Astfel lucrurile încep să se explice, iar acceptarea mea să capete o melancolică justificare.

Geo Bogza

(Din cuprinsul volumului Trăiesc sau visez istoria)

La Asociația scriitorilor din Belgrad

Ion BRAD

La mijloc

De prea aproape, ești cuptor de var...
De prea departe, stîns vulcan stelar...

Nu îndrăznești să vii, să te apropii
Tăiată-n zarca lumilor cu plopii

Mocnind de mari neliniști ca și ei...
Mai ești ? Respiri ? Te-ntuneci ? Nu mă vrei ?

La mijloc, între focul ce se stinge
Și umbra lui culcată pe meninge,

Sufletul meu te strînge-n brațe încă,
Făptură de oceane și de stîncă...

Numele tău

Tot mai prelungă umbra, mai departe
Cumpăna timpului ce ne desparte !
Nici răscoliri de gânduri nu se-aud
Cu mările călătorite-n sud,
Nici caldele zvîniri de îndoială
Cînd singele în vine se răscoală,
Cînd ceasul morții se conjugă-n clipă
Și-l vezi căzînd aproape, pe-o aripă,
Nici apriga îmbrățișare dată
Cînd tu erai ascunsă într-o fată,
Cînd mă-ntrebai dacă te văd prin ziduri
Și tînăr îți păream, mușcat de riduri,
Nici liniștea de iniști ce-o-mbrăcai
Mutînd în mine gurile de rai
Prin care îți șopteam în univers
Numele tău frumos precum un vers...

Doar...

Doar ca să mor tu mă mai ții în brață,
Ca să trăiești tu veșnic, te mai țin,
Știînd că tot învățul se desvață,
Tot ce-a fost mult ajunge prea puțin.

Cu noaptea ta pămîntul mă răsfață.
Ulciorul e de lacrimi arse plin.
Te strig la miezul nopții. Răspunzi spre
dimineață
Cînd, verde, cerul picură venin.

În miezul zilei, cu priviri de ceață
Mă însoțești pînă la tine vin
Ca la un munte care mă îngheață,
Războinic fulgerat sub un măslin.

Ce prăbușire tragică, măreață,
Ne-a scris la amîndoi acest destin !
Doar ca să mor, tu mă mai ții în brață,
Ca să trăiești tu veșnic, te mai țin...

Căință

Te-ascunzi în riuri, sprintenă, ciudată
Brăzdînd prin mine un pămînt de piatră.

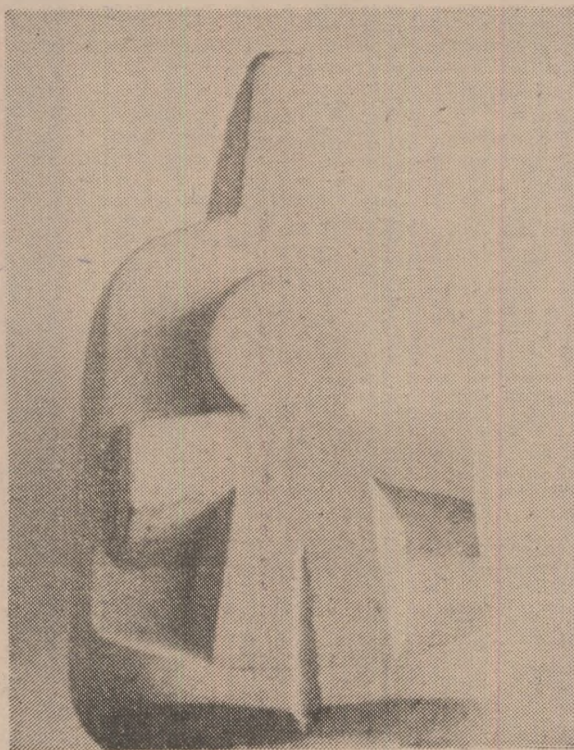
Cum să te caut ? Unde te găsesc
În jocul iluzoriu, nelumesc ?

Te-aștept sub pragul apei, în bulboane.
Tu nu te-arăți și totuși strigi : Ioane !

Dau să-ți răspund și golul din cuvinte
Așterne codrul negru dinainte.

Prin el aud numai ecoul frînt,
Văd trunchiul tău cu fruntea la pămînt.

De ce te joci de-a ființa și neființa
Crescînd în locul dragostei căința ?

Sculptură de DUMITRU PASIMA
(Galeria „Orizont”)

Trăiesc

Trăiesc din moartea mea ca Prometeu
Și nu cer îndurare de la nime.
Ce poți să-mi dai chiar tu, cînd numai eu
Te știi și-n măreție, și-n micime ?

În dragoste e clonțul cel mai greu
Al vulturului ce scobește-n mine
Cînd singele-i topitul minereu
Ce te inecă, de-mi plutești prin vine.

Să nu-mi mai spui că nu sint om, ci zeu !
Iau foc din umbra ta, ca în vechime
În ceasul cînd credeam în empireu
Și ne visam umbroase, albe știme...

Pasăre

Cu vocea mistuitoare a lunii,
Să nu mă mai chemi, draga mea,
Să nu mă mai chemi !
Pe aripile ei însingerate,
Să nu mă mai duci, draga mea,
Să nu mă mai duci
În Insula zisă a Fericirii,
Cea din odisei și din mituri,
Unde s-au topit anotimpurile,
Unde vița de vie înflorește tot timpul
Pe vrejurii lui răsucindu-se,
Răsfățîndu-și ciorchinii,
Îmbătîndu-se ca mamele tinere
De arome și musturi,
Ca hopliții istoviți după lupte
De iluziile cerului și-ale pămîntului,
Să nu mă mai chemi, iubita mea,
Să nu mă mai duci
În ostrovul înconjurat de privirile tale,
Unde numai pe tine te văd,
Numai pe tine te-aud,
Pasăre nemaivăzută,
Cîntare neauzită,
Izbăvitor început,
Cea de pe urmă ispită !...

Pedeapsă

M-au pedepsit zeii
Pentru prea multa dragoste
Ce-am înflorit-o în tine,
Ca soarele pentru prea multă lumină,
Ca luna pentru prea multă melancolie.
Te privesc ultima oară în ochi,
Îmi întorc fața de la ascuțișul săbiilor,
De la pădurea nebună a sulitelor,
De la rugurile gata încinse,
Aici, la marginea mării
În care ne-am scaldat tinerețea,
Ne-am amestecat lacrimile
Cu tăcerea adîncurilor
Și spaimile cu veninul monștrilor colcăitori,
Aici, unde ne-am încăierat cu himerele
Ce locuiesc sufletele îndrăgostiților,
Ale celor ce nu bănuiesc
Cî știu mult prea bine
Că va să vină ceasul acesta,
Pedeapsitorul, nedreptul, ornicul tragediilor...
De ce te uiți cu atîta milă la mine ?
Nu cumva crezi
Că zeul ți-a luat locul în singele meu ?
Că mi-a schimbat inima
Într-un iceberg flămînd
De mările noastre vrăjite ?
De ce taci ?
De ce te uiți la mine cu ochii fantomelor ?
Iată, îți cad în genunchi !
Ia sabia din mina călăului,
Despică-mă-n două,
Mai scaldă-te încă o dată
În singele întinerit de dragostea ta
Ca o mare-a coralilor înroșită de spume,
Înoată cu ultimul suflu
Pînă la țărnul reinvierii...

Acum

Trec tot mai des pe lingă prăpăstii adînci
Cu inconștiența unui adolescent.
Vocea ta ferecată sub stînci
Încearcă să crească iarăși torent.

Cîndva, era borangic, rază de soare
Pe care mă cățaram pînă-n cer.
Acum numai liniștea pămîntului doare,
Numai tăcerile lui mă mai cer.

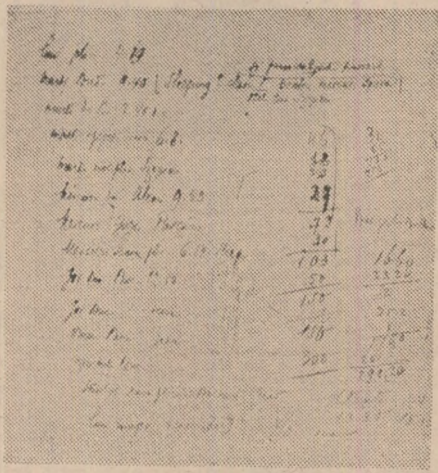
Unde mă cauți ?

Unde mă strigi ?
Unde mă cauți ?
Sint numai abur
În răsufierea țării,
O cută pe fruntea ei gînditoare.
Te aud doar din vis, din povești
Și umbra neliniștii tale
Mă doare...

În zori, sint grăbit
Să iau pulsul unui nou început
Ca și cum aș strînge la piept
Un strănepot jucăuș
Al mileniului trei.
Cu urechea pe inima lui
Închid ochii
Și numai pe tine te-aud :
Unde ești ? Cine ești ?
Și cite veacuri mai vrei ?

O mie ! răspund.
Întreabă izvoarele
Cîntînd în lumină pe prund...

Caragiale la Seghedin

te", îi spunea într-un rind lui Horia Petra-Petrescu, autorul primei teze de doctorat despre opera sa. „se vede un semn, pe care geniul și-a pus pecetea”⁹⁾. Se impunea, așadar, să-l viziteze la „pansion”, asociindu-și-l, cu acest prilej, pe Vlahuță. Acestuia îi dă întâlnire la Seghedin cu această implorare telegrafică :

„Rog mare har, poimiine, joi dimineața, aștept Seghedin trenul dinspre București, vedem miștele Octavian, adu 200 grame icer tescutie prima, îmbrățișări — Caragiale”¹⁰⁾.

Vlahuță fiind în acea zi indisponibil, Caragiale a trebuit să-l vadă singur pe cel mîngîiat părintește cu hipocoristicul „miștelul”. Ne-a rămas din acea expediție, scrisă cu creionul, în care și-a notat itinerariul Berlin — București — via Seghedin, în acest fel :

„Luni plec. 4.19
marți Budapesta. 9.40 (sleeping clasa I pentru mercuri seara și permisul) pentru puscărie otel bun Szegedin marți din B(udapesta) 2.40 d.a.
marți Szegedin seara 6.8
marți noaptea Szegedin
Mercuri dim. Alecu (Vlahuță) 9.53
Mercuri Goga Puscărie
Mercuri seara plec. 6.14. Sleep.
Joi dim. Buc(urești) 12.50
Joi Buc. seara
Vineri Buc. seara
sâmbătă Buc.
Sâmbătă seara plecarea Buc nord Acasă
luni înapoi acasă 7.59”

În dreapta aceleiași prime file, recto, probabilele cheltuieli de drum și celelalte, pe acest interval de o săptămînă, ridicîndu-se la cifra de 300 (mărci sau lei? Marca germană cota 1 leu și 25 de bani). De pe recto al celei de-a doua foi s-ar părea că e vorba de 300 de coroane (coroana austriacă valora 1 leu și 5 bani !)

Un alt scurt itinerar nota :
„Luni plecarea
Marți seara sosim /Szeg. / Arad
Mercuri / seara plecarea din Szeged / din Szegedin”¹¹⁾

Să-i fi năzărît lui Caragiale intenția de a-i vedea la Arad pe Vasile Goldis și pe redactorii „Românului”, la care colaborase în anul precedent, cu ocazia conflictului dintre Goga și comitetul partidului național? Este probabil...

AJUNS la Seghedin, cu două sticle de sampanie, Caragiale s-a comportat cu lărghețe, miluindu-i pe paznici și dîndu-le copiilor cite o coroană. Goga a povestit pe larg vizita de pomină, în splendidul necrolog ce avea să i-l consacre peste o sută de zile, încremenit la stîrea morții aceluia în fața căruia resimțise „farmecul celui mai luminat creier românesc”.

Părea, plimbîndu-se neasfîmpărat în camera de oaspeți, „mai tînar ca oricînd”. Vorbirea lui ne-a fost sugerată magistral de inspiratul poet : „Cine a avut norocul să-l asculte pe Caragiale vorbind un sfert de ceas, oriunde, la o adunare a negustorilor, ori într-un ungher de vagon restaurant, n-are să uite niciodată cea mai strălucitoare iocană a inteligenței omenestii din cite a întîlnit în drum”.

Și mai departe : „N-a fost minte să stăpînească cuvîntul cu mai multă siguranță, să-l frămînte și să-l chinuiească cu mai multă putere. În fraza lui fermecată se revărsa o lumină orbitoare, era pulbere de argint, foc de artificii, ris și plîns, era alinare dulce și durere sălbatică. Ca într-un calcidoscop fermecat se deslușeau chipuri vrăjite de magie. Marele meșter atîngea toată claviatura sufletului omenesc. Deschidea vorba lin, cu bunătate, și-o muia într-o lenă orientală, într-o clipă schimba resortul ca să-ți arate o seamă de jonglerii capricioase și deodată se oprea brusc, fața i se crispa, buzele i se strîngeau convulsiv, în fundul ochilor li juca o lumină stranie... Era clipa cînd din creierul lui Caragiale răsărea un fulger nou... Universul devenea mai bogat ca o minune”.

N-am mai citit o atît de bogată caracterizare a unui mare „causeur”, de-a lungul secolelor de cultivare a conversației a ceea ce Montaigne numea „la conférence”, punînd bucuriile graiului dintre simțiri, mai presus de acelea ale vederii și preferînd, la nevoie, să rămînă orb, decît mut.

Ca și în alte împrejurări, Caragiale și-a descris chinurile scrisului, exprimîndu-și crezul artistic și simțul demnității profesionale, pînă la ceea ce pare multora infinitul mic, interpunctia, dar în care vedea „gesticularea gîndirii”. Un alt leit-motiv al incomparabilului „causeur” era prostia, despre care spunea că-i dă „dureri fizice”. Cum însă, din alte surse, cunoaștem versatilitatea în toane a marelui Caragiale, credem că nu arareori semnele prostiei i-au procurat tot atitea delicii.

Întrebat despre proiectele lui literare, a răspuns că după ce mai face „cîteva perieturi” piesei, — e vorba de mereu neîncepta comedie *Titircă*, *Sotirescu* et c-nie

⁹⁾ Caragiale și românii din Ardeal, în „Românul”, 12/25 iunie 1912.

¹⁰⁾ După Valeriu Răpeanu, *Alexandru Vlahuță și epoca sa*, Editura Tineretului, 1966, pag. 262.

¹¹⁾ Alte însemnări, pe pag. 1 și 4, dintre cele mai dispartate, unele cu caractere cirilice, sînt pecetea instabilității, a mobilității intelectuale.

Ce ar fi spus Lautréamont...

Toute l'eau de la mer ne souffrait pas à laver une tâche de sang intellectuelle.

Foarte simpatic, un tînar din Timișoara m-a determinat, într-un moment în care îmi aduceam aminte de prima mea trecere prin acel oraș, să rostesc cîteva fraze în fața unui microfon. Aveam ce spune și nu m-am temut să spun, chiar cu aproximația exprimării orale : se împlinea o jumătate de secol de la prima mea plecare în străinătate, într-un moment dramatic al unei istorii care mă prînsese în virtejul ei. Atunci, din vagonul de clasa a treia, în care urma să călătoresc o zi și două nopți, am coborît cîteva minute în gara marelui oraș din vestul țării spre a-l îmbrățișa pe prietenul meu Méliusz József care trăia acolo. Apoi am trecut în Iugoslavia, începînd o călătorie ce m-a dus pînă la malurile Guadaluivirului și sub portocalii din Granada, unde, nu după mult timp, avea să fie împușcat Federico Garcia Lorca. S-a împlinit, în vara trecută, o jumătate de secol de la izbucnirea războiului civil spaniol și de la această abominabilă crimă.

Reamintindu-mi, m-am destăinuit pe scurt microfonului. Dar mai apoi mi-a fost dat să mă gîndesc nu numai la Lorca, ci, printr-o neașteptată întorsătură a evenimentelor, la autorul *Cintecelor lui Maldoror*, cel care, blîmînd crimele comise prin cerneală : calomnia, denunțul, plagiatul, a afirmat, într-o frază memorabilă, că toată apa mării n-ar ajunge pentru a spăla o pată de sînge intelectuală.

Încredîndu-mi tiparului mărturisirea mea, care nu depășea o coloană intercalînd în ea o frază infatuată ce nu-mi aparținea, tînarul din Timișoara i-a mai adăugat șapte coloane, acoperind astfel două pagini din revista „Orizont” cu un interviu în întregime ticlucit. În cuprinsul lui, ce se va fi vrut pavat cu bune intenții, ca și infernul, fraze din diferite texte care îmi aparțin, luate din cărți și reviste, sînt împănate cu tot felul de declarații ad-hoc, pe care nu le-am făcut și nu le-aș face nimănui niciodată.

În fața unor fapte de un asemenea caracter și de asemenea proporții, Lautréamont n-ar mai fi adresat probabil oceanului celebrul său salut — „Vieil océan aux vagues de cristal...” — ci l-ar fi invocat altfel : *Toute l'eau de l'océan...*

Geo Bogza

— avea să mai dea „un roman filozofic, două volume de nuvele și gata”. A încheiat :

— V-am dat destul. Ce mai vreți?...

Și fără aceste visate realizări, Caragiale ne-a dat, cum spuneau bătrînii, „cu asupra de măsură”, plafonînd umorul românesc. A încheiat propunîndu-și o vizită la vară, la Rășinari lui Goga, cu nevasta și copiii, să asculte sonata lunii a lui Beethoven, „cînd luna iese albă-gălbui de după mesteceni pe coasta aceea...”.

Rămăsele legate de acea privește, din vara anului precedent, cînd după încheierea serbărilor jubiliare ale Astrei, la Blaj, trecuse, la invitația poetului, prin satul părinților săi.

Întrebat dacă va trece prin București, nenea lăncu a răspuns negativ :

— Nu, n-am vreme... Mă-ntorc la Berlin... Am venit numai să te văd.

Evocarea necrologului se încheie cu un pronostic, pe cit de sublim, pe atît de naiv, al apologetului :

„Peste un sfert de veac, trecînd cutare bătrîn, de-a lungul străzii, oamenii își vor scoate pălăria înaintea lui și-i vor deschide drumul cu respect...”

— Cine-i mosul ăsta de-i faceți atita cînst, va întreba cutare băiețandru?

— A cunoscut pe Caragiale, vor răspunde cu toții”.

În goana torțelor, urmași nu mai întorc privirea îndărăt, către predecesori. La noi însă, mai toți umoristii îi calcă pe urme, cu o nimica toată de lipsă : genialitatea creatoare.

UN EPILOG epistolar, în concluzie. Ajuns la Berlin, Caragiale îi scria la data de „Mercuri 7/20.III.1912” profesorului Vasile Lohan din Seghedin, următoarele, în stil protocolar :

„Stimate domnule doctor,

Cu voia lui Dumnezeu întorcîndu-mă acasă, mi-am adus aminte de frățeasca dragoste cu care m-ai întîmpinat în Szeged, și voiesc a-mi face plăcerea să-ți trimit așa de departe, multe salutări distins, pe lingă mulțumirile ce-ți datoresc pentru momentele academice petrecute în prețioasa d-tale companie.

Revista revistelor

„Contemporanul”

■ ÎN nr. 43 din 24 octombrie 1966 al „Contemporanului” sînt omagiate trei personalități culturale: Al. Rosetti publică o tabletă la împlinirea a cinci secole de la nașterea lui Martin Luther, George Macoveșcu scrie despre **Mihail Sadoveanu** — ziaristul la un sfert de veac de la moartea aceluia (evocare însoțită de o mică antologie de articole sadoveniene), iar Aureliu Goci semnează un omagiu **Nicolae Milescu** — 350. Cronică literară a numărului, susținută de Laurențiu Ulici, se ocupă de volumul de critică al lui Marin Sorescu (pornind de la ideea că autorul e un profesionist, și nu un „ocasional” al genului). Un articol **Pentru poezia tînră** propune Adrian Păunescu, ple-

Dumnezeu să vă aibă în sfînta sa pază, pe d-ta și pe iubiiți d-tale, dîndu-vă sănătate, noroc și veselie pînă la adînci bătrînci.

Al d-tale îndatorat prieten,
Caragiale”¹²⁾

Hazul celor ce-l cunosc pe Caragiale în text și subtext, se strecoară pe recto al cărții poștale fotografice, cu următoarea dedicație :

„Domnului dr. Vasile Lohan, în amintirea bunei prietenii ce mi-a arătat în cîteva neuitate academice momente”.

Am dat în culegere academică respectivă și răs-punsul fericitei gazde seghediniene, într-un autentic stil rostogănesc, începînd cu : „Mult iubite Taică. Cer mi de scuze pentru adresa de sus la aparintă confidențială...” Ce vor fi fost acele „neuitate momente academice”? Nouăzeci și nouă la sută meandrelor monologului caragialian, iar restul... Nu doar că domnul doctor n-ar fi avut doxă să profeseze niscareva „memorabilia verba”. Un Lohan a fost coleg cu Eminescu în societatea studentescă „România Jună”. Era așadar o familie cu tradiții culturale. Cine era însă acel ales, care să-i fi putut impune lui Caragiale?

Să ne întoarcem însă la tema înscrisă în fruntea articolului nostru. Credem că vizita lui Caragiale a fost pentru Goga marele eveniment al tinereții sale, așa cum, în conjuncția lor astrală, ne lămură rește magistralul necrolog.

De una sintem siguri : Caragiale nu și-a ris niciodată de Goga. Semnul geniului îi dicta sincera admirație și solicitudine¹³⁾.

Șerban Cioculescu

P. S. În cadrul articolului despre **Toma Alimos**, rectificăm bucuos că eminentul folclorist Ovidiu Birlea este în viață.

¹²⁾ Cf. I. L. Caragiale, *Serisori și acte*, Editura pentru literatură, 1963.

¹³⁾ Călătoria lui Caragiale s-a desfășurat între zilele de luni 27.IV/11.III și luni 5/18 martie 1912.

PROBLEMA transilvană l-a preocupat dintotdeauna pe I.L. Caragiale. Într-o curioasă năvălă, cu titlul *Poetul Vlahuță*¹⁾, scrisă prin dictare, cu secretariatul lui Șt. O. Iosif²⁾, un personaj, preotul Mantu, visează la sfîrșitul unui „război urias”, intrarea în Alba-Iulia, a suveranului român, în fruntea oastei biruitoare. Evenimentul i se părea de ordinul legității istorice, dar, printr-un presentiment ce din nefericire s-a adevărit, n-a trăit să se bucure de acea zi. Iată cuvintele profetice, vrednice de a fi memorate :

„Așa entuziasm n-am văzut altul de-a-tunci” și cred că numai odată s-ar mai putea vedea; dar acea odată, sunt prea bătrîn”) ca s-o mai pot apuca... Îmi pare destul de rău de asta, dar nu atît de rău cît dacă n-aș crede că alții, mai tîrziu ori mai curînd, tot o vor apuca ; fiindcă, de sigur, cine gîndește că are să scape de asta, se amăgește ; căci de asta n-are să scape, decît poate atunci cînd Oltul și Mureșul or să pornească a curge de-a-nadratele de la vale la deal către muntii Ciucului, de unde izvorăsc din același sin adînc... și nici atunci !”.

Cine ar fi crezut însă că oratorul ocazional, cu prilejul unei întruniri de proclamație a Ligii Culturale pe chestiunea interesului arătat fraților noștri transilvăneni? Iată textul ilustrativ : „Românii subjugăți ne sînt indispensabili ca aerul”³⁾.

Dintre poeții săi favoriți, Transilvania ni l-a dat pe G. Coșbuc iar apoi pe Octavian Goga, „poetul pămîntului nostru”, cum l-au numit contemporanii pe tînarul de 25 de ani, premiat de Academia Română pentru volumul său de debut, *Poezii* (1905), ulterior nedepășit.

La prima arestare a poetului militant, admiratorul lui a publicat un îndelung culeget articol, *Situație penibilă*⁴⁾, de protestare împotriva arestării preventive a lui Octavian Goga, contrară Constituției maghiare, în delict de procese de presă. Articolul a fost totuși găsit prea diplomatic, pentru că se sprijinea pe alianța noastră cu Puterile Centrale, alianță, chipurile secretă, dar cunoscută de membrii celor două partide guvernamentale. Goga fusese arestat în calitate de director-proprietar al săptămînalului „Țara noastră”, pentru că „redactorul-responsabil”, sau cum se spunea la noi, „girantul responsabil” încetase din viață la timp.

A doua oară, după doi ani, Goga a fost din nou inculpat. Din închisoarea de la Seghedin, unde ispășea condamnarea penală, i-a trimis lui Caragiale această spirituală carte poștală ilustrată⁵⁾, cu imaginea severei construcții, întărită cu alte ziduri împrejurătoare și cu ferestre zăbrele :

„Seghedin, 22.II.1910

Iubite nene Iancule,

De după zăbrelele celei mele de la Seghedin unde mă adăpostesc o lună înțregă de ravagiile libertății, îți doresc din nou⁶⁾ să trăiești la mulți ani, să ne luminezi și să pedepsești prostia ome-nescă.

Al D-tale iubitor
Oct. Goga”

Hipersensibil, Caragiale simți nevoia să-l îmbrățișeze pe mai tînarul său prieten, unul dintre puținii „pe a căror frun-

¹⁾ „Epoca literară”, 10 iunie 1896, *Opere*, IV, 1938.

²⁾ Cum seria Caragiale, amintire, în „Flacăra”, 1912, nr. 16 și în *Amintiri despre Caragiale*, antologie și prefață de Șt. Cazimir, Editura Minerva, 1972.

³⁾ *Peste 50 de ani*, „Universul”, 18 mai 1909, *Opere*, IV, 1938.

⁴⁾ Avea numai 57 de ani, dar a murit la 60 de ani.

⁵⁾ Discursul lui I. L. Caragiale, la *Întrunirea națională a studenților* în sala Hugo, „Drapelul”, 30 septembrie 1897.

⁶⁾ „Universul”, 1 ianuarie 1910, *Opere*, IV, 1938.

⁷⁾ Cf. ed. I (1940) și II (1969) a *Vieții lui I. L. Caragiale*, facsimilat.

⁸⁾ Goga îl felicitase cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani, la 30 ianuarie al aceleiași an.

Biblioteca lui Emil Codrescu

DESPRE lecturile lui Emil Codrescu și despre mica sa „bibliotecă estivală” s-a scris mult. Mai puțin a atras atenția faptul că, la prima lui apariție în roman, protagonistul citește... ziarul (un ziar al cărui titlu, **Voința națională**, are, parcă, un iz caragialesc). E drept, se prefacă — atunci când merge prin „centrul” Bălăteștilor — că-l citește, pentru a evita întâlnirile și conversațiile cu cine știe ce „cunoștințe”. Iată dar că celor trei „repertorii” (catalogoale de cărți, dicționarul și Diogene Laertiu) care au fost puse — în special de către Marian Papahagi și Nicolae Manolescu — în relație cu formula narativă a jurnalului, ar trebui să le adăugăm și ziarul: și el un „repertoriu” (de știri, de noutăți, de cancanuri), fiind în plus, ca și jurnalul (cel intim, se înțelege), supus presiunii cotidianului. Și dacă jurnalul lui Emil Codrescu nu este chiar un jurnal (lipsit cum e de precizările cronologice considerate indeobște indispensabile), nici ziarul pe care personajul se prefacă că-l citește nu e cu adevărat ziar, fiind vorba de un exemplar apărut cu câteva zile... în urmă. Ziarul e aici un alibi (monden totuși, chiar dacă menit a evita mondenitățile) și un truc, în aceeași măsură în care jurnalul lui Emil Codrescu e un alibi narativ și un truc literar.

Să reamintim din ce este alcătuită biblioteca estivală a eroului: „catalogoalele citorii străine”, „un dicționar portativ” și „Diogen Laertiu, repertoriu de cancanuri și idei antice”. Cu excepția ultimei cărți, celelalte indicații ne lasă „sur notre soif”: efect deliberat, cred, de parcă aura de mister ce înconjoară dicționarul și broșurile respective ar lîde să compenseze caracterul lor strict pragmatic și referențial. Zgîrcit cu indicațiile bibliografice, naratorul precizează în schimb, de fiecare dată, cheia de lectură. Catalogoalele provoacă „momentele de lirism intelectual”. Ele au, după cum deducem și din explicațiile ulterioare, un dublu rol: de a stimula un fel de reverie — să zicem — livrescă — și de a servi drept declanșatori ai memoriei afective. Dicționarul e destinat momentelor „cînd spiritul vrea să ia contact mai concret cu lumea realităților în sine”. Să transcriem totuși întreg pasajul: „După un instrument de teslărie, o pasăre (uneori ai și figura alături; păsările din dicționare au întotdeauna un mirat și comic), apoi o prepoziție cu înțelesurile ei subtile, demonstrate prin exemple naive. Și tot așa, în partea a doua, la numele proprii — un rege merovingian, un promontoriu, o primadonă italiană. Visezi la regele pietos, la promontoriul care împinge departe în mare un oraș cu nume ciudat, și mai cu seamă la diva care a debutat la Neapole și a fost pe rînd (sau aproape) metresa unui duce, a unui conte, a unui tenor și apoi nevasta unui bancher. Nu mai e dicționar. E un roman în notații sugestive”. Marian Papahagi a interpretat cu brilliantă ingeniozitate aceste rînduri: „Dacă, de pildă, «merovingianul pietos» ar fi Dagobert al II-lea, dacă promontoriul s-ar afla în Australia, iar diva ar fi Patti, toate aceste nume ar conține o referință la numele personajului feminin al cărții lui Ibrăileanu: fiica lui Dagobert al II-lea se numea Adel, orașul amintit poate fi capitala Australiei de sud-est, Adelaide, iar prenumele divei este Adeline” (Eros și utopie, 1980, p. 30). Lectura dicționarului este, prin urmare, „un prilej de provocare simbolică a apariției Adelei” (ibid., p. 33). Dicționarul e, apoi, obiect de reverie (dicționarul și catalogul de librărie sînt, dacă putem spune așa, un fel de madlene ale lui Emil Codrescu). El dă, în fine, o imagine — mereu alta — a diversității infinite (și totuși fixate, artificial delimitate) a realului, creînd iluzia luării lui în stăpînire. Și fiindcă am ajuns să ne întrebăm ce reprezintă dicționarul și care sînt implicațiile lecturii lui, rog să mi se îngăduie o paranteză.

(Dacă despre morți nu trebuie să zicem decît de bine, în schimb despre dicționare, ne asigură Flaubert în al său **Dictionnaire des idées reçues**, nu trebuie să vorbim decît de rău: „DICTIONAR — Spuneți totdeauna: «Nu-l bun decît pentru ignoranți» — ca de altfel și despre enciclopedii: „ENCICLOPEDIIE — Trebuie să-ți bați joc de ea, găsind-o depășită, ba chiar să tuni și să fulgeri împotriva ei”. E vorba deci, de o chestiune de principiu: să ne conformăm și să începem prin a spune ceva (de rău...) chiar despre titlul dicționarului flaubertian, titlu care include în el o perfectă, o superbă tautologie: un dicționar, orice dicționar, nu poate fi decît de idei primite, se hrănește cu idei (și cuvinte) primite. Ce efect au ele asupra omului modern, s-a văzut din pătaniile lui Bouvard și Pécuchet. Furia lor enciclopedică se exercita metodic, pe sectoare, pe domenii, pe idei, pe cuvinte, iar succesele lor esecur și deziluzii erau provocate de faptul că enciclopediile, lucrările, tratatele consultate nu le ofereau același lucru, nu „sunau” toate la fel, nu erau, adică, reductibile la un unic, inatacabil, perfect Dicționar al tuturor cunoștințelor. Lectura pe care o practica ei era literală, nu poetică; ceea ce nu înseamnă că dicționarul „se potrivea” cu realul.

Dar care este, în definitiv, structura dicționarului? Dicționarul implică fixarea, decupajul, tăierea în felii, parcelarea și,

finalmente, nivelarea, fantasma exhaustivității: un bun dicționar ar trebui să cuprindă toate cuvintele, toate ideile, toți scriitorii, toți fluturii, toate păsările migratoare s.a.m.d. Criteriul alfabetic destructurează orice alte posibile structuri; fișate, inventariate, cuvintele se așează cuminte unul lingă altul, unul după altul, precum soldații cînd se strigă apelul. Dicționarul este, totodată, unul din locurile unde se exprimă cel mai puternic codurile culturale ale unei epoci. El este condiționat de publicul cărui i se adresează, trebuie să răspundă anumitor criterii de accesibilitate, să transmită o anumită cantitate de informație; caută calea de mijloc, echilibrul ideal între „prea-plinul endoxal” și informația minimală. E condiționat de public dar, în același timp, îl condiționează, îi dă totul, cum se spune, **mură-n gură**. Dicționarul este, apoi, asemenea universului, așa cum îl vedea un Giordano Bruno: centrul său este pretutindeni, iar circumferința sa nicăieri. Descentrat, este totodată infinit extensibil. Caută să-și dobîndească o personalitate, fiind însă cit mai obiectiv, mai neutru, mai impersonal. Aspiră către totalitate, dar este condamnat să existe sub semnul fragmentarului. Vrea, în fine, să pună lucrurile la punct o dată pentru totdeauna, să le fixeze, să le situeze definitiv, dar trebuie, periodic, reluat, corectat, completat, adus la zi. Altfel, dicționarul poate fi pentru noi tot un spațiu protector, liniștitor, cu condiția să aflăm în el ceea ce doream să aflăm. Și mă întreb, la capătul acestei digresiuni: oare la ce carte se gîndeal Mallarmé cînd spunea că lumea există pentru a încăpea în ea?).

CEA de a treia lectură, Diogene Laertiu, prilejuiește naratorului următorul comentariu: „Dar azi am recitat paginile lui Diogen Laertiu despre Epicur, Ataraxie, «Apatie»... Frica de acțiune a omului lipsit de energie impulsivă... Teroarea de răspundere a intelectualului prea lucid și prea mult preocupat de urmările faptelor lui. Decadența Greciei. Antipodul «bestiei blonde». L'homme, livre d'une ombre qui passe, porte toujours le châtiment d'avoir voulu changer de place...” Mulțumit cu puțin, ca și poată suporta viața... Indulgent cu alții, sever cu el însuși. Inspiratorul tuturor endomologilor amabil-pesimiste. Neînțeleș de prosti și de porci, care traduc «plăcerea» lui subtilă și detașată, în plăcerea lor trivială și-l stropesc cu noroiul indignării lor ipocrite. Ni se oferă, o dată în plus, o cheie de lectură. După cum a observat Marian Papahagi, personajul interpretează foarte „personal” pasajele din Diogene Laertiu referitoare la Epicur: el supune textul unei distorsiuni, insistă asupra termenilor **ataraxie** și **apatie**, inserează un citat „pesimist” din Baudelaire și „forțează” termenii atunci cînd interpretează ataraxia drept «frică de acțiune», și atunci cînd justifică idealul filosofic al cumpătării prin dorința de a face viața suportabilă (**Eros și utopie**, p. 37). Mai tirziu, un citat din Diogene Laertiu (**„Pathemata — mathe-mata**, zice un filosof al lui Diogen Laertiu...”) introduce seria de amintiri sentimentale (un repertoriu de amururi, ce să folosim încă o formulă în prelungirea aceleia propuse de narator), amintiri ce consemnează tot atîtea eșecuri și care vor să demonstreze că eroul știe că iubirea este imposibilă. Tot acolo aflăm că Emil Codrescu păstrează, presate între copertile cărții, florile dăruite de Adela. (Identificarea Adelei cu o floare, este, ne amintim, unul din clișeele romanului. Să fie aici floarea presată o altă metaforă a Adelei? Adela, **La prisonnière**, captivă

între paginile unei cărți... Metaforă sau, mai curînd, fantasmă a lui Emil Codrescu?). Cartea, prin urmare, mediînd un gest care conotează un sentimentalism naiv de un gust discutabil... Nu e singura ipostază în care cărțile pe care le ia cu sine Emil Codrescu apar devalorizate: într-un moment (unul din multele) de acutizare a sentimentului de singurătate și de plictis, personajul repudiază lecturile pe care le prezentase la început drept plăcute și reconfortante: „Catalogoalele le știu pe de rost. Dicționarele nu-mi inspiră nimic. Filosoful Diogen (titul lui Diogen Laertiu), care speram că o să mă distreze cu «cinismul» lui, m-a îndignat profund”.

Alte două biblioteci — una imaginară, cealaltă „reală” (în cadrul ficțiunii, se înțelege) — apar în roman și intră în opoziție cu mica bibliotecă estivală a doctorului. Să începem cu cea „reală”, aflată în casa în care locuiește, pe durata vacanței, naratorul. Biblioteca gazdei, învățător pensionar (purttînd un nume care avertizează simplist asupra nivelului cultural al personajului: Tăpșulea), e alcătuită din cîteva manuale, gramatici și aritmetici (repertorii de cunoștințe, sint iarăși tentat să zic), precum și dintr-un volum de poezii de Carol Scrob (volum legat la un loc cu o gramatică, și prin aceasta, o dată în plus, de-personalizat). Descoperînd cartea, Adela se amuză copios, la fel cum se amuzase atunci cînd, intrînd în casă, găsise în portretul lui Schopenhauer, adus de narator, o asemănare frapantă cu... coana Anica. Intenția romancierului e limpede: distanța culturală și deosebirile temperamentale dintre protagoniști sînt confirmate prin intermediul unui episod amuzant, Adela reușind o lovitură dublă: își bate joc de kitsch-ul poetic (mascînd totodată insensibilitatea ei la poezie, regretată în alt loc de narator) și coboară pe Schopenhauer la nivel kitsch, lovînd astfel în „maestrul” lui Emil Codrescu.

CEALALTĂ bibliotecă este cea — „imaginară” — a Adelei. Aflăm că jocurile dintre Emil Codrescu și Adela-adolescentă se desfășurau în spirit rousseau-ist și sub influența lui Fenimore Cooper. Matură, Adela nu se interesează de literatura română, e opacă la poezie (pe care o socotește „exagerare și falsificare”), citește romane pentru a afla senzația vieții, nu a artei. Sugestiile doctorului — care îi recomandă pe Turgheniev, pe Paul Bourget — sînt respinse delicat dar ferm: „Cineva mi-a spus odată că Turgheniev se apropie de femeie ca de un sanctuar. (Vai! I-am spus, în adevăr, genialitatea asta...) Dar femeilor nu le place să fie tratate ca niște sanctuare, cu genuflexiuni și cădelnițări, chiar cînd tîmia e de cea mai bună calitate. Nu sîntem sanctuare”. Aluzia e clară: naratorul nu descifrează însă (ori nu vrea să-l descifreze) mesajul pînă la capăt, și se complăce în considerații generale asupra statutului intelectual al femeii. Cărțile preferate ale Adelei, din care ea știe pasaje întregi pe de rost, sînt... Tartarin și povestirile lui Creangă. Efectul de contrast, în același timp simetric și antitetic, între biblioteca lui Emil Codrescu și aceea a Adelei este izbitor: la un pol — dicționarul, Diogene Laertiu, cataloagele, „virtutejul” cultural, Maelström de nume și titluri, cuvinte și idei; la celălalt pol — bufonadele simpatice ale unui povestitor cu succes la copii precum și autenticitatea (căci nu altceva, presupune Emil Codrescu, gustă Adela, din Creangă), unui scriitor care se „inspiră” nemijlocit „din viață”.

Totuși, între Schopenhauer și Tartarin,

între Diogene Laertiu și Pepita Ximenez, romanul lui Juan Valera pe care eroina îl citește în foileton, există o carte ce joacă, în legătura dintre Adela și Emil Codrescu, un rol mediator: **Război și pace**. Adela citește romanul la Bălătești, „e abia la volumul al doilea”, înaintează deci în lectură pe măsură ce Emil Codrescu își scrie jurnalul. Romanul tolstoiian va avea, așa cum splendid a demonstrat Ion Vartic (**Modelul și oglinda**, 1982, p. 115 și urm.), funcția unei oglinzi: Adela îl compară pe Emil Codrescu cu prințul Andrei, doctorul refuză — fără să-și poată explica pe moment reacția — asemănarea, pentru că nici mai tirziu să nu vadă limpede că iubirea sa reia, în fapt, iubirea lui Bolkonski pentru contesa Rostova. Eroul, arată Ion Vartic, e un disimulat care eludează fondul problemei. Spre finalul romanului, cei doi vorbesc din nou despre **Război și pace**, conturîndu-se acum tot mai precis opoziția dintre viață și literatură: ficțiunea e falsă, spune Emil Codrescu, atunci cînd se termină cu triumful bineului și al fericirii, deoarece astfel e contrazisă realitatea. Literatura e, aici, un alibi, o justificare a propriei neputințe: povestea lui de iubire trebuie să se sfîrșească prost, pentru că așa cer legile vieții, ce nu ascultă de falsurile literaturii. Aspectul acesta a atras atenția și altor comentatori: „Adela caută viața, Emil Codrescu, arta” (Radu G. Teposu, **Viața și opiniile personajelor**, 1983, p. 76); „pentru Adela, adevărul din viață este fericirea, în timp ce pentru Emil Codrescu același adevăr este suferința” (Ioan Holban, **Proza criticilor**, 1983, p. 280).

Opoziția dintre literatură și viață dă naștere, prin urmare, unui conflict între iubire și viață. Acestor două opoziții trebuie să le mai adăugăm una, și anume aceea dintre literatură și iubire. Într-adevăr, situația din Adela este în bună măsură asemănătoare aceleia pe care Jean Rousset a analizat-o pornind de la romanul proustian: și literatura și iubirea sînt comandate de subiectivitate, căci imaginația le creează obiectul; dar tocmai fiindcă amîndouă fac apel la imaginație, literatura și iubirea intră în conflict (v. cuplurile Swann — Odette, Naratorul — Albertine). Este una din cauzele — una importantă — care explică eșecul sentimental al lui Emil Codrescu.

Ce loc ocupă, în acest triumghi **viață-literatură-iubire**, lecturile de vacanță ale personajului? S-a văzut în ele, mai întii, o anticipare a dezvoltării romanului. În al doilea rînd, cataloagele, dicționarul și **Despre viețile și doctrinele filosofilor** a lui Diogenes Laertius sînt „repertorii” care prefigurează formula narativă — fragmentară, mozaicală, alcătuită din „file” și „fișe” de jurnal — a romanului. Dar mai e ceva. Cele trei „repertorii” sînt în același timp, după cum am încercat să arăt, repertorii de idei primite. Lor li se adaugă alte lecturi — Schopenhauer, Turgheniev, Paul Bourget — care orientează și ele, într-o anumită direcție, disponibilitățile sentimentale ale eroului. Acesta iubește, repet, **ea la carte**. În felul său, Emil Codrescu este o victimă, încă una, a ideilor de-a gata.

Al. Călinescu

O opinie

Abuzul teoretic

■ E adevărat că — așa cum spune Albert Thibaudet într-una din **Reflecțiile sale** — nu poate exista critică fără o critică a criticii. Cînd ea însă devine excesivă și se practică în dauna criticii, a finalității ei interpretative în raport cu literatura, locul empirismului ideilor fiind cedat abstracțiunii, mai mult sau mai puțin orientative, a ideilor generale, intervine o derută în dependența lor normală. Critica a fost întotdeauna o disajplină dezbătută și trecut prin toate purgatoriile teoretice și un concept supus permanentei contestări și nu mai puțin denigrării de tot felul. Practica ei implicînd nu numai factori estetici, dar și etici și anume rigori profesionale, este fatal expusă rechizitoriilor și reproșurilor de toate genurile. Pe de altă parte, natura ei prin excelență subiectivă dă loc anumitor abuzuri sau capricii care se cer stăvilit de criterii, de norme, idei orientative, principii etc.

Toate acestea și în plus aureola și prestigiul autorului de teorie și nu mai puțin atracția ideologiilor de tot soiul au

dat naștere în zilele noastre la un abuz teoretic și metodologic care sufocă, prin terminologia lui nu o dată rebarbativă, lumea literelor, transformînd critica în ceva care se situează tehnocratic, deasupra sau în afara ei. Este o situație contrară misiunii criticii literare, care are și un caracter social, cînd criticii se citeș între ei, în indiferența generală, a scriitorilor și mai ales a cititorilor.

În ultimele patru decenii asistăm la o proliferare a lucrărilor de teorie a criticii și de critică a criticii și chiar — după cîteva veacuri de existență — de istorie a disciplinei (cum ar fi monumentală **Istorie a criticii literare moderne**, de René Wellek) și mai puțin de exegeză a literaturii. De „morbul criticologic” s-au lăsat cuprinși chiar și mari poeți ca Edgar Poe, Baudelaire, Mallarmé, Valéry, la noi Philip-pide, Arghezi, Ștefan Aug. Doinaș) care au emis teorii poetice, „arte poetice” sau au reflectat critic asupra propriului lor proces creator. Fapt care, constatînd la Paul Valéry, a provocat recent protestul și diatriba cunoscută a lui Emil

Cioran, privind „mania” autoanalismului exacerbat al marelui poet francez.

„Noua critică”, franceză, care ispiteste tot mai mult pe unii critici ai noștri, prin libertatea totală ce și-a luat față de literatură, față de operă se consideră un gen de sine stătător, cu un limbaj propriu (un metalimbaj), cultivînd abuziv teorii care — aplicate — produc adevărate masacre critice asupra operelor. Comentariul acestora ignorînd deliberat că ele aparțin unor autori, unor creatori de care nu se poate face abstracție și care sub multe aspecte „explică” opera, amenință a deveni o practică de ineficiente metode (structuraliste, psihanalitice, semiotice, tematice, stilistice ș.a.) într-un limbaj de-a dreptul idiomatice. După opinia mea, teoriile critice la modă azi sînt produse sofisticate ale unor tehnicieni care experimentează, irelevant și fără nici o consecință asupra literaturii.

Teoriile critice nici nu pot pretinde să dirijeze literatura, practica critică, deoarece directivele, criteriile, normele lor sînt redevabile acesteia, istoriei ei, de care sînt legate și din care se constituie. Nu practica critică este o consecință a teoriei critice, ci invers, spre propriul interes al acesteia.

Ea trăiește însă, în zilele noastre, trista iluzie a veacului că totul poate fi „scientizat”, ignorînd și sfidînd adevărul că marelui secret al poeziei este ea și acela al vieții, despre care se știe totul... mai puțin ce este ea în fond!

Melania Livadă

Poezie și limbaj

O CARTE foarte interesantă, perfect informată și bine scrisă, este **Dialectica limbajului poetic** (Editura Facla) de Crișu Dascălu. Ea se adresează, desigur, specialistului, puțin ridicând cititorului obișnuit probleme insurmontabile. Autorul (poet și lingvist) e conștient de acest lucru, declarându-l de la început (în prefața intitulată, ca pe vremurile naivității disciplinelor științifice, **La cititor**): „Căci intenția mea a fost să o scriu în așa fel încât să apară drept un plăcut și inocent compromis între obiectivitatea necesară, pe care nu o admit negociabilă, a ideilor, și subiectivitatea inevitabilă a modului de a le comunica; acum, constat cu surprindere și cu nu puțin neplăcere, că ea este în realitate, efectul imposibilității durabile de a mă decide între două limbae, constrinse de mine la coexistență (adică la reciprocă tolerare) într-un spațiu în care sperasem să se poată armoniza”. De aici decurge un veritabil paradox, pe care nu Crișu Dascălu îl constată cel dintâi dar pe care îl exprimă frumos: „...Această carte a fost elaborată sub imperiul unei incomode constrângeri: aceea de a recurge la un limbaj dificil (inaccesibil sau greu accesibil) spre a-l convinge pe cititor că poezia îi va deveni accesibilă dacă va ține seama de soluțiile propuse”. Într-adevăr: cum să faci accesibilă poezia într-un limbaj inaccesibil? Autorul a încercat să se sustragă paradoxului pe două căi: evitând o terminologie excesiv tehnicistă (sau explicând fiecare termen, atunci când întrebându-l era de neocolit); și refuzând să creadă că propunerile lui teoretice sînt mai mult decît niște ipoteze, menite a stimula gîndirea, în loc s-o oblige să le accepte drept niște „soluții” unice. Ar fi trebuit poate să adauge că prima cale are în vedere mai ales pe cititorul neavizat, în vreme ce a doua rămîne valabilă chiar și în cazul aceluia dintre specialiști care știu că ideile noastre cele mai îndrăznețe valoroză prin umorul lor cel puțin tot atât cit prin fermitatea cu care sînt susținute.

Dacă nu i-a venit la îndemînă autorului cărții să se facă doprin înțeles de către toată lumea, deși printre cititorii lui nu e probabil să se numere mulți amatori, cum ar putea pretinde recenzentul cărții, care vorbește unui public larg, să o prezinte corect și complet, fără să lezeze competența cititorilor săi? Recenzia fiind mai mult sau mai puțin, o operă de „popularizare”, ea va sacrifica inevitabil complexitatea și nuanța în avantajul (presupus!) al simplificării și netezimii ideilor. Anunțînd această precauție, nu sînt totuși deloc sigur de reușită: voind să împac și exigențele firești ale autorului, și comoditatea, deopotrivă de firească, a cititorului, s-ar putea să mă pun rău și cu unele, și cu cealaltă.

Punctul de plecare al lui Crișu Dascălu este că ideea după care „limba este unică poartă prin care se poate pătrunde în opera literară” a riscat, de cînd a fost enunțată, să-și expună mai curînd rever-

Crișu Dascălu, **Dialectica limbajului poetic**, Editura Facla, 1986.

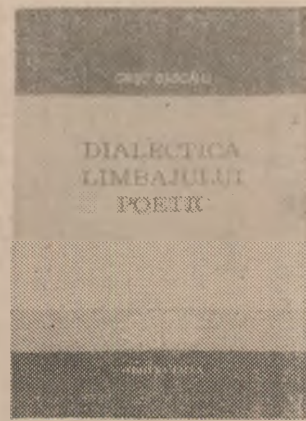
sul (negativ) decît fața (pozitivă): și anume să cadă în dubla eroare de a paria pe o ipotetică poeticitate a limbii și totodată pe o ipotetică gramatică a poeziei. Ambele extreme s-au dovedit (autorul are dreptate) la fel de ispititoare și, de ce n-am spune-o, de ineficiente pentru cunoașterea poeziei. Aporiile abordării stilistice, de care Crișu Dascălu se ocupă într-un capitol, stau mălurite impasului. Definierea limbajului poetic trebuie, în aceste condiții, să țină seama de existența a cel puțin trei realități distincte sau a trei straturi ale textului: limba, limbajul și opera. Limba oferă poeziei materialul. Această convingere, a poeticii mai noi (care, într-o altă formă, apărea și în vechile retorici) este indiscutabilă. Dar „convertirea materialului lingvistic în obiect estetic” implică recunoașterea unei transformări, în cadrul căreia „se constituie și se anulează limbajul poetic”, care este deci un proces, sau, cum spune Crișu Dascălu „o limbă pe cale de a deveni operă”. Cu alte cuvinte, „limbajul poetic nu mai este limbă, fără a fi devenit încă operă”. Situat între limbă și operă, el este fatal condiționat de amîndouă. Înșiși variabilitatea lui în timp (în istorie) se deosebește de aceea a polilor între care se află prins: este mai mică decît aceea a oporelor, dar mai mare decît aceea a limbii. Și el aparține unei cîmp pre-axiologice, fiind adică indiferent la criteriul estetic, deși numai receptarea estetică a textului este generatoare de limbaj. „Investigarea limbajului poetic înseamnă coborîrea din domeniul teoreticului în concretitatea faptului...”, conchide autorul.

Aș face două întîmpinări. Prima este că, de fapt, investigarea de care e vorba nu constă pur și simplu într-o coborîre din teoretic în concret, ci într-un **du-te-vino**, permanent între cele două nivele. Limbajul poetic fiind, prin poziția lui, ambiguu, nici limbă, nici operă, el implică o mișcare a spiritului care-l cercetează, în același timp, teoretică (lingvistică) și empirică (axiologică). Dar această necesitate ineluctabilă creează un paradox care ne întoarce la atribuirea unei valori estetice limbajului poetic, deci la confuzia dintre poetic și „poetic”. Ca să nu ne lăsăm în prada acestei primejdieose utopii, e nevoie să introducem un concept nou, între cele trei descrise de autor. La drept vorbind, Crișu Dascălu apelează la el, deși nu-l definește și nici măcar nu-l determină explicit: dă pur și simplu peste el: conceptul de limbă „poetică”. Mi se pare că limba „poetică” a constituit, din capul locului, adevăratul obiect al stilisticii (iar mai demult al retoricii clasice), așa după cum limba propriu-zisă este obiectul gramaticii. Am folosit ghilimelele spre a marca faptul că limba „poetică” este una expresivă („deviată” eventual de la norma comună), pe care însă o putem studia în afara poeziei. Limbajul poetic reprezintă treapta imediat următoare: el nu are înțeles în afara operei, deși nu se identifică cu ea; se află la o distanță oarecare și de limbă (cu varianta ei „poetică”) și de operă; studierea lui cade în sarcina poeticii. În fine, studiul operei se confundă cu critica.

Ne stau înainte patru concepte (nu trei) și patru discipline.

CUM o arată titlul, cartea lui Crișu Dascălu este consacrată celui de al treilea concept din serie și poate fi privită ca o cercetare de poetică. Scopul ei este de a scrie procedeele prin care limba se convertește în limbaj poetic în vederea realizării operei. Lăsînd la o parte amănuntele demonstrației (bogate și convingătoare), procedeele principale ale acestei transformări sînt în număr de două: textualizarea și contextualizarea. Premisa o furnizează autorului o celebră teză a lui Roland Jakobson, dezvoltată independent de Roland Barthes. Jakobson a definit, cu o formulare magnifică, funcția poetică (și limbajul care-i corespunde) drept „proiectare a principiului echivalenței de pe axa selecției pe axa combinării”. Axa selecției este aceea a paradigmei, axa combinării este aceea a sintagmei (în concepție lingvistică); proiectarea respectivă constă în actualizarea într-un text concret (și succesiv) a termenilor dintr-un „depozit” anumit al limbii (simultan și ordonat). Această proiectare, Jakobson a interpretat-o ca pe actualizarea unuia singur dintre termenii paradigmei. Contribuția lui Barthes se referă la faptul că toți termenii unei paradigme pot fi transferați în text, inclusiv raporturile dintre ei. Crișu Dascălu numește **sintagmatizare** această din urmă operație și o examinează în două variante: **textualizarea** (sau contiguitatea termenilor) și **contextualizarea** (sau dispersia lor în text). Distincția este esențială: „Textualizarea identifică relațiile paradigmatică cu cele sintagmatică, suspendă altă selecția (de vreme ce toți termenii paradigmei sînt sintagmatizați), cit și combinarea lor (căci acești termeni coexistau înaintea sintagmatizării lor). Ea are ca efect atenuarea contradicției dintre caracterul continuu al semnificatului și cel discontinuu al semnificanților și este generatoare de redundanță. Contextualizarea se bazează pe nonidentitatea relațiilor paradigmatică și a celor sintagmatică, duce la intensificarea contradicției amintite și produce entropie”. La fel de esențiale sînt consecințele acestui mod de a vedea lucrurile, dar pe care nu le pot enumera acum, fără a încărea prezentarea. De fapt, acestor consecințe (și felului lor de a opera în text), Crișu Dascălu le consacră cea mai mare parte a studiului său.

Mă rezum la trei precizări, poate utile unei bune comprehensiuni a delicatei probleme. În textualizare, distanța dintre termeni e nulă și din această cauză ea este imediat perceptibilă, fiind marcată prin indici morfematici, lexematici sau de altă natură; o putem de regulă examina în spațiul restrîns al unui singur vers; mai mult, ea apare evidentă la lectura

obișnuită a unui cititor obișnuit. Contextualizarea, în schimb, presupune o distanță mai mare decît zero a termenilor, ceea ce o face imperceptibilă, căci nu e marcată decît, cel mult, distribuțional; preținde, spre a fi examinată, spațiul unei întregi opere (și uneori a mai multora); angajează o competență critică (Crișu Dascălu scrie pe bună dreptate: „Întreaga activitate critică se sprijină pe degajarea spontană a paradigmatelor contextualizate, cu precizarea că cei în cauză nu merg — cu excepții, totuși — pînă acolo încît să-și asume obligația, neconcludentă pentru ei și istovitoare pentru cititorii de exegeze, de a le enumera și inventaria complet... Procedura critică pare a fi — și este, de obicei — nesistematică nu — numai — pentru că subiectul ei manifestă o nedismulată oroare față de contabilizări, ci — și — pentru că acest subiect se ocupă, de fapt, nu de limbajul poetic, ci de opera poetică, adică de una dintre devenirile ulterioare ale limbajului, în care sensurile paradigmatic supraviețuiesc rar din cauza distorsionării sintagmatică despre care am amintit”). A doua precizare, este că, pe lângă noțiunile fundamentale evocate mai sus, Crișu Dascălu are în vedere și o alta, numită de el **transtextualizare** și care se referă la o recurență a termenilor paradigmatici la un nivel supra-individual, atunci cînd vorbim bunăoară de „ideal” și de „real” în poezia romanticilor. În sfîrșit, cîteva capitole ale cărții conțin o apreciere statistică a tipurilor de indici din textualizare, ca și a tipurilor de raporturi intra și interparadigmatice, în poezia veche sau mai nouă, după modelul în care J. Cohen a tratat nonpertinentele metaforice în poezia franceză (în **Structure du langage poétique**). Aceste date pot interesa pe istoricul literar.

În totul, **Dialectica limbajului poetic** este un studiu original și riguros, nu lipsit de ingeniozitatea punerii în pagină (cu sugestive subtiluri menite a situa, de pildă, textualizarea între „vizibil și lizibil”, sau contextualizarea între „a percepe și a pricepe”), care ar merita o discuție minuțioasă din partea specialiștilor în lingvistică și în poetică. Autorul recenziei de față, socotindu-se doar critic, a făcut ce a putut ca s-o semnaleze.

Nicolae Manolescu

Întrebări și lecturi

oferă cîteva exerciții semnificative de practică a lecturii românești, în încercarea de a proba dimensiunea modelatoare pe care „timpul indefinit al lecturii și al memoriei” (cf. unui citat din Genette, reprodus ca motto) o descrie în destul de sinuos al operei literare.

Eseul introductiv al cărții, **Critica și modelul** (Problema unei definiții) desemnează deja nucleul de preocupări imediate ale criticului derivat din necesitatea de a descoperi și de a fixa în linii teoretice globale, dacă nu un model, cel puțin cîteva constante care să facă posibilă o înțelegere din lăuntru a romanului ca gen și, în subtext, a romanescului ca orientare atitudinală a scriiturii. Tendința de protejare a romanului nu numai că nu împiedică, ci chiar determină, somează, în viziunea autoarei, „obsesia unei definiții clare” (p. 10) să se pronunțe. Iată propriile sale concluzii, în urma excursului teoretic și metodologic pe care îl întreprinde: „... acceptarea unui model al romanului numai ca text ce instituie prin povestire și personaj o lume complexă nu neagă — cum s-a putut vedea — mobilitatea tehnică, diversitatea și prolificitatea excepțională a genului, ci, dimpotrivă, le explică și le justifică mai logic, făcînd posibilă totodată și o mai clară disociere la nivelul compozițional față de celelalte structuri ale epicului. După cum și conceptul de originalitate al romancierilor își află, din aceeași perspectivă, posibilități de ilustrare mult mai numeroase și infinit mai libere.” (p. 30—31) s.a.

Într-un alt eseu (**O nouă vîrstă a romanului românesc contemporan**), Valentina Marin Curticeanu pornește de la o aserțiune a lui Ortega y Gasset, conform căreia „romanul este o adaptare estetică la cotidian”, pentru a pleda în favoarea unei noi poetici românești, unde vom

putea regăsi formule prozastice extrem de diverse, unite însă tocmai de acel concept de realism, realizat, „prin și la nivelul scriiturii în cea mai modernă accepție a ei.” (p. 56). Este vorba aici mai degrabă de încercări de panoramare a unui teritoriu literar destul de accidentat și de puțin supus unor evaluări aprofundate, decît de disecții minuțioase, deși firește că asemenea vederi de ansamblu presupun o cunoaștere intimă a tuturor reliefulor explorate, ori servind numai ca exemplificare sumară.

Din aceeași perspectivă bilanțieră este privit și momentul actual al criticii pe care autoarea îl apreciază ca trăind un timp al sintezei (teoretică, metodologică, terminologică), al clarificărilor de ordin tehnic, al emancipării de sub tirania modelelor și a modelelor culturale, al unor raporturi democratice cu celelalte genuri literare. În final, se schitează posibilitatea unei noi sinteze, provenită dintr-o practică reconsiderată a sociologiei lecturii. Modalitatea subtilă de tranziție la cea de a doua parte de argumente ale volumului, cele de natură interpretativă pe marginea mai multor cărți fundamentale din literatura contemporană.

Valentina Marin Curticeanu consacră următoarele pagini ale cărții prozei (în secțiunea de **Lecturi posibile**) lui Alexandru Ivasiuc (Autorul, de la teză la personaj), Marin Preda (Fascinația cuvîntului), unei paralele Rebreanu-Preda (De la Ion al Glanțașului la Iie Moromete) și, în fine, romanescului scriiturii decelat în **Memoriile** lui E. Lovinescu. Fără a fi în nici un caz răsturnări spectaculoase ale receptării critice a autorilor comentați (ceea ce nici nu-și propun !), studiile cu alură eseistică ale autoarei impun prin sobrietate și eleganță neostentativă, prin observații de rafinament, evitînd cantonarea vizibilă

în spațiul vreunei metode și preluînd cu discernămint orice sugestie fertilă din cadrul exegezei anterioare, dedicată problemei în cauză.

Deosebit de interesante mi s-au părut, de pildă, concluziile asupra epicității romanului lui Ivasiuc pe care cartea o demonstrează cu probe de nuanțe și elocvență: „Materia epică se încheagă în chiar spațiile eseistice, pentru că acestea cuprind — în fond — [...] modul de a exista al unor personaje care trăiesc pentru a se reflecta unele în altele și a reflecta în acest fel asupra condiției lor (general-umane și istorice). Viața lor se desfășoară în acest chip.” (p. 87).

Implicit sau explicit, autoarea crede într-o tendință spre romanesc, ca o operație firească de sinteză și de maturizare a literaturii, inclusiv a eseului, a „ideilor literare” înseși. Fie că împărtășim sau nu finalitatea demersului său, a expunerii sale de motive teoretice, sîntem obligați să recunoaștem riguroasa demonstrație, atenția acordată clarității terminologice și aprecierilor de situație la care apelează.

Critica și modelul e o carte densă și serioasă, ce nu-și permite divagații gratuite ori scolastice, trădînd de fiecare dată, fie și numai subtextual, alături de vocația cercetătorului obsedat de perpetue rețușiri teoretice, pe aceea a unui spirit neliniștit, pentru care niciodată scrisul nu rămîne literă moartă între filele cărților, ci se instituie ca o disciplină interioară generatoare de entuziasm și clarviziune.

Dezbaterea de idei, stima pentru dialogul cu cititorul reprezintă nota caracteristică, pătrunsă de discreție, a stilului critic profesat de Valentina Marin Curticeanu.

Sever Avram

NOILE eseuri ale Valentinei Marin Curticeanu cuprinse în volumul **Critica și modelul** se concentrează în jurul problematicei foarte largi a romanului contemporan, în tentativa temerară de redimensionare teoretică-retrospectivă a unui gen literar aflat într-o permanentă stare de ebulliență și auto-definiție din mers.

Cartea sa este structurată în două părți. Cea dintâi, intitulată **Întrebări legitime**, vizează o abordare mozaicală a aspectelor noi intervenite în evoluția romanului și mai ales în aceea a regîndirii lui continue în spațiul autohton al ultimelor decenii. Această primă secțiune se încheie printr-un micro-eseu dedicat **momentului actual al criticii** în care autoarea examinează pe scurt distanța dintre situația concretă, capacitățile de exprimare și maturitatea atinse de critica noastră în raport cu exigențele pe care aceeași critică și le-a fixat și este obligată să le dea ascultare.

În cea de a doua parte a lucrării ni se

*) Valentina Marin Curticeanu, **Critica și modelul**, „Însemnări critice”, Editura Eminescu, 1986.

Proza poetică

ÎN memoriile lui Mircea Eliade există o mică frază („în timp ce noi discutăm cu aprindere, M. privea lumea prin hublou“) pe care Margareta Sterian o pune ca motto în noua ei carte: **Viața prin hublou**. Nu știu dacă M. din amintirile lui Eliade este tot una cu autoarea prozei confesive și poetice de acum. Ea face parte, în orice caz, din generația lui Eliade și s-a afirmat, în pictură, odată cu eseistii și prozatorii neliniștiți din anii '30. După război a publicat peste zece cărți de poezie și traduceri din poezia americană și irlandeză. N-a încetat, în acest lung răstimp, să picteze și, ceea ce este foarte rar, să picteze cu o neobișnuită ferocitate. Vizitându-i în mai multe rânduri atelierul am rămas uimit de faptul că, după 60—70 de ani de când fixează culorile pe pânză, Margareta Sterian continuă să fie fascinată de miracolul picturii. Arta este pentru ea, cu adevărat, o creație în bucurie.

Proza este, până la un punct, jurnalul pictorului, dar ea are și o anumită autonomie. **Viața prin hublou** cuprinde o năvălă întinsă (aceea care dă titlul cărții) și 18 schițe, fragmente din jurnal, însemnări ocazionale, scrise toate într-un stil discret confesiv, fără abuz de culoare și fără digresiuni lirice. Culoarea și poezia les din aglomerarea și strania vecinătate a lucrurilor, Margareta Sterian care a pictat de atâtea ori forfota tirgurilor de țară descrie acum într-o pagină agitația unei zile de bilci, amestecul de flămuri de muselină în tonuri pastelate și culori tipic moderne: „Unde e cortul închiriat de bunica și pavoazat cu rufăria brodată de ea? Și unde cufărul în care ar fi fost să doarmă nepoata de nu ne-ar fi alunecat cumplita ploaie? Acum, pe trei laturi se înșiră „romartele“ prin fata cărora defilează publicul, iar în mijlocul trilaterului e parcul de atracțiuni care se numesc, pe englezește: Orient-Variety... Urci cele trei trepte ale unei estrade, cumpări un bilet de cincisprezece lei, cobori celelalte trei trepte ale aceleiași estrade și ești în arena care gome de lume. Publicul, jumătate înghesuit pe bănci, jumătate în picioare, se interpoalează, fluieră. Apare omul între două vârste cu frac ponosit și cu joben, se foiește, tusește, lumina se stinge, se reaprinde. Domnul își laudă aptitudinile de tintas, doamna în toaletă de strasuri e chiar fosta cadină

*) Margareta Sterian, **Viața prin hublou**, Editura Dacia, 1986.

VITRINA

■ **EUGEN CIZEK — Secvență romană** (Editura Politică). Apărută în 1982 la Paris (ed. Fayard), distinsă cu Premiul „Timotei Cipariu“ al Academiei Române și cu Premiul Literar European al Asociației Scriitorilor de Limbă Franceză, monografia lui Eugen Cizek, profesor al Universității din București, despre împăratul roman Nero se află acum la dispoziția publicului românesc, într-o versiune tradusă de Sanda Chioșe Crișan și Constantin Crișan, revăzută de autor și prefațată de acad. Emil Condurachi. Lucrarea (titlul inițial este **Neron**) reprezintă o contribuție științifică fundamentală pentru cunoașterea, dezbărată de legende și prejudecăți, a personalității și a epocii lui Nero, fiind totodată și o carte captivantă la lectură, scrisă cu un remarcabil și fin talent epic, în cea mai bună tradiție a istoriografiei clasice. Procedind sistematic, Eugen Cizek înfățișează mai întâi imaginea constituită în timp a împăratului, prezentând și analizând apoi, extrem de riguros, „personalitatea lui Nero“. În toate laturile. „Minciuna — scrie autorul — va fi pentru viitorul Nero o modalitate de a se sustrage pedepsei, asprii educației săi și, totodată, metoda de a smulge celor apropiați un dram de tandrețe“; iar despre caracterul complexului personaj „Lasă și frivol, anxios și megaloman, Nero își dezvăluie repede dublul aspect al personalității. Trăind într-o permanentă duplicitate, inclinat să trăgăneze totul, neobișnuit să privească în față lucrurile și oamenii, el acționează întotdeauna sub impulsul momentului“. În același spirit, exact și pătrunzător, sînt apoi descrise aspectele politice și ideologice ale epocii lui Nero, „neronismul“, structurile sociale din vremea acestuia religia, cultura și stilurile artistice ale timpului. Portretul lui Nero și al vremii lui, atmosfera romană de atunci, spiritul și implicațiile multiple ale epocii neroniene sînt conturate cu precizie și ridică la gravitatea unei incitante meditații asupra istoriei. Una dintre cele mai controversate figuri ale istoriei imperiului roman își găsește astfel în cartea lui Eugen Cizek o reprezentare memorabilă.

■ **PETRE ANGHEL — Moștenitorul** (Editura Cartea Românească). Roman realist cu discrete irizări simbolice și fantastice. Titu Colan, un escroc abil și vag

imperială a lui Abdul Hamid. Cineva, indignat, răcneste: „Merge într-un oraș de pe malul Dunării și dă peste un copil care vinde miere de floare de coreandru. Citește în cartea unui autor distins — cu premiul Nobel o reflecție despre „florile inferioare“ și pictorița din ea este iritată: „Cu buruieni arse, smulse de la margini de drum, am compus stranii, incitante buchete pe care le-am pictat, iar publicul le-a înțeles și adoptat“. Nu există, va să zică, lucruri frumoase și lucruri urite în natură, există numai o bună sau o rea poziție estetică față de lucruri. Arta trage frumosul și din detritusurile realului. Scenole de viață, percepute direct, se unesc cu altele, rămase în memorie. Margareta Sterian are un mod curios de a le infățișa și pe unele și pe altele: le introduce într-o vagă ficțiune și le narează ca și când le-ar fi trăit altcineva într-un timp nedeterminat. Timpul gramatical oscilează între perfectul compus, imperfectul și prezentul indicativului. Nuantele verbului se amestecă și se confundă pentru că se amestecă și se confundă în memorie mai multe straturi de imagini. Ce le uneste este, repet, bucuria spirituală în fata miracolului lumii mărunte. Autoarea se întoarce în locurile unde a copilărit și revede merisorii cu fructe roșii și frunza aspră ca frunza de laur. Un băiat este urcat în pom și mănincă cu lăcomie merisoarele din cre, altădată, bunica făcea o delicioasă dulceață. Totul este ca și altădată și nimic, totuși, nu mai poate fi cum a fost. E concluzia elegiacă a schitei.

În același stil sint notate și celelalte fragmente. Autoarea n-a vizitat niciodată Venetia, dar a fixat pe pânză de multe ori apele și casele ei umede. Află în Italo Calvino a propoziție care spune că a vorbi despre Venetia este a strîbi o cea din ferocitatea ce i se cuvine. Margareta Sterian nu vorbește, dar pictează zidurile roșietice ale orașului ce se confundă și visează încă să-i poată înfrunța, într-o zi, splendoarea (**Senza Italia**). Pictura e, cu alte cuvinte, nu numai o **cosa mentale**, e și o formă de nostalgie a spiritului, o **gîndire a imaginației**. „Eu nu cunosc decât credința și contemplația“, scrie într-un loc prozatoarea. Mai cunoaște, desigur, ceva: forța de a accepta lumea din afară. La Histria stă, imobilizată, într-un automobil și așteaptă prietenii care vizitează cetatea. Un motiv firesc de tristețe. Descoperă însă, deodată, „betia amiezii de vară“ și spiritul nu mai este

trist: „cînd privirea mi s-a limpezit, mi-am îndreptat-o către cei doi copaci falnici cu frunziș bogat verde-adinc ce se ridicau drept în fata mea, dinco-o de îngrăditura de sîrmă împletită; în jurul lor zburau valuri-valuri de păsăruici albastre ca noaptea — poate rîndunele, poate lăstuni, împletindu-i într-o geometrie de fire ca o incantație și ca un deslin. Cu ciocul deschis, înconjurau febril copacii, captînd neconținut mîriade de minuscule insecte. În betia amiezii de vară, păsărelele vinau adormite, ca în tranșă vinău... Pe malul ochiului de mare, Sinoe, puii de oameni lapidau cu-nemînare puii de serpi care se înăltau din apă, avizi să respire soarele...“

DIN amintirile și ficțiunile (sau mai bine zis: din ficțiunile amintirii) reproduse în **Viața prin hublou** rețin și faptul că Margareta Sterian a fost elevă internă la Școala germană din București și a avut acolo ca profesor pe Herr Slavici, marele scriitor. Era un om generos și arăta, zice fosta lui elevă, o „rară politețe față de viață“. Splendidă propoziție. Cînd era sâstisit de lecții, profesorul își invita elevetele în Cismigiu. Punea întrebări care conțineau în ele răspunsul: „în ce an s-a înfăntuit Unirea Principatelor Române, în 1858 sau în 1859?“ și se plimba printre bănci tinînd degetul mare vîrit în răscoala vestel... Nuvela care dă titlul volumului aduce și alte elemente din biografia autoarei, dar ele sînt topite într-un jurnal fictiv („Amintirile lui Agar“). Este istoria unei copilării triste și a unei iubiri esuate. Agar este orfană de mamă și crește în casa bunicii. Se mărită cu Vlad, tinăr om de afaceri, apoi Vlad o părăsește în chip lamentabil. Descoperă mai tîrziu pe Tom, artist delicat, și după o vreme Tom moare. Eroina (naratorul) notează în stilul povestirii din secolul trecut: „Adevărata mea înfrîngere e dispariția lui Tom, despre care am scris, la care nu voi înceta a mă gîndi, cît voi exista. Ne coborîm iubirile în mormînt și apoi sîrgerăm pînă pierim dar ele răsăr vii din vreun ungher al casei unde au trăit, la capătul străzii unde, obișnuit, le așteptam; vocea lor ne răsună în bolta minții. Ei te însoțesc pretutîndeni, ard și se tingueie în lacrima care îți împănienesc ochii cînd nu te aștepti...“ Cîteva note sînt autentice în această narațiune fragmentată. Imaginea tirgului de provincie de exemplu, la începutul secolului, viața

de familie, apoi în lumea micii burghezii, descoperirea unei vocații (pictura), tragediile mărunte ale unei ființe fragile care se încapăținează să înfrunte o soartă prea aspră și să cunoască **Aventura** („viața nu e nesfîrșită, ea să amîni indefinit Aventura. Ferice de acel care nu uită a-cel simplu adevăr...“). Agar nu uită și Aventura ei e o lungă tragedie luminată de bucuria iubirii și a creației. Ideea vieții interioare ca **aventură** este în spiritul generației '30. Margareta Sterian o re-aduce în actualitate, după atîtea decenii, într-o proză confesivă și livrescă. Nuvela nu are o cronologie strictă, un fapt se petrece pe la 1900, altul în 1970, unele notații sînt făcute în stilul jurnalului intim, altele folosesc stilul prozei de ficțiune. Citindu-le cu interes, mă întreb dacă o proză în stil deliberat confesiv n-ar fi fost de mai mare efect epic.

Proza inteligentă și sensibilă pe care o scrie Margareta Sterian este, în parte, ceea ce ne-am obișnuit să numim proză poetică. Un gen bazat pe principiul discontinuității, definit în acești termeni de Baudelaire în cunoscuta dedicație către Arsène Houssaye: o **admirabilă comoditate pentru prozatori și cititori; putem opri textul sau lectura unde vrem, totați narațiunea în cite fragmente vreți și veți vedea că fragmentele trăiesc autonom și toate împreună, ridicați o vertebră și cele două buccii se vor uni de îndată**. Comodități sau exigente? Oricum, ele au fost uitate. Dovadă că scriitorii se învîr și azi la ele.

Eugen Simion

demonic, se întoarce la Văleni, orașul său natal, după o îndelungată absență, cu gîndul de a deveni, cum visase „cu zeci de ani în urmă“, stăpînul așezării. Nu mai este tinăr, are în schimb mulți bani, experiență și știe ce vrea. Smulsese printr-un vicieșug de la un fost bogătaș, acum decedat, un act de donație prin care devenise proprietarul celei mai impozante clădiri din oraș, „palatul“ lui Oprică Roșca. Fără să tresară, investește sume uriașe pentru repararea și renovarea imobilului, îl mobilează și, cu ocazia inaugurării, reușește, cu ajutorul altui escroc, Ioniță Tripsa, să invite toate notabilitățile orașului. Petrecerea, la care ia parte și o actriță cunoscută de cinema adusă de un sculptor ce urma să construiască un monument, ia proporții burlești, sfîrșindu-se însă tragic: Sanda, o femeie acum în vîrstă, de care Titu Colan fusese cîndva îndrăgostit, este adusă cu forța în „palat“ spre a-i deveni soție, dar moare datorită unui stop cardiac. Moartea femeii este un semn al destinului. Influența lui Titu Colan asupra locuitorilor din Văleni începe să scadă, Ioniță Tripsa este alungat, profesorul Daniel Miu înțelege și el natura malefică a lui Colan etc. Acesta cade la altă idee și își atribuie cele mai extravagante origini (descendent din familii prințiare) și cele mai neverosimile fapte eroice (luptător împotriva legionarilor, apărător al dreptății etc.), vîind cu tot dinadinsul să fie immortalizat de sculptorul Eliescu, să devină figura centrală a istoriei orașului ș.a.m.d. Cînd este anunțat că „palatul“ abia refăcut urmează să intre în zona de sistemătizare, se sinucide, lăsînd casa moștenire orașului: imobilul va fi sediul Consiliului Popular. Romanul se încheie cu dezvelirea monumentului făcut de Eliescu. Soi de Ostap Bender și de Grobei, acest personaj ilustrează o fixație de natură paranoidă, iar eșecul său reprezintă un triumf al forțelor ce intruzează bunul-simt. Romanul are bune pagini de atmosferă și moravuri, deși un anumit exces caricatural stînjenește pe alocuri. Se rețin „demonii meschini“ Colan și Tripsa, în schimb alte personaje sînt unilaterale și schematice: nu îndemînarea lipsește autorului, bun profesionist, ci forța de a da narațiunii un relief memorabil.

■ **VALERIU BĂRGĂU — Noima de sur** (Editura Cartea Românească). Versurile de acum ale autorului sînt probabile expresia unei tranziții; de aci aspec-

tul inegal și eterogen. De la inscripții caligramatice („O idee înaltă / călătorind / prin nisip // Sunetul strugurelui / în căldarea cerului / nimeni nu se roagă // Increment în forma galopului / cîmpul literelor se desiră“) se trece la poeme de atmosferă industrializată („Lumină pierdută, scăpată între mineralele / orașului. Veșminte galbene plutind în riul / murdar. Fosfor și plante exotice / destrămăte. Metalice semne în noaptea suburbană / rumegușul de aluminiu / îndesat în plămîni orașului“), de aici la reflecții și mărturisiri despre actul poetic („Poezia mă asuprește din ce în ce mai puternic“; „Scriind, o aventură specială mi se înfățișează / în carne și oase / pe masa de lucru, dintre filele cărților / mă ascundă memoria tuturor memoriilor“), în general greoaie și prozaice, apoi la invocări și evocări de date culturale, puse în formule cu totul neînșirate. Această tendință, pare-se deosebit de atrăgătoare pentru autor, este și cea mai puțin productivă liric, fiindcă rezultatele sînt de obicei cam hilare: „Semintele de ismă se prefac în blazoane / ale memoriei / În jurul lor ne învîrtim pînă cîdem pe spate / și de acolo simțim cu limba / gravitația / inelele lui Newton / porunca despre cunoaștere“; „Cine se închipuie în Ninive cu ursitoarele / la balul mascat unde Hamlet domină vegetația / și corăbiile năvălite din mare“; „În pădurea de simboluri un ins cutremurat de căldură / se dezvelește din ou / — coridoarele se umplu de viață și el nu se teme: / ca Shakespeare își începe lucrarea supremă“; „cîtește pasajele vechilor greci / cu picioarele în căzile de apă ale cerului / plîng pe umerii memoriei“ ș.a.m.d.

■ **ION NETE, LAZAR LĂDARIU, IOAN HANCA, CORNEL NISTEA, GLIGOR HAȘA, FLORIN BĂNESCU — Cartea Mureșului** (Editura Eminescu). Culegere de reportaje avînd ca scop să fixeze un „portret“ al Mureșului, după modelul, celebru al **Cărții Olului**. Fiecare autor se referă la o anumită porțiune a traseului străbătut de rîu, de la izvoare pînă la Arad, realizîndu-se, practic, o descriere a locurilor, a oamenilor și a așezărilor situate de-a lungul cursului apei. Deși fiecare segment aparține altui autor, impresia generală este de unitate sub toate aspectele. Se fac incursiuni documentare în istorie, se descriu întîlniri cu localnici de cele mai diverse profesii, se iau interviuri, se fac mărturisiri unor duioase, se prezintă realizările și planurile de dezvoltare economico-socială. Relatările au un ton sărbătoresc. Orice fapt este trecut într-un registru legendar. Iată o în-

ținire cu minerii din Bălan: „În consonanță cu întrebările care mă frămîntau a venit replica lui Teodor Năprilică. Sau poate a lui Aurel Oatu, Martin Fartade sau Eftimie Dulhac? Dar ce importanță mai are acum care dintre acești oameni, cu nume desprinsă parcă dintr-un basm, a zis că a nu spune adevărul contravene flagrant lecției de minerii!“ (Ion Nete). Prezentînd o colecție de cărți și obiecte vechi Lazăr Lădăriu meditează: „Încerc să trăiesc totul ca pe o fericire personală. Cit de trecători sîntem prin lume! Noi îmbătrînim și ne ducem. Ele vor rămîne. Vor rămîne veșnic!“ Același autor, descriind întîlnirea cu un medic exemplar, lipsit de orice vanitate, vrea să se elibereze de solemnitate și recurge la argou, notînd: „nevînd să vorbească despre el, mă duce cu presul“. Sub semnul neobișnuitului își scrie reportajul și Ioan Hanca: „Ziua în care am urcat pe dealul Banta ca să privesc de acolo, de sus, «poarta de apă» a județului Alba, a fost cu totul neobișnuită“. La Cornel Nistea lirismul este produs de o contemplație istorică: „...declaram patetic că «cel mai vitej și mai drept dintre traci», afirmația aparține lui Herodot, erau niște romantici, incorrigibili visători. După ce romanii au venit în Dacia, năzuind să ducă la Roma nu numai aurul lui Decebal și destule brate de muncă, ceea ce era un fleac pe lingă nesăbuita încercare de-a căra spre sud înșoritele dealuri cu struguri, apele cu strălucirea pestilor, răcoarea pădurilor, munții și cîmpurile, cerul albastru încălțsat al Voroneț, dar mai cu oșebire izbucnirile de apă vie, în care se îmbăiau romanii și dacii, cu nemiapomenită plăcere, și deci nemaiînsuind să ducă în Roma toată Dacia, cei înconunați de glorie, răniți de frumusețea și farmecul pămînturilor și gratia femeilor dace, au uitat cu desăvîrsire drumul de întoarcere către vestita Italie“. Nu trebuie să se țeleagă, desigur, că la vremea războalelor daco-romane Voronețul ar fi existat: este o licență poetică. Gligor Hașa mărturisește de-a dreptul: „una dintre metehnele subsemnatului este aceea de a căuta mereu reprezentări concrete pentru plămîmirile unei imaginații cam rebele“. La fel și Florin Bănescu: „așa pățesc întotdeauna, cînd, să spunem, am vreo vizlune, numiți-o și literară, cînd m-am rupt de realitate și mă aflu, deci, în plină literatură, viața are grijă să mă tragă de mincă — hei, trezește-te, mai sînt atîtea...“. Culegerea suferă de literaturizare.

Lector

Valeriu Braniște și corespondenții săi

PRINTRE marii gazetari ardeleni de dinaintea Marii Uniri de la 1918 a fost, cu siguranță, și Valeriu Braniște (1869—1928). Studiase filosofia la Budapesta și își luase doctoratul în 1891 cu o lucrare despre opera lui Andrei Mureșanu. Totul îl îndreptă spre o carieră universitară, profesorul Alexandru Roman voindu-si-l succesor la catedra sa de la universitatea budapestană. Dar sortii decisese altfel. Pentru că Braniște, încă student în ultimul an, se angajează activ în lupta politică a poporului său oprisit și umilit. Va fi unul dintre importanții semnatari (unele capitole au fost chiar de el redactate) al celebrei **Replicii** a studenției române împotriva celei maghiare. Era un act firesc de conștiință și atitudine din partea tinărului intelectual care devenise, de citiva ani, colaborator al **Tribunei** sibiene. Va deveni chiar, în 1893 (după ce un an fusese profesor la liceul românesc de la Brasov) redactor al acestei însemnate publicații într-o perioadă grea a destinului ei. Era perioada vestitului **Memorandum** (1892), când autoritățile maghiare pregăteau procesul memorandumistilor (1894). În toată această perioadă încinse, toți redactorii **Tribunei** fuseseră condamnați pentru un „delict” de presă. Eugen Brote, proprietarul ziarului, se refugiase la București iar A. C. Popovici devenise și el „indisponibil”. În această dificilă situație, președintele P.N.R., Ioan Rațiu, apelează la Braniște, incredintându-i redacția **Tribunei** („Toată politica națională — îi scrie Braniște mamei sale în octombrie 1893 — stă acum în mine, cit voi duce-o nu știu”, vol. I, al ediției pe care o comentez, *) p. 108). Tinărul gazetar stie să țină o cumpănă lucidă între forțele adversare, opunându-se însă ferm îndrumărilor lui Eugen Brote care transformase **Tribuna** într-o foaie obedientă luptelor politiceaniste pentru forțarea guvernării de către Dim. A. Sturza în România. Această nedemnă și păzuitoare anexare a **Tribunei** de către liberali și, în general, a utilizării chestiunii transilvane ca obiect al disputelor politice dintre cele două mari partide politice (liberali și conservatori) din vechiul regat au găsit în Valeriu Braniște un adversar neîmpăcat. Până la urmă, Brote va găsi mijloacele lui utile pentru a-l îndepărta, în decembrie 1893, de la **Tribuna**. Nu va vegeta însă deloc. În aceeași lună, a lui decembrie 1893, Braniște devine primul redactor al atunci apărutei gazete, **Dreptatea** Timișoara, care avea și un supliment săptăminal, **Foaia de Duminecă**. Braniște o redactează cu inteligență, cu pricepere și talent gazetăresc până la a o situa în fruntea publicațiilor transilvane ale timpului. Nu pregetă să se angajeze, totodată, și în primele rinduri ale activismului politic. Este unul dintre apărători în procesul memorandumistilor de la Cluj, reporter al **Dreptății** și, o vreme, condu-

cător al Biroului de presă al celui crucial proces politic. E stimat, apreciat și, de aceea, în conflictul său cu Cornel Diaconovici, mai marii politici îi dau câștig de cauză, incredintându-i conducerea integrală a **Dreptății**. Dar autoritățile din Budapesta îi urmăresc, atente, activitatea, voind să i-o curme. I se intentează un proces la Timișoara și e condamnat la doi ani de închisoare. În martie 1895 e întemnițat la închisoarea din Vaț, unde, cum nota într-o scrisoare, viața e „gri pe gri”. La eliberare redevine, timp de un an, profesor la Brasov. Solicitat fiind de oamenii politici bucovineni, în 1897 se instalează la Cernăuți unde fundează gazeta **Patria**. Publicația devine repede foarte citită iar viața politică românească din această provincie dominată și ea de imperiul habsburgic cunoaște un mare reviriment. Evident, autoritățile guvernamentale sînt nemulțumite și pîndesc un moment prielnic pentru a-l expulza. Faptul se va produce în vara lui 1899, dar Braniște stie să trăiască ascuns pînă în primăvara lui 1900, continuînd să conducă publicația. S-a odihnit cîteva luni, după care, din nou solicitat în Banat, fundează, în 1901, noua publicație **Drapelul** din Lugoj, repede devenită una dintre cele mai citite gazete transilvănene, cu un rol politic extraordinar. Aici va funcționa timp de aproape 18 ani pînă ce, în februarie 1918, e iar întemnițat de autoritățile maghiare, de astă dată în închisoarea din Seghedin, unde și-a redactat interesantele-i memorii, publicate, de Al. Porteanu, în 1972, la Editura Minerva. Eliberat în octombrie, ia parte la acțiunile de răsunet pentru Marea Unire, continuă să conducă **Drapelul** în care face să fie ascultat punctul de vedere al Consiliului Național Român, Marele Sfat Național ales în adunarea de la Alba Iulia îl cooptează, pe drept, pe Braniște, în Consiliul Dirigent. Îndeplinește unele domnii în România integrată în hotarele ei istorice, dar nu pe măsura meritelor și capacității sale. O boală grea îl tintuiește la pat timp de trei ani și, în ianuarie 1928, moare la numai 59 de ani, încheindu-se o viață pilduitoare, de zăbucium și izbînzii.

Braniște a avut fericirea de a-si vedea, împlinindu-se, idealul cel mai ardent al vieții sale. Viața sa, nedrept de scurtă, a fost, totuși, s-ar putea spune, îngăduitoare cu luptătorul. Și nu a fost un luptător din multime, ci un frunțar preemiinent. S-a remarcat drept o înaltă conștiință militantă căreia i-a fost dat privilegiul de a fi exponentul, în publicistică și în viața politică, al mai tuturor tinuturilor românești aflate sub opresiunea imperiului habsburgic. A știut să le dinamizeze, să le fortifice și să le uncască în cugete, îndreptindu-le spre aceeași înaltă cauză națională. A fost, de aceea, stimat și prețuit de toți fruntașii vieții politice românești din imperiul habsburgic, de la Ioan Rațiu, Gh. Pop de Băsești la George Popovici, Flondorii și Hurmuzăchestii bucovineni, pînă la bănătenii Al. Mocioni, C. Diaconovici, Al. Dordea și alții alții. S-a spus despre Braniște că s-ar fi lăsat, o vreme, prea mult influențat de pasivismul lui Al. Mocioni. E adevărat

numai parțial. Numai că și acest pasivism a avut, o vreme, rațiunile lui de luciditate și cumpănă. Iar din 1906 abandonează, decis, acest punct de vedere. Considerat, fără dreptate, un moderat pînă spre 1906, Braniște a fost, dimpotrivă, un insurgent, știind, în diferite perioade, să-si adapteze împrejurărilor militantismul. Falsa atribuire de moderație ne apare azi drept o radicalitate inteligentă. Și mereu intransigentă cu cei care (ca Eugen Brote sau, și mai rău, Vasile Mangra) o apucaseră pe căi picize sau trădau cauza națională. Cine citește azi scrisul de atunci al lui Braniște o lectură nu numai delectabilă dar și mult folositoare realizează instantaneu valoarea militantismului unei publicistici radicale, insurgente și intransigente. Iar memoriile sale (**Amintiri din închisoare**) sînt o lectură emoționantă și cuceritoare care dau seama nu numai despre viața lui pilduitoare dar și despre întreaga scenă, pururea impresionantă, a vieții politice românești din împărăția habsburgilor.

VALERIA CĂLIMAN, devotata fiică a lui Braniște, s-a dedicat de mai mulți ani acțiunii lăudabile de a restitui generațiilor actuale opera ilustrului ei părinte. După ce a pus la dispoziție manuscrisul memoriilor, a editat, în două frumoase volume (**De la Blaj la Alba Iulia și Oameni, fapte, întimplări**) pagini reprezentative din publicistica politică și literară a lui Braniște. În același timp s-a îngrijit de pregătirea, pentru publicare, a corespondenței, lucru deloc lesnicios pentru că majoritatea scrisorilor emise se află nu în colecții publice, ci în cele particulare. (Lotul cel mai impunător îl constituie aici corespondența către familie). Atît cit a izbutit să adune din secțiunea corespondenței emise și cu stocul, masiv, al celei primite, a inițiat, împreună cu cercetătorul clujean Gheorghe Iancu, această ediție de proporții. Spun de proporții pentru că volumul I (1985) publică acele manuscrise epistolare din 1879 pînă în 1895 iar volumul al doilea (1986) din 1895 la 1901. Celelalte epistole de pînă în 1928 vor apărea în volumele următoare, fără a ni se preciza, din capul locului (cum se cuvenea), cite anume vor fi. Ediția e bună iar lectura deosebit de utilă. Am spus că ediția se constituie de pe acum într-un înestimabil instrument de referință pentru cunoașterea activității din interior a mișcării politice și culturale românești din imperiul habsburgic timp de aproape patru decenii. Darul cultural și istoriografic este, de aceea, de mare preț și nu va putea fi lăudat niciodată atît cit se cuvine. Editorii au ales calea dispunerii materialului în ordine cronologică. Criteriul e, îndrăznesc să cred, pîndit de riscuri. De s-ar fi descoperit întreaga corespondență scrisă de Braniște poate că acest criteriu ar fi fost eficient, realizîndu-se o hartă cronologică a epocii văzută din perspectiva acestui fond epistolar. Dar dezideratul acesta nu s-a împlinit și siguri sîntem că nici nu se va realiza vreodată, încît harta întregului ne apare, așa cum e configurată, cu multe și re-

gretabile strieri. În aceste condiții, preferabil ar fi fost dispunerea materialului în două secțiuni (corespondența emisă și cea primită) iar, în cadrul secțiunilor, în ordinea alfabetică a emitenților și adresanților. Dar, de vreme ce editorii au optat pentru acest criteriu, am voi să-i relevăm măcar singurul său merit important. Acela de a ne oferi o oglindă a relațiilor epistolare (id est a preocupărilor și a militantismului marcului gazetar) pe diferitele perioade și zone (ținuturi) de activitate. Nu 'e, acesta, un merit, să o repetăm, deloc neînsemnat. Transcrierea textului e foarte bună, deși, mărturisim, nu am putut colationa, cum se cuvenea, ediția cu fondul epistolar aflat la Cluj-Napoca. Aparatul de note, concis și funcțional e bine gîndit și redactat, fără panaș inutil care, la unele ediții de corespondență, depășește în dimensiune textul propriu-zis al epistolelor. Se dau întotdeauna numai acele informații absolut necesare pentru înțelegerea sau decriptarea unor sensuri ascunse din rațiuni, în epocă, bine motivate. În cîteva rinduri ni s-a părut că notele trebuiau să fie mai ample sau, cum să spun?, mai complete. De pildă, la nota despre soluționarea vestitului litigiu în legătură cu subvenționarea, din partea României, a școlilor centrale din Brasov (vol. II, p. 133) se cuvenea să fie menționat rolul important îndeplinit, în această chestiune, de T. Maioreșcu și Take Ionescu. Nota despre Al. Grama (vol. I, p. 162) ar fi trebuit să menționeze și faptul că acest canonic blăjean a fost autorul broșurii antilemnesciene din 1891 de tristă faimă.

Însă nu aceste scăpări, cîteodată inevitabile, sînt caracteristice pentru aparatul de note al acestei ediții. Caracteristic e aici profesionalismul profund și rodnic al unei ediții, în ansamblul alcătuirii ei, cu adevărat demne de stimă.

Z. Ornea

O fereastră spre copilărie

■ GEN dificil de abordat, literatura pentru copii — vreau să zic adevărată literatură pentru copii — presupune, nu în ultimul rînd, încercarea de recuperare a propriei copilării, un fel de aventură a memoriei.

Ca și cînd ai scrie într-o altă limbă știută cîndva și aproape uitată, din care abia îți mai aduci aminte nu cuvinte, ci culori, parfumuri, emoții. Un fel de „traducere”, de cele mai multe ori stingace, a imaginilor unei lumi de care te despartă nu spațiul, ci timpul. De aici și dificultățile nu numai de limbaj, dar și de lexic, inerente acestei implicite perspective duble: a maturului (care vrea să recupereze un teritoriu pierdut) și a copilului.

Cea de a doua carte *) pentru copii a Silviei Kerim (despre prima, **Poarta de sticlă**, au scris la vremea lor cu bucurie Sorin Titel, Gheorghe Tomozei — adică scriitorii adevărați care și-au păstrat suflul de copil) este printre puținele cărți adresate celor foarte mici, pe care le poți citi fără să simți granița tristă a celor două lumi separate de timp. Silvia Kerim (autoare a nenumărate dramatizări ale unor lucrări celebre — „Mary Poppins”, „Vrăjitorul din Oz”, „Spărgătorul de nuci”, aflate în repertoriile teatrelor din țară și pe multe discuri) știe în primul rînd să găsească cel mai potrivit pretext pentru alcătuirea unei cărți de povești, unele „adevărate”, altele plonjind în imaginar și fantastic. Tehnica folosită (ca și în multe cunoscute opere clasice) este aceea a povestirii în povestire. Un fel de mic „heptameron” — al cărui narator este Bunica Albă — o bătrînă părăsită într-un spital care le povestește copiilor bolnavi tot felul de întimplări ale lumii mici și ale lumii mari, cit și ale lumii fabuloase a poveștilor deja cunoscute, ca de pildă în **Povestea cu nouă povești**, unde sînt evocate Albă ca zăpada, Fram, Fetița cu chibrituri, Pasărea speranței, Prințul fericit, într-un scenariu aproape cinematografic. Amestecul de real și fantastic, bine dozat, ușoara melancolie sau mai degrabă mica amărăciune (amintind de Oscar Wilde) fac din aceste povești tot atitea feresete prin care poți privi cu nostalgie în grădina pierdută a copilăriei.

Silvia Kerim se alătură, credem, cu această carte, acelor scriitori (nu prea mulți) pentru care copilăria este un teritoriu al memoriei, recuperat.

Daniela Crăsnaru

*) Silvia Kerim, **Bunica Albă**, Ed. Ion Creangă, 1986.

Promoția '70

■ CAROLINA ILICA (n. 1951): **Neîmblînzită ca o stea lactee** (1974), **Dogoreea și flacăra** (1977) **Tirania visului I** (1982), **Tirania visului II** (1985). Din cele două linii tematice care i-au marcat excelentul debut, una de evocare frenetică a adolescenței, într-o imaginerie proaspătă și răcoros senzuală (ilustrată antologic de un poem ștrengăresc cu rezonanțe baladești: „Tată, nu mai bate caii, nu mai bate caii, tată! / Nechezatul lor mă taie fulgerind ca o rîndea / Dar în coama lor crescută cit o iarbă vinovată / Îndrăznii să plîng pruncește moartea mirilor de nea / / Somnul meu dezghioacă demoni din mătasea timpurii, / Ce mă vind la ochii lumii, din mătasea de cafea. / Pleoapa lor, pufoasă fructă vinetîndu-se, imbie / Somnambulul gide-al lumii să mă spînzure-n perdea / / Căii mei nebuni ca mine / Căii mei fugari ca ochii! / Lava singelui mă arde, / Troienii-mi în auz! / / Nările să înfloare aerul cu creș de rochii! / Dinții-n părul meu să muște bîrbile de cucuruz! / / Potopiți păienjeniișul ingerilor sub copite / Și furații-mă în coama cu întunecimi de ral! / / Ce-l mai roade-acum pe tata? / Știu: ar vrea să mă mărite / C-un fecior mai brad cu bradu învățat să bată caii”) și alta de celebrare a iubirii ca stare privilegiată de comunicare (și comuniune) absolută la temperatura „flăcării” și „do-goarei”, abandon senzual dar și dedicare spirituală (descrisă sugestiv într-un sonet: „O, ca o luminare am ars: nestăpînită / În sfesnicul ce palmele-ți sculptează! / Doar iarba tremurată sta de pază / Și doar arcada nopții, răstîgnită / De-atunci zăpădă brațul meu imită / Sub ochiul blind ca o preabîlîndă rază, / Cohorta gîndurilor delirează / Închipuindu-mă o stalactită! / / Cum ai striga în peșteri lucitoare, / Ecouri se grăbesc să mă-nconjoare. / Intime și ciudat fremătătoare — / E răsufalarea ta suind terține... / Mi-adeuce-aminte că am ars în tine / Un trup pruncesc, ce nu-mi mai aparține”), Carolina Ilica a continuat-o, cum era de așteptat și cum cerea actul

Ardelenii (XV)

firesc al maturizării, pe a doua. Aproape fără excepție tot ce a scris ea în mai bine de zece ani intră în teritoriul liricii de dragoste. Și cu toate asta, tributul plătit monotoniei este negliabil, în orice caz mult mai mic decît în cazul altor poeți ai unei singure teme lirice. O sensibilitate mereu în alertă, un acut simț al nuanțelor și o mare franchețe a exprimării au făcut ca unității tematice a cârților ei să-i corespundă o diversitate de atitudine, de reacții și de înfățișări expresive. Trăit cu toată ferovia tineretii dar și cercetat microscopic, cu luciditate și măsură, sentimentul erotic e subiectul și, totodată, obiectul excursului liric; vorbește dragostea în poeziile Carolinei Ilica și se vorbește despre dragoste în ele; în prima situație predomină un aer juvenil, o tendință de acaparare egolatră a atenției, un hipnotism de femeie fatală și o tensiune ludică spre cochetărie; în cealaltă, autoritare sînt gravitatea, intenția de analiză a propriilor impresii și de generalizare a lor printr-o sentință, privirea distanțată și o tensiune dramatică spre revelarea profunzimilor erosului, de la voluptatea abisală a paradisului infernal ori a infernului paradisial la presimțirea accentelor tanatice ori la viziunea inscrierii în Destin. În primul volum din **Tirania visului** există chiar o încercare de paginare contrapunctivă a celor două situații: puse față în față, trăirea erotică și comentariul erotic se oglindesc reciproc, „încindu-se” una în „textul” celeilalte. Patosul nuanțării sentimentului de dragoste pune deseori în paranteză senzorialul aparent spre a scoate în evidență un supra-simț al universalului divulgat în proiectii metafactice subtile: „Acel Ceva ce ne oneste-ades / De la un drum nehotărit. De la un semn. / Acel Ceva ce-ți pune peste ochi / Trei miini de gheață, poruncind: / Așteaptă! / Și-ți scoate-apoi în cale chiar bărbatul / Pe care-l așteptai fără să știi. / / O întimplare: ca o viespe-n păr. / Un mic noroc: îl porți cu tine / În fiecare zi — un strîmt inel / Pe care nu-l mai iei demult

în seamă. / Dar zilele se duc și nopți se duc. / Adormitor de blind picură seara / O stea, / o liniște / și înc-o stea. / Și-n palmă, adîncind aceleași linii, / Păianjen-Destinului. / Il string / Sau el mă strînge, de mă doare mina?”.

Felul extrem de liber, în sensul sincerității, în care poeta își notează impresiile sau își comentează trăirile este, în genere, prielnic efectului poetic dar el poate duce, mai ales atunci cînd se produce în tiparul versului clasic, cum se întimplă în volumul al doilea din **Tirania visului** la însiruirei frazeologice precare, dovedind că simplitatea are sens poetic numai dacă nu se confundă cu simplismul, așa cum firescul izvorit din sinceritate nu trebuie să se confunde cu banalul de aceeași sorginte (iată un exemplu de inadecvare stilistică în sensul celor de mai sus: „Se-ntoarce iar singurătatea / Precum o boală din copilărie. / Și-o spalmă fără-a ști de cine / Cu ea deodată iar invie / / Spuneai cîndva: «Mi-e drag de tine» / Și orice chin își trăgea gheara. / Iar cea mai lungă vindecare / Ținea atît cit ține seara / / Dar boala asta e mai altfel. / Se-ascunde sub mai multe nume / / Și-i place să îți între-n suflul / Cînd cel mai bine ție pe lume / / Unde e vracul ce-a numit-o. / În glumă poate: așteptare, / O așteptare cit viața, / A jumătății ideale?”; aici nu mai e poezie, aici e doar simplistă versificație). Poate că, așa cum în primul volum poeta experimenta formal o paginare insolită, în cel de al doilea a recurs la versul romantios sau vecin cu al cronicii rimate din același impuls către experimental formal; doar că acesta din urmă n-o prinde. Nu numai talentul dar și maturitatea gîndirii sale poetice, a sensibilității lirice, atrase cum spuneam de nuanțe și rafinamente ar obliga-o la o formulă mai potrivită, adică pe măsură, cum, în cartea din 1982, părea s-o fi găsit.

Laurențiu Ulici

PENTRU PACEA LUMII

Credința în viață

IN LIRICA și în epica solemnă, ca și în gândirea și conștiința tuturor popoarelor lumii, în adâncul oricărei ființe omenești, notiunea de pace, starea de pace totală, neumbrită, aspirată și conturată de toate visurile lumii, se sprijină pe un piedestal de spirit și forță ca nici o altă expresie.

Pacea semnifică iubirea, creația, tihna, stabilitatea și eflorescența geniului uman. Ea intruchipează liniștea prolifică, binefăcătoare și profund necesară, pentru ca totul pe acest pământ, la dimensiunea unui popor, a unui continent și chiar a planetei să evolueze nestingherit și să iasă în sfârșit din impasul absurdului, dar tot atât de neînduplecatului și terifiantului slogan „Si vis pacem, para bellum”, care ține de mii de ani omenirea în stare de alertă și dependență continuă de factori iraționali!

Această nefericită aserțiune — scornită de războinici, care a încătușat de-a lungul istoriei, în toate colțurile pământului, îmbibat de singele nesfârșitelor războaie devastatoare, dorința de pace adevărată — trebuie înălțată. Pacea adevărată a rămas un țel intangibil: n-a putut fi obținută nicicând — afirmă politicienii, sociologii, filosofii și poeții lumii, și, din păcate, există probe evidente că așa este.

Statistici zguduitoare demonstrează, fără tăgadă, că după cel de al doilea război mondial, focarele de beligeranță de pe glob au înghițit tot atâtea vieți omenești, câte au fost sacrificate în cursul celor șase ani de pirjol, ce au zguduit omenirea din temelii, transformând în ruine aproape o jumătate din continentul european, unul din vechile leagăne ale civilizației universale.

Se credea că după încheierea celui de al doilea război mondial omenirea se va trezi și rațiunea va triumfa, măturind din viața internațională conflictele armate.

Totuși neîncrederea și mentalitatea, înrădăcinată în conceptul: „dacă vrei pace, pregătește-te de război” a pilpuit chiar sub spuză de cenușă a celui mai cumplit flagel ce l-a cunoscut omenirea. După îngenunchierea fascismului și după reconstrucțiile ce au urmat acestei tragedii, cu toate promisiunile exprimate de la tribunele și din piețele vestitei zile de 9 Mai 1945, după înființarea Organizației Națiunilor Unite, precum și ale altor organisme menite să îmbunătățească relațiile dintre națiuni, totuși, cursa înarmărilor s-a declanșat furibundă, anihilând orice speranță într-o pace veșnică, așa cum se angajaseră guvernele la sfârșitul

trecutului război. În această dispută primejdiașă au fost antrenate mijloace fizice, științifice, tehnice și spirituale incalculabile, înglobând și arsenalul fatal al armamentului nuclear și din nou bătrina Europă, care n-a cunoscut de fapt liniștea nici o clipă, s-a împăroșat cu rampe de lansare a rachetelor, cu cele mai sofisticate ogive și proiectile. Îngrozitoare arme atomice ale ultimelor decenii au însoțit efortul nebușc de a menține echilibrul de forțe pe muchie de cuțit, izvorind din aceeași umbră idee a neîncrederii între marile puteri.

Astfel s-a ajuns la cea mai înspăimântătoare culme a spiralei înarmărilor când viața este amenințată pur și simplu să dispară pentru totdeauna, iar Terra să devină un astru mort.

PE TOT acest parcurs, de la instaurarea socialismului în țara noastră și îndeosebi de la Congresul al IX-lea al P.C.R., România a militat continuu cu o vigoare neasemuită, pentru a se instaura rațiunea, pretutindeni în raporturile internaționale, iar războiul integral nimicitor, fără învingători și învinși, să nu se producă.

În forurile internaționale, glasul României, al neobositului său președinte, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a făcut auzit în mod oficial și solemn de fiecare dată cu o stăruință nobilă de această cauză, promovind idealul cel mai scump al oamenilor: Pacea.

Pe arena internațională România, în frunte cu Președintele Nicolae Ceaușescu, a câștigat o reputație și o stimă imensă pentru al său militanțism activ în numele înțelegerii între popoare, pentru soluționarea oricăror dispute, pe cale pașnică la masa tratativelor, pentru dreptul fundamental la viață al ființei omenești și al popoarelor indiferent de orînduirea lor socială.

Această faimă consolidată în timp și prin acțiuni energice a făcut înconjurul planetei și ne-a situat pe un loc bine meritat în concertul popoarelor lumii. Ea se datorează opțiunii realiste și neabătute a poporului român, pentru cauza armoniei universale, a viziunii și inteligenței lui, care respinge drept anacronică față de timpul în care ne aflăm orice pregătire de război.

Tenacitatea sa pe acest tărîm îi face cinstite și constituie reflexul neîntreruptei sale concepții despre raporturile interumane și inter-statale, deoarece poporul de la Carpați și Dunăre, din binecuvî-

lata Românie, a rămas un popor pașnic prin structură, istorie și tradiție.

Astăzi România socialistă depune mărturia ei de pace în chip strălucit și concret, de pe înseși pozițiile progresului, ale revoluției sale industriale, ale înălțării celor mai impresionante ctitorii din lunga sa existență istorică, pe care le-a realizat și le realizează într-un ritm miraculos și cu eforturi neîntrerupte, încrezătoare în viitor și în pace.

România și-a edificat un spațiu de trăire proprie, independentă și suverană, sub acolada socialismului biruitor, reprezentînd un exemplu de dăruire pentru o viață mai bună.

Orașele clădite din temelii potrivit criteriilor moderne de confort și civilizație, de urbanism luminos, platformele industriale necunoscute în trecut, competitive cu ale unor țări înaintate, iuresul de muncă și de mari satisfacții, izvorit din sistematica activitate închinată progresului, mărturisesc încrederea țării în pace!

În acest climat de efervescentă creație, bizuindu-se pe voința și puterile sale încoardate, clădind pentru viitorul la care aspiră, România aduce o nouă dovadă de încredere în soarta sa.

Hotărârile Plenarei C.C. al P.C.R. și M.A.N. de a organiza în cursul lunii noiembrie un referendum, în cadrul căruia poporul român să se pronunțe asupra trecerii la reducerea unilaterală, de către țara noastră, a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare cu 5 la sută, încă în acest an, reprezintă o probă palpabilă că România sustine pacea, așteaptă cu încredere instaurarea ei prin adoptarea unor măsuri reale și de către marile puteri.

Din acest colț de pagină îmi exprim nemărginita bucurie în calitate de scriitor, că noi românii trăim un atare eveniment epocal, că înflăcăratul Apel către toate guvernele și parlamentele lumii exprimat de la înalta tribună a Marii Adunări Naționale, de către Președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, va avea un larg ecou în viața internațională, iar numele României va străluci pe firmamentul lumii cu aceeași intensitate ca și până acum, iar pilda sa mărețată va fi urmată și de alte popoare mari sau mici, contribuind la o destindere și înțelegere adevărată și deschisă între factorii de răspundere ce cirmulesc destinele omenirii la ora de față.

Cununile rodnice imbogătesc fruntea Țării noastre vesnice, inimile trăitorilor în spațiul carpațo-danubian sint mindre de hotărîrea ce au luat-o iar în ziua referendumului se vor rosti la unison cu un patetic și istoric: Da!

Eugen Teodoru

Adevăr simplu

PACEA poate fi inchipuită de fiecare dintre noi în felurite feluri. Pe potrivă prețului cu care fiecare își cheltuie zilele. Pe potrivă prețului cu care fiecare își agonisește nopțile. După puterile noastre de a ne trăi iubirea.

Cu fiecare dintre noi minunea aceasta se întâmplă mereu, adevărindu-ne, deosebit, prin tot atâtea semne.

Graul în care ne dorim unul altuia, bună pace. Gîndul pe care vrem să-l trăim după propria noastră înțelegere. Înțelepciunea cu care făurim sensul cardinal al zilelor noastre, ca pe cel mai înalt semn de trufie a omului dăruindu-se oamenilor. Visele pe care le dorim aievea. Felul în care somnul ne măsoară truda. Bucuria cu care îndurăm începuturile. Lacrima cu care ne miruim drumul. Lumina încrederii atât de neașteptat și nou oglindită în zîmbetul copiilor. Adîncul căusului de palmă purtînd limpede răcoare. Minuni, minuni, felurite minuni omenești. Și fiecare dintre ele, un alt chip dinspre care fiecare dintre noi poate să privească pacea.

Războiul ne privește de din afara ființei doar într-un singur fel!
Numai într-un singur fel!
Într-un singur fel!
Într-un singur fel!
La fel!

Mircea Albulescu

Menirea lumii

SÎNTEM martorii activi ai credinței în pace, în libertate, în unitate și independență, martorii activi ai marilor eforturi, de a arăta lumii

dreptatea celor mulți, a celor ce restruc-turează noua istorie a lumii, demersul misiune a păcii. Sintem cei ce respirăm aerul echilibrului precar și amenințat al acestui sfîrșit de secol, sintem luptători cauzei marilor speranțe de pace ale omenirii, marilor speranțe de redresare economică, de renaștere luminată a istoriei, până acum mereu amenințată prin războaie, de căderi morale, inegalitate și sărăcie. Istoria zilelor noastre își cere a conținut, cere alt statut de existență umană. Farul păcii, vocația unei intelgențe hărnicii statornice, a unei pasiuni te participări sufletești de ridicare a omului la o tot mai demnă existență, bătăie pe dreptate și bun simț, sint trăsături fundamentale ale poporului nostru. Fiecare parte din acest colț de lume unde România socialistă își dezvoltă făcătoare odihnă prietenia și colaborarea cu toate țările pământului, cu întreg cuprinsul european, cu toate statele din Balcani, pentru a crea aici și în multe alte colțuri de pământ, zone de pace și înțelegere umană. Apelurile, întîlnirile interstatale, negocierile diplomatice, demersurile ce pabile să impulsioneze dreptul la pace în viață, cultură în conștiința lumii se con-jugă normal cu aspirațiile țării noastre. Dorim să realizăm comunicarea cită depășă între muncitorii și cărturarii, între oamenii științelor, literelor, artelor și îndatoririle față de spiritul înnoitor și gîndire al timpului nostru. În colaborare contemporană, munca, știința, arta nu mai pot fi monolog, nici o țară nu mai poate rămîne izolată.

În ultimul timp, Europa, atît de greș încercată de cele două războaie mondiale, Europa atît de solidară întotdeauna în întreaga omenire, Europa în care Revoluția socialistă a devenit o realitate, necesitate de reechilibrare a vieții internaționale a popoarelor și a devenit, același timp, depozitară a celor mai în-țrăgătoare arme atomice și convenționale este tot mai lucidă de puterea ei în intensificarea eforturilor de pace.

Propunerile reale ale țării noastre, propuneri repetate, unite, cu puterea glasurilor conștiente ale tuturor popoarelor mari și mici ale lumii, inestimabila contribuție la cauza păcii, colaborării între toate națiunile lumii a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, strălucită personalitate contemporană, a fost și sint de natură să cimenteze încrederea umană, diminuarea tensiunii în viața internațională. În libertate, spiritului, depărtările ne apropie, spațiile încețoșate încep a se lumina.

Întreaga țară a ascultat emoționantă Cuvîntare ținută de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Marea Adunare Națională în ziua de 24 octombrie 1986, în care Președintele țării spunea: „Europa unită poate aduce o contribuție de mare însemnătate la soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale”. Bogățiile ideilor exprimate în acest An Internațional al Păcii, izvorăște din încrederea conducătorului țării noastre în popor și în poporul în conducător, izvorăște din unitatea punctelor de vedere ale omenirii conștiente, luptătoare pentru dezarmare și pace în lume. Rolul covârșitor pe care îl au Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii în actualul raport mondial de forțe este o realitate, întîlnire din Islanda rămîne o speranță, și încă dacă nu s-au luat imediat măsuri concrete, unele poziții comune la care s-a ajuns au lăsat deschis dialogul, posibilitatea realizării în viitor a unor măsuri de încredere reciprocă.

Speranțele lumii cresc. Dialogul la aceste nivele a continuat în Europa. La București s-a făcut intîia propunere de măsuri concrete a reducerii cu 5 la sută a armamentelor, a cheltuielilor și efectivelor militare, pentru care s-a votat în Marea Adunare Națională o nouă lege de consuetudine a poporului în cadrul unui referendum. Este o măsură parțială care poate impulsiona multe state să ia asemenea măsuri parțiale, deschizînd astfel

Țară de dor și de fîntîni

În anotimpu-acesta cu soare întornat
Ce-și odihnește fruntea pe îndrăznețe schele
Peste mînosul trup al țării mele
O singură cîntare poporului cuminte
Făuritor de-ncredere și ctitor încercat
Ce-n milenara lui istorie fierbinte
De jos, de lingă Dunăre și pină lingă soare
Stăpin, prefigurează chipul țării viitoare!

Iar azi, sub steagu-n flăcări încrezători și siguri,
Vibrînd de cutezanță și-arzînd ca niște ruguri,
Ca niște brazi cu crengile-n luceferi,
Visînd spre alte steiuri, de pure înălțimi
Purtăm în pace țara de dor și de fîntîni!

George Damian

Contemporane

cret marele drum al dezarmării și
ii planetare.
D asemenea măsură nu va pune și nu
e în pericol securitatea și suverani-
a nimănui, dar trecind la acțiuni con-
e, reale de dezarmare se va demonstra
ita fiecărei națiuni de a merge pe
astă cale, de a face totul pentru di-
uarca încordării, a pericolului de
poi, pentru dezarmare generală, pentru
armare și pace între toate națiunile
ii“.

IN POLITICA realistă a României,
tovarășul Nicolae Ceaușescu face
apel mai mult ca oricând la țările
europene, unde există cele două
ii militare, să se implice și mai ac-
in dezvoltarea pașnică a vieții mon-
e. În acest timp, toți răspundem de
tența omului și pământului, în apro-
ul an 2000, toți răspundem de orien-
a tehnică, științifică și culturală a m-
ului trei.

ntem un popor care prin cultură și-a
izat unitatea prin imense eforturi,
e și sacrificii comune, și-a realizat
rea pașnică și aplică cu lucidă cu-
stere a realității și cu multă voință
tul de a fi.

ntem un popor care prin muncă, prin
structe, prin artă și știință perfecțio-
a calitatea oamenilor, diminuăm incer-
dinile prin cultura pe care Partidul
unist Român a pus-o la îndemina tur-
oamenilor țării.

ntem o națiune care în ciuda marilor
stăți nu am devenit nepăsători și, prin
nicie și înțelepciune, suim spirala
ului lucrând mai departe, răspunzând
ror marilor Apeluri omenesti de ilu-
are a vieții, prin multă forță spiri-
ă și o vitală pasiune de a fi expresie
a frumuseții umane, innoindu-ne gin-
in-o țară înnoită.

ntem un popor iubitor de pace, care
inteligență creatoare, calm și lucidi-
are viziunea politică a marilor răs-
ri față de om, un popor ce știe că
prin unitate și muncă pașnică pu-
face din creație viață și din viață
tie. Refuzăm orice fanatism pentru
ținerea unei situații anacronice. În-
lere, înțelegere, prietenie între oameni
deviza de cuget și inimă prin care
im Pacea.

Violeta Zamfirescu

Să tacă tunurile și să vorbească muzele

DOATE că în nici un alt moment
al istoriei, vechiul adagiu : „Cind
tunurile vorbesc, muzele tac“ n-a
fost mai actual și mai plin de
esuri ca în timpurile pe care genera-
noastre le trăiesc. Ca astăzi, cind
l nu mai este nici trunchiul de cireș
gura știrbă a căruia ieșea bombarda de
ca, ori de fier, ca să lovească zidul,
poarta cetății, ce îndrăzneau, și reu-
totuși, să-i reziste, și nici măcar
rile purtătoare de foc aprig așezate
ite două roți, ca pe două roți de car
de faeton, ale primului război mondi-
Nu mai este nici măcar tunul care
cut atitea victime omenesti în timpul
i de al doilea război mondial, ci este
e, cu mult mai mult decit toate ace-
la un loc. Este nepotul și strănepo-
acobra, mult mai arțăgos, mult
gras și mult mai puternic, mult
setos de sînge și fum și mult
de nestăpînit în năravurile sale uci-
Este... tunul atomic !

r tunul atomic are rubeșeni și mai
oase, și mai sofisticate, și mai pri-
lioase, infinit mai primejdioase, mai
sitoare și mai neiertătoare, în stare
adă într-o clipă viața unui întreg
cu un singur focos; viața unei
întregi, folosind mai multe focoașe
cele și mai multe, pe care le are ;
a unui continent, ori chiar viața în-
li planete, dacă își unesc puterile la
oc : sint rachetele nucleare, cu fel de

OMAGIU - pictură de Zamfir Dumitrescu

Spre binele omenirii

STIUT fiind, de mii de ani că
inter arma silent musae, creatorii
de valori spirituale adeseori mai
trainice decit bronzul au urit din
totdeauna armele ucigătoare și au oerut
să se facă din ele unele pentru munca
pașnică și productivă.

Ei au visat chiar din afundul vremu-
rilor talionice, ziua cind oamenii, elibe-
rați de spiritul războinic, vor preface
săbiile în fiare de plug și lăncile în
seceri. Creatorii vizionari, acei admirabili
poetai vates, printre care strălucește sim-
bolic numele lui Eminescu, au mărturi-
sit, în toate epocile, dorința de pace a
popoarelor ai căror soți au fost. E plin
de omenie românească, de spiritul în-
telegerii pașnice acel răspuns eminescian,
dat la întrebarea trușășului Balazid :
„Noi, bună pace...“

Răspunsul acesta l-au dat și îl dau
astăzi cu atit mai mult scriitorii, pic-
torii, muzicienii, toate categoriile de cre-
atori, cu cit între rachete și armele
atomice, în genere, între armele bacterio-
logice și chimice, dezlănțuite, muzele nu

numai tac, ci și mor, și, odată cu moar-
tea lor, moare viața însăși, moare în-
treaga planetă. Mijloacele de distrugere
acumulate astăzi sint atit de mari, incit,
într-o bună zi, nimeni nu le mai poate
stăpîni. Și-atunci oribilul dezastru, ca-
stastrofa planetară, vor fi iminente. Se
pare că numai Europa deține astăzi sub
arme 14 milioane de oameni, circa 12 mi-
litari la 1000 de locuitori. Disproporția
e îngrozitor de mare față de numărul de
artiști, de profesori, de medici etc. la
mia de locuitori. Acumulările militare
sint mult prea mari și se apropie de li-
mița dincolo de care se întinde dezastrul
planetar. De aceea astăzi — cum o arăta
cu responsabilitate conducătorul poporu-
lui român, tovarășul Nicolae Ceaușescu —
ideea de Pace nu se mai poate împăca
numai cu vorbele și tiradele retorice,
numai cu bunele intenții și generoasele
simțăminte umanitare, fără nici o acope-
rire practică. Acum, Pacea presupune
acțiune concretă în sprijinul ei, faptă
palpabilă, responsabilă, măsuri eficiente,

aplicate hotărît pentru o reală dezarmare.
Un convingător exemplu l-a dat în acest
sens România prin propunerile președin-
telui ei aprobate de Plenara recentă a
C.C. al P.C.R., de Marea Adunare Na-
țională.

Pacea ne cere o luptă sui generis cu
toate armele minții, conștientă și lucidă,
într-o deplină solidaritate a celor ce
iubesc viața și urăsc moartea.

Pacea nu e un dat obiectiv al naturii
umane, cum nu e nici războiul. În pro-
cesul existenței, cu multiplele ei contradic-
ții, antagonice sau nu, pacca se cu-
cerește clipă cu clipă în scurgerea infini-
nită a timpului și pas cu pas în spațiul în
care respiră umanitatea. În această luptă
nobilă, profund umanistă, creatorii
de frumos se cade să fie în primele linii,
contribuind prin operele lor la cunoaște-
rea reciprocă a oamenilor și popoarelor.
Cunoașterea temeinică și corectă aduce
înțelegerea ; dragostea și stima, și odată
cu ele pacea.

Pacea presupune rezolvarea pe calea
tratativelor a diferendelor și contradic-
țiilor ce se ivesc. Ea presupune o nouă
ordine economică internațională, respec-
tarea independenței și suveranității fie-
cărui popor, neamestecul în treburile in-
terne ale altora, cooperare și colaborare
loială, bazate pe principiul avantajului
reciproc.

Pacea cere oprirea cursei înarmărilor,
înlăturarea armelor atomice, reducerea
bugetului efectivelor militare și a arma-
mentului.

Pacea presupune astăzi o profundă
schimbare de mentalitate la toți cei ce
mai cred, și nu sint puțini, în vechiul
diction Si vis pacem para bellum. Nu.
Istoria ne-a demonstrat, și realități re-
cente ne-o confirmă, că cine se pregătește
de război, pînă la urmă face război.

Dacă vrei Pace, trebuie să te pregătești
pentru pace, luptînd pentru dezarmare și
realizînd-o efectiv. Dacă vrei Pace esti
dator să reduci bugetele și efectivele mili-
tare, așa cum propune președintele țării
noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu și
cum dorește poporul român.

Încă odată Președintele României se
dovedește un campion al Păcii, a cărei
asigurare și menținere cere acum, mai
mult ca oricînd, fapte concrete. Dar, de-
zarmare, dezarmare cit mai hotărîtă spre
binele omenirii.

Iată de ce, apreciînd caracterul realist,
umanist și foarte concret al inițiativelor
românești, oamenii de creație, de știință
și cultură sint deplin solidari cu ele. E
o formă de responsabilitate civică, de
umanism și patriotism, de internaționa-
lism și de grijă pentru soarta culturii și
a umanității.

Petre Ghelmez

Ion Dodu Bălan

Viorel ȘTIRBU

Ce departe e dimineața aceea...

SE TREZI brusc din pricina unui sentiment obscur de neliniște. Poate am visat ceva, își zise, încercând să prindă capătul firului. Nu izbutea, poate că nici nu visase? Ieri nu i se întâmplase nimic deosebit, aseară se culcase devreme și liniștit. Atunci de unde îi venea neliniștea, apăsarea aceea? Iacob Filip oftă dându-și deodată seama că era tare ostent. Își aruncă privirea spre pendulă și constată că oricum se trezise prea devreme. Nu avea unde merge la o asemenea oră. Ploaia de noiembrie îi bătea în ferestre și i se făcu frig, chiar așa învelit cu plapuma groasă și călduroasă. Totuși somnul se depărtase de el, mintea i se limpezise și doar groaza de noiembrie îl mai ținea în pat. Se ridică în șezut și își aprinse o țigară. Se îneca și tuși îndelung afurisindu-și patima blestemată. Tuși până îi dădură lacrimile, răstimp în care își plinse de milă. Totodată se gîndea că deși ar trebui să se lase de fumat, nu o va face probabil niciodată. Încet încet se liniști și mirosul de tutun i se păru iarăși plăcut, ba chiar avu impresia că ar fi în măsură să îl ajute să depășească impasul în care se afla. La urma urmelor îl aștepta o zi normală. Prin picia odăii desluși, drept la picioarele patului, portretul răposatei soții. Ochii Bubei îl cercetau cu un aer vag ironic, i se păru, ca și cum i-ar disprețui, desigur, cu acru de maternă dintotdeauna, tulburarea prin care trecea. Nu, nu se putea ca neasemuita Buba să îl disprețuiască. Eventual îl dojenea din lumea de dincolo că se lăsa atât de ușor copleșit de spalmă nelămurite. Tocmai el, fost procuror, om echilibrat, cu singe rece cum s-ar zice, mereu deasupra lucrurilor mărunte ce întuneacă viața ori cel puțin o zdrențuiesc, o fac acră sau amară. Cu plămîni și sufletul astfel improspătate, sări din pat și se îmbrăcă repede dirdind. Ieși fără să se bărbierască înșfăcînd în treacăt umbrela și nlonja în ploaie și lapovită. Strada, plină de băltoace, pustie încă, îl înghiți dureros. Iacob Filip porni pe trotuar oprindu-se în fața vitrinelor agențiilor „Loto-Proposport”. Vremea trecea mai ușor cercetînd listele cu buletinele cîștigătoare. Numerele pe care mizase nu ieșiseră din urnă, se obișnuise și cu treaba asta. Într-o o bună zi, totuși, norocul nu îl va ocoli, credea cu tărie că soarta îi va suride și lui. Nu pentru că pensia nu i-ar fi ajuns, cit din pricină că voia să cîștige pariul. Peste drum se deschise prima frizerie din oraș, Iacob Filip traversă strada bucuros că se ivise încă un prilej de a-și omori vremea. Frizerul îl bărbieri în timp ce îi povestea cum va cîștiga „Steaua” Cupa Intercontinentală. Va vedea meciul la televizor și nu va dormi, totuși nu se va simți obosit. Cred și eu, gîndi Iacob Filip, bucuria, mă rog, fericea, ține loc de orice, de mîncare, de somn, de sete, de casă, de timp. El personal nu se interesa de fotbal, prin urmare dinspre partea asta nici un motiv de bucurie. N-ar strica să reflectez asupra chestiunii. Plăti fără să lase bacșiș. Frizerul nici nu băgă de seamă. De-ar cîștiga „Steaua” în fiecare zi câte o cupă... Și din nou ploaia de noiembrie îl luă în primire. Blestemată vreme! Se îndreptă spre cafeneaua „Violeta”, unde își bea cafeaua de cînd se știa. Mai bine zis de cînd începuse să frecventeze localurile. Înăuntru chelnerițele aranjau mesele, bătrînul se așeză în fața ușii așteptînd să se deschidă. Responsabila, care îl cunoștea, îl pofti să intre, prea era frig afară. În cafenea mirosea a vanilie. Mulțumit, Iacob Filip se așeză la masa lui, a lor de fapt, pentru că aici se aduna grupul său de prieteni. Fata îi aduse în ceașca de cafea o picătură de coniac, așa cum făcea mereu de la o vreme. Bătrînul nu era ceea ce se cheamă un băutor, îi plăcea să adulmece mai degrabă aroma coniacului. Aprinse o țigară. Fumatul fusese interzis și la „Violeta”. În ciuda interdicției, clienții fumau iar ospătărițele se prefăceau a nu observa. În cafenea se răspîndi acum mirosul acrișor de tutun amestecat cu mirosul amăruit de coniac. Afară ploua. Lumea muncitoare începea să alerge spre fabrici și birouri, autobuzele burdusite de navetiști de pe șantierul din jurul orașului împroșcau casele cu apă murdară.

IACOB FILIP nu învidia pe nimeni în momentul acela, nu regreta nimic, nici măcar tineretea care se dusese. De ce să o regrete? Prefera să stea în cafeneaua „Violeta” și să-și bea cu înghițituri mici renumitul coniac „Milcov”. Curînd agitația străzii se va domoli și doar ploaia și lapovița de noiembrie vor rămîne prezente statornice, răpînd în ferestrele cenușii. Da, acum fostul procuror se simțea bine, neliniștea obscură se topea încetîșor în ceașca ce se golea. Chelnerița se grăbi să i-o umple însă și Iacob Filip nu protestă. Din nefericire, pentru că deodată îl copleși din nou senzația de

primejdie nelămurită. Ei, și de ce mi-ar fi teamă? se întrebă el, gîndind că astfel, descoperînd vreun motiv oarecare, lucrurile s-ar simplifica. Într-adevăr cauza trebuia cunoscută, eliminată, dacă voia să anuleze efectul. De ce teamă? Pensia îi venea cu regularitate, de răspunderile profesionale scăpase de mult, viața destrăbălată nu ducea, cum dracu să se destrăbăleze un om ca el, Buba plecase de peste zece ani... O fi ceva în legătură cu ea? Și ce anume ar putea fi încit să nu se fi prescris între timp? Bău o înghițitură de coniac și apoi încă una și încă una și iarăși neliniștea obscură se topea în ceașca ce se golea. Și astfel Iacob Filip constată că avea în față două alternative: ori să lase ceașca goală și să scape de apăsare, fie să continue jocul, adică să o umple, să se împovăreze și să se ușureze pe măsură ce băutura se scurgea în el. Ambele alternative prezentau avantaje și dezavantaje. Prima prezenta avantajul că își cîștiga liniștea, numai că prea multă liniște devine plictisitoare. A doua nu era cituși de puțin plictisitoare, în schimb dacă o ținea tot așa, mai mult ca sigur că va sfîrși prin a se îmbătă crită. Grea dilemă, se necăji bătrînul. De ce trebuie oare omul să aleagă mereu între ceva și ceva, sau între ceva și altceva sau, în sfîrșit, între altceva și altceva? Întreaga viață, dacă se gîndea bine, i se trecuse astfel, mereu între altceva și altceva, constrîns de obligațiile profesionale, familiale, intelectuale și așa mai departe. Nu întotdeauna se aflase în acord cu sine, de armonie nici nu încapă vorbă, ba, poate cel mai adesea fusese în dezacord. Și totuși trăise, fusese apreciat iar cînd se pensionase evenimentul se transformase într-un gest formalist în adevărată sărbătoare. Pesemne sărbătoreau împrejurarea că scăpau de mine? Da, putea fi și așa, precum tot atât de bine se putea să fi fost ceea ce păruse, o intrunire amicală, prietenii asigurîndu-l de statornicia sentimentelor lor și după trecerea pragului. Nu prea avusesse nevoile de ei, de fapt nu avusesse nevoie deloc, totuși se simțise oarecum ocrotit de promisiunile făcute atunci. Ce-i drept, fără să fi fost neapărat preocupat de asta, îl fusese lesne de constatat că încet, încet se depărtaseră unii de alții, se vedeau rar, își vorbeau puțin și convențional, își zîmbeau americaneste, fotogenic, fără participare. Nu dăduse atenție faptelor, le considerase firești. Abia acum se mira de ce îl năpădiseră asemenea gînduri fără noimă. De schimbat, nimic nu se mai putea schimba și nu dorea să se schimbe ceva. Împăcat cu soarta, își vedea liniștit de bătrînețe, se bucura de viață atât cit se pricepea el, trăsese perdeaua peste amintirile neplăcute. La ce bun să judece astăzi ceea ce, inevitabil, judecase strîmb odinioară? Căci judecase strîmb, la vremea respectivă chiar îl muștrase în citeva rînduri conștiința, sfîrșind prin a nu fi de acord cu ea. În împrăjările acelea nici sufletul nici gîndirea nu trebuia să îi aparțină. Și nu îi aparținuseră. Executase sirguincios și astăzi, poate tocmai pentru a se justifi-

ca, se mindrea că reușise să fie un atît de bun executant. Pentru că, zicea el, dacă toți s-ar îndeletnici numai cu profesii de comandă, nu s-ar ajunge nicăieri. Poruncile trebuie și îndeplinite. Bine, bine, se surprinse în clipa aceea, chiar împotriva logicii, a bunului simț? În regulă, fără conștiință, însă fără logică? Și uitînd de cele ce se întimplau, ceru iarăși băutura și din nou îl copleși sentimentul de neliniște. Amestecat și cu o ușoară tristețe, melancolie, sigur, din pricină că începea să se cherechelească. Da, se vede treaba că astăzi mi-e scris să mă îmbăt. Foarte bine, omul beat uită de toate. Nu e chiar așa, unii oameni abia la beție devin violenți, agresivi, aruncînd vina propriilor eșecuri sau muștrări în spinarea celor din jur, a lumii întregi. Iar alții... ei da, la alții îl irită și pe el felul în care „uzurpau” fără rușine înțelepciunile consacrate”. Se consola, dacă despre consolare poate fi vorba, că nu numai oamenii beți de alcool uzurpau „fără rușine înțelepciunile consacrate”, ci și categoria amețitoare a înșilor banali. Și dacă se gîndea bine, ajungea la concluzia că aceștia constituie răul cel mai mare într-o societate, indiferent de organizarea ei. În regulă, și ce imi pasă mie? își spuse, mai bine un coniac. Se cherechelse și ploaia de noiembrie, pisăloagă și friguroasă, i se păru veselă, zglobie, primăvăratică. Așa se mai poate trăi, reflectă mulțumit. Și strada se liniștise, își reluase aspectul potolît de după orele de navală spre locurile de muncă, omenirea muncitoare se afla în fața mașinilor de lucru, la birouri, mă rog, pretutînd unde se simțea nevoia ei. Iar pe stradă treceau provincialii abia căzuți din vreun tren de noapte, bătrînele cu sacoșe, afacerișii mărunți în căutare de chilipir — jeanși, casetofone japoneze —, slujbași anodini cărora viața le e mai ușoară și pot, după semnarea condiției, să dea o raită pe la crîșma pieții, unde se vinde țuică fiară și cîrnăciori... În vreme ce, desigur, în fața ghișeeilor închise se formaseră cozi lungi de solicitanți: o ștampilă, un număr de înregistrare, înscrieri pentru audiențe, certificate de naștere, certificate de deces... În fiecare clipă se întimplă atitcea... viață și moarte... învălmășeală... Învălmășeală și în minca lui, cam încețoșată de coniac. Da, își zise, ar trebui să mă ridic și să plec. Și unde să plec? Poate la cimitir, la mormîntul Bubei? Ei, și ce să fac acolo? Să stau în ploaie și să mă uit timp la piatra funerară? Privi pe fereastră și ploaia de noiembrie i se păru ceea ce și era, o sicială friguroasă. Nu, afară nu.

UȘA se deschise și curentul de aer rece îl învăli picioarele. Se zgribuli nemulțumit. Uite în sfîrșit un client. Întoarse capul să vadă dacă totuși nu venise careva din cercul violetist. Nu, intrase o femeie și Iacob Filip se strîmbă. O clipă mai tirziu își pironi însă atenția, fascinat de clienta în negru. Semăna atît de tare cu Buba, încît fu gata să se ridice, să alerge în întîmpinarea ei, să o

îmbrățișeze. Se cenzură la timp. Cum să fie Buba doamna în negru? Aurora, soră-sa, iarăși nu putea fi, pentru că ea nu semăna cu Buba, se deosebeau și la înfățișare și la fire de parcă s-ar fi născut fiecare în altă casă, în alt oraș și din alți părinți. Încercă să se liniștească, asemenea coincidente, rare, ce-i drept, se mai întimplă. Totuși se simțea răvășit. De-ar pleca odată! Femeia în negru nu părea grăbită însă, cercetă cu atenție sala, galantarele, făcu un pas, doi spre responsabilă cafenelei, se opri, frîngîndu-și gestul ca fulgerată de o idee nouă și îndrăzneată, după care păru șovăitoare. Responsabila își urmări clienta nehotărîtă cu un aer îngăduitor, veni înspre ea ca pentru a o ajuta să se decidă. Atunci femeia în negru se întoarse și se îndreptă hotărîtă spre masa lui Iacob Filip. Se așeză fără un cuvînt chiar pe scaunul din fața lui, iar el se ghemui, micîndu-se sub raglanul ponosit. Ea tăcea, el tăcea cu mintea golită. Ar fi putut să se întreb de ce se așezase chiar la masa lui cînd cafeneaua era goală. Ar fi putut să se întrebă ce vrea de la el, dacă nu cumva e și ea singură, în căutare de companie, vreuna din acelea care acostează bărbatul... Ar fi putut, dar nu își puse nici o întrebare. Cu ochii plecați, Iacob Filip se căznea să-și revină. Femeii i se aduse o cafea, apoi ea scoase din poșetă un teanc de bilete de lot. Bătrînul se agăță cu disperare de amănunt și încet, încet simți că își revine. Din două una: ori vrea să-mi vindă niscaiva numere cîștigătoare, ori am cîștigat cu adevărat și mă caută să-mi dea vestea cea bună. Nu, nu se lega. De unde să mă cunoască, doar buletinele ce le completez nu le însoțesc de fotografiile mele. De altfel căzuse și prima alternativă. Femeia în negru căută ceva printre birții, după care le viri la loc în poșetă. Prin urmare, nu era vinzătoare. Eventual, ca și el, jucătoare pătimașă, dornică să cîștige pariul. Dacă așa stăteau lucrurile, atunci ceva îi unea totuși, îi apropia. Ridică ochii spre ea și nu și-i mai dezlipi de figura stranie: semăna cu Buba, adevărat, semăna chiar pînă la nediferențiere, numai că ochii întunecați, fata albă, lipsită de expresie, nu aveau materialitate! Iacob Filip trăia senzația că dacă ar încerca să o atingă cu degetul, degetul ar trece prin trupul femeii ca prin aer. Curînd, de altfel, dobîndi certitudinea că așa și era, pentru că prin chipul femeii întrezări deodată fereastra, strada, ploaia de noiembrie, ca printr-o boare, ca printr-o ceață ușoară. Cine ești?, șopti îngrozit. Nu primi răspuns, întrebarea trecu dincolo de chipul de piatră și se reîntoarse în propriu-l auz, ca ecoul din fundul unei prăpastii imense. Ar trebui să plec, își zise, dîndu-și totodată seama că nu va izbuti să-și miste picioarele. Acum și ea se uită la el, fără nici o expresie, o căutătură înghetată. E Buba, nu e Buba? Dușmănie nu, prietenie nu, dar nici indiferență nu putea spune că vedea în privirile ei, deși neutre. Dacă plec, rămîi aici? Nici un semn că femeia în negru ar fi auzit. Prea bine, eu mă duc, se ridică, surprins plăcut că mușchii îl ascultă, și ieși în strada mohorîtă. Nu șovăi, o luă la dreapta pentru că tot nu mergea spre o țintă anume, pașii o luaseră doar spre dreapta și nu spre stînga. Înainta vitejește prin ploaia și lapovița de noiembrie chinut, răvășit. Fluierul agentului de circulație îl opri la intersecție și atunci simți că lingă el, de fapt chiar în el, se oprise și doamna în negru...

CONCURSUL DE POEZIE „GEORGE COȘBUC” – BISTRITĂ

Marele premiu „George Coșbuc” al „României literare”

Vasile GRĂMĂTICU

Printre voi

Ca însăși iarba, o singură cupă de rouă,
nu mi se dă mai mult și iată, pasăre
nu-s;
printre voi n-am aripi, deși frumoasa
zi nouă,
naltă, stăruie drept ca lumina sus;

din urmă-n urmă tocmai scot
pămîntului cuie,
rugini din altă lume peste care a nins;
intînderi ca într-un somn de femeie, al
cui e
- mă veți întreba - din palme, singele
prelins?

pe drumul de lut, pripeala: viața care
saltă
și pentru care mă arde vara acum;
între această rumenă zare și cealaltă,
printre voi, visul meu urcînd: o diră
de fum.

Noptile

Pictex în odăi vîntul uscat și vara;
luna și iarba; ramuri de arbori,
peisaje
și zbouri care acoperă totul pînă-n
tavan;
răcorînd tăcerea, doar apa rîului duce
corăbii

pentru o mare de vise; nici prea jos,
nici prea sus,
amețite-n aer potecile plutesc;
stele spre roșu luccesc; fintinile-și
inmoaie chipul
în înalt și nici nu mai știu de cînd pe
lutul uscat,
pe lutul crud, la marginea cîmpiei,
iată,
și tu te ridici atît de vie și clară;
noptile,
în fața oglinzii orbîndu-mă de
pămîntești ispite.

Acum e octombrie

Prin dreptul copacilor galbeni
apa și dimineața; cîmpia udă
alunecă-n libertate; numai cu vrăbii
singură iarba nimic nu poate plînu
împotriva luminii;

de luni pînă luni se răsuțește zarea;
de fapt,
acum e octombrie: vîntul adie
și tocmai clatină crengi; zilele și
noptile,
ele cu tot văzduhul, cu tot adîncul
repezi se desprînd;

vor micșora sălbăticia, dar uite,
e rece și e fierbinte jos;
sus acum e goliciunea toată
încheind o poveste sau nimic.

Amurg

Într-una din părțile pămîntului,
linii de ierburî implinite-ndeajuns,
mirosînd a vară, iată, această clipă
păstrează păsările și-n sus și-n jos;
trecîndu-și palmele pe-obraz,
se pot vedea și prietenii mei
și dintre ei, cineva mai înalt,
cum ține trena luminii
cu atîta patimă, cu ardoare încă,
pînă ne unim cu arborii
aplecați peste lac.

Elena GRONOV-MARINESCU

Din jurnalul unei femei

....NICI rudele, nici prietenii nu te pot vindeca de singurătate... O poate face numai dragostea... O alinare de fapt. Limitată în timp și ca intensitate...

LA Concertul Bach ne-am dus pînă în cele din urmă singuri. Știind că are să mă întâlnească, Silviu a refuzat să meargă. Lucru care pe Paul l-a iritat puțin...

„Nu vreau încă să o cunosc!”, s-ar fi explicat totuși copilul în legătură cu mine.

În ceea ce mă privește trebuie să mărturisesc că m-am simțit foarte bine fără el. Absența lui Silviu m-a ajutat să fiu eu însămi, să mă comport firesc, să nu mă supun unei cenzuri excesive, așa cum as fi procedat dacă ar fi fost și el de față. O asemenea afirmație poate părea monștrioasă, sau cel puțin ciudată, numai că mie a ajuns să îmi fie teamă de Silviu. Mi-e teamă să îl cunosc! Fără să vrea și fără să-și dea seama mai ales, Paul cu „poveștile” lui despre copil a reușit să-mi strecoare în suflet o asemenea teamă.

Mă gândesc că și Silviu probabil se teme de mine, de cunoașterea mea. De aceea amină mereu momentul...

MĂ simt bine cu Paul. Îmi place să mă întîlnesc, să discut, să mă plimb cu el. Uneori mă sperie gândul că mi-a devenit indispensabil. Deși ar fi de-a dreptul hazardat să susțin că îl iubesc! Cel puțin deocamdată îmi este imposibil să îmi imaginez intimitatea cu el. Ceea ce pretuiesc însă la Paul este în primul rînd răbdarea. Nu se grăbește să forțeze lucrurile, le lasă în albia lor, să se desfășoare de la sine. Probabil că are și el ezitări, sau mi le respectă doar pe ale mele. Oricum, fiecare dintre noi simte nevoia unui timp necesar decantărilor...

Cred că prietenia noastră de acum este cea mai frumoasă. Dezinteresată, curată, ca în adolescență.

Am părăsit-o aproape complet pe buna mea prietenă Tilde.

— Iartă-mă! i-am și spus într-o zi, sincer spășită.

— De ce?! s-a mirat, și fața i s-a luminat brusc de un zîmbet larg, generos.

— Fiindcă mă port ca o ingrătă, am recunoscut. În ultima vreme te-am cam uitat...

— Mă bucur pentru tine, m-a liniștit Tilde. Eu știi că sint obișnuită cu ritmul meu de viață, cu programul meu, de la care nu mă abat, a încercat apoi să-mi risipească senzația de culpabilitate, să mă convingă de faptul că nici nu-mi înregistra lipsa, că în casa ei plină zilnic de prietenii absența mea trecea neobservată. Cred că sint printre

puținele femei care nu se tem de singurătate, a ris. Nici nu am de altfel cum să o cunosc: Prietenii nu mă lasă!

Nu am crezut-o, firește, dar m-am prefăcut că o cred. Îmi era mai comod. Îmi păstram astfel aceeași libertate de acțiune, obsedanta mea libertate, cel puțin în raport cu Tilde...

Existența lui Paul mi-a retrețit, în mod curios, interesul pentru mine însămi, pentru felul cum arăt, cum mă îmbrac, pentru ființa mea în general. Mi-am reluat o serie de deprinderi, între timp abandonate sau ignorate: îmi consult frecvent oglinda, mă fardez zilnic, îmi refac peste zi machiajul, îmi vopsesc mai des părul, mă preocup să-mi îmbogățesc garderoba... În plus, mai nou, am dobîndit și o preocupare inedită: ca orice femeie de patruzeci de ani, sint obsedată de propria-mi imagine din oglindă. Nemulțumită, sint nevoia unei incurajări. Mi se întîmplă deseori să mă pierd în suvoii străzii, captivată de un joc inventat special pentru a-mi întreține moralul. Privesc fețele tuturor femeilor pe lingă care trec și ca un veritabil computer pun automat diagnosticul: optsprezece, douăzeci, treizeci, patruzeci, cincizeci de ani! Mărturisesc cu sinceritate: le invidiez nespus pe cele de optsprezece — douăzeci de ani. Pentru tineretea lor neruscinată, pe care și-o poartă cu inconștientă! Pentru tineretea cu care nu știu ce să facă, pe care și-o etalează fără jenă. Mă mai consolez privindu-le pe cele de treizeci — patruzeci — cincizeci de ani. Pe cele de treizeci obosite înaintea de vreme, care arată mai rău decît mine, și pe cele de cincizeci de care sint încă departe. Mă incurajez singură, pentru că incurajările lui Paul nu-mi sint suficiente, le suspectez de prea multă generozitate...

CURIOS, nici nu-mi amintesc cînd m-au părăsit temerile, neîncrederea, cînd am început să fiu convinsă că Paul nu seamănă cu nimeni, că nu trebuie asimilat cu nimeni, că el este unic și că nu am dreptul să mă îndoiesc de bunele lui intenții.

Totul s-a petrecut atît de firesc, de natural, încît nici nu mi-am dat seama cum s-a întîmplat și cînd anume am ajuns să îl socotesc pe Paul ca făcînd parte din viața mea, din ființa mea. Eram convinsă că va fi imposibil să mai repet, de bună voie, o experiență atît de primejdieoasă, că nu mai voi mai supune niciodată unui asemenea risc. Și iată-mă din nou, inconștientă ca o adolescentă, aventurîndu-mă cu ochii închisi, asumîndu-mi în întregime riscul: iubind!

La patruzeci de ani...! Pînă nu demult as fi socotit lucrul

CONSTANȚA CRIȘAN: Jocuri de copii

acesta de-a dreptul aberant, imposibil în ceea ce mă privește. Fiindcă eram convinsă că există o vreme anume pentru fiecare lucru în parte, deci și pentru dragoste... Că vremea aceasta mie mi-a trecut... Și totuși, constat cu stupeoare că iubesc...

De teama afirmatiilor categorice, dar mai ales de teama de a nu părea desuetă celor din jur, încerc să-mi stimulez îndoiala. Sau apoez la comparații. Firește, între iubirea mea de acum și prima iubire... Înșă... mă simt la fel de acaparată ca și atunci! Dezarmez. Nu reușesc să stabilesc nici o deosebire esențială, care să-mi dea de gîndit, care să mă convingă de irealitatea ultimei mele iubiri, care să mă facă să ezit... Dimpotrivă, trăit în prezent, aceasta din urmă mi se pare mai deplină, mai vie, singura reală. Comparațiile îmi deservesc intențiile. Îmi zdruncină încrederea pe care o aveam în prima și „marea” mea iubire. Singura, cum îmi plăcea să cred, s-a susțin pînă nu demult! Acum, estompată. Ea, mai mult! Am momente cînd mă îndoiesc de dragostea ce i-am purtat-o lui Matei, cînd amintirile mi se voalează, cînd cred că de fapt Matei a fost o simplă rătăcire, că singura mea dragoste este, trebuia să fie și să rămînă cea de acum, Paul...

Mi-e greu să mă inteleg și pe mine însămi.

„Tu spui că totul este numai minciună, îmi reproșase Matei la despărțire. Dimpotrivă, totul este numai adevăr, adevăr de o clipă, de un ceas, care apoi moare, trebuie să moară, pentru a veni un nou adevăr, altul, mereu altul...”

Oricum, mărturisesc că nimic din iubirea mea de acum, de la patruzeci de ani, pentru Paul nu mi se pare a fi desuet. Că nu o socotesc cu nimic mai prejos decît iubirea pentru Matei. Că o simt la fel de autentică, de firească ca și pe cea de atunci, de la douăzeci de ani. Și totuși cred că este ceva mai complicată, mai profundă, mai „totală”, mai rafinată și chiar mai disperată. Poate și unde la patruzeci de ani am dobîndit obșesii noi, temeri noi, iar moartea nu mi se mai pare un incident absurd. Într-un timp m-am apropiat serios de ea, nu o mai privesc ca pe un impostor, nu mi se mai pare absurdă, ci naturală. Numai așa îmi explic de ce dăruirea mea este atît de frenetică, de disperată. Pentru că o trăiesc de fiecare dată, chiar și inconștient, cu sentimentul că ar putea să fie ultima...

L-AM cunoscut în sfîrșit pe Silviu. Un copil complicat, așa cum îl întuisem și din relatările lui Paul, dar jinduind, simțînd acut nevoia de dragoste. Sint convinsă că am să găsesc drumul spre sufletul lui...

Mi-am dorit prea mult copil, ca să nu fiu în stare să mi-l apropiu, să îl iubesc... Deocamdată este distant, reținut. Nu-și permite efuziuni sau nevinovate copilării în prezența mea. Se poartă ca un adult. Poate și datorită lui Paul, care este mereu între noi, atent la comportamentul copilului, supraveghîndu-i reacțiile în legătură cu mine. De aceea încerc din răsputeri să mă cobor la mîntea lui Silviu, mai bine spus a copiilor de vîrsta lui, să fac eu însămi mică năbitii, pentru a-l incuraja să se poarte mai degajat.

L-am convins pe Paul să îl lase cu mine la patinaj. Mergem zilnic. Numai noi doi. Silviu este un elev silitor. De altfel, își dorea de mult să învețe să patineze...

AM pierdut noțiunea timpului. Cînd este fericit, omul nu simte nevoia să-și măsoare timpul, să-i socotească trecerea. Se lasă în voia lui. Și eu m-am lăsat prinsă în vârtejul zilelor și nu am mai sesizat succesiunea anotimpurilor. A trecut din noua iarnă, o altă iarnă, fără să-mi dau seama. Un noiembrie și un An-Nou fără obsesia singurătății, Alături de Paul și de Silviu.

Este iarăși primăvară. Silviu a intrat în vacanță. Îmi petrec aproape tot timpul împreună cu el și cu Paul. Apartamentul meu din Strada Trandafirilor a ajuns

să-mi pară străin. Doar seara vin acasă...

— Vrei să o rogi pe Corina să se mute la noi? l-a întrebat într-o zi Paul, spre surprinderea mea, pe Silviu.

Nu avusesem nici o discuție prealabilă în acest sens cu el, nu hotărîsem încă nimic, lăsasem lucrurile tot așa, în matca lor, așteptam ca limpezirea să vină dinăuntrul nostru, și tocmai de aceea întrebarea lui Paul m-a surprins cred în aceeași măsură ca și pe copil, care mă privea țintă în ochi, fără să scoată un cuvînt.

— Nu ți-ai ales un moment potrivit pentru o asemenea discuție, am intervenit, din dorința de a-l ajuta pe Silviu, care, luat pe neașteptate, ezita.

— Lasă-l pe el să vorbească, m-a rugat Paul.

— Să mă gîndesc..., a decis imediat copilul, rece, plin de importanță, ca un procuror conștient de puterea sentinței sale. Am uitat pentru o clipă că Silviu are numai nouă ani. Mi-am revenit imediat, căci, continuînd să mă privească în ochi, m-a întrebat:

— Dacă am să-ți dau miine răspunsul te superi?

— Nu! l-am asigurat cu seriozitate. Dar să știi că în asemenea momente nu este bine să te pripești. Cred că ți-ar trebui mai mult timp... La anul ai să fii și tu mai mare, am încercat să-i sugerez un termen ceva mai îndepărtat.

— Nu, nu! s-a apărut însă Silviu... Mi-ajunge pînă miine... Dacă nu te superi! a țînut să adauge, grijuliu.

A doua zi, după ce mi-am terminat orele, am pornit-o de la școală spre centru. Paul mă aștepta, ca de obicei, în fața parcului, să mergem împreună spre casă. Era neliniștit, chiar puțin nervos așa spune. Mi-a mărturisit și de ce.

Silviu fusese destul de agitat peste noapte, iar dimineața refuzase, în ciuda rugămintii lui Paul, să-i împărtășească intențiile. Se temea ca Silviu să nu facă iarăși vreo prostie. Considera că se grăbise cu acea întrebare care pe copil îl surprinsese, îl neliniștise chiar, și regreta că nu mai avusese răbdare, că nu-și calculase suficient de bine momentul...

În sinea mea, și eu mă temeam de același lucru, dar am căutat să-mi ascund temerile și să îl liniștesc pe Paul...

Am grăbit automat pasul, amîndoi, nerăbdători să ajungem cit mai repede la Silviu. Cînd, în sfîrșit, am intrat în casă, abia ne stăpîneam îngrijorarea, temerile. Copilul ne-a ieșit însă în întîmpinare calm, risipindu-ne spaimele neîntemeiate. Ținea în mînă o cutie metalică mică, din cele de la trusa de compas, peste care trecuse numeroase sfori, de-a lungul și de-a latul compasului, spre a o face și astfel inabordabilă.

— Eu m-am gîndit, mi-a spus, pîntrîndu-și același aer grav, sobru. Vreau să stai cu noi, aici, numai că, vezi tu cutia asta? Să nu umbli niciodată cu ea! Ai înțeles? Dă-ți cuvîntul!

— Da, i-am răspuns cu aceeași gravitate. Pe cuvîntul meu de onoare că n-am să umblu cu ea...

Apoi Silviu, mulțumit de asigurările mele, a ieșit grăbit din sufragerie. Priveam nedumerită spre Paul. Nu înțelegeam nimic din bizara comportare a băiatului.

— Sint ochelarii mamei lui, mi-a explicat însă Paul, tulburat... Înțelege-l, este tot ce i-a mai rămas după moartea ei...

„Tot ce i-a mai rămas de la ea... O parte din ea, de fapt! Care trebuie, merită să fie astfel apărută...”

În clipa aceea și eu am simțit că Silviu este de fapt o parte din mine. Cea mai curată. Pe care sint dator să o apăr...

MĂ gîndesc deseori că omul nu este construit să trăiască singur... Și Femeia, cu atît mai mult! Cred că este nedeterminată condiției de satelit, oricît nu ne-ar plăcea sau ne-ar irita o asemenea gîndire, atît de aproape poate de interpretarea femeii ca apărînd din coasta divină a bărbatului... Dar ce importanță mai au toate acestea acum? În fața fericirii orgoliului feminin pălește...

De ici pînă colo

Ca o săgeată vie iarba a ajuns la stele; copacul se vede în brațe cu fructe, cu dor

și nu pune întrebări; urme se pot cerceta: de sus pînă jos, imaginea e o constelație de sînge; o clipă,

un ceas, închide ochii, deschide-i dacă vrei: în preajmă, culori felurite la un pas înaintea

pașilor au florile de-afară și de ici pînă colo, cu o lampă de tremurători licurici, tu știi cit de mare e lumea.

Grădina cu mere

Din ce în ce mai aproape toamna și grădina cu mere se alătură tuturor; duce către aceleași ierburi aprinse, rod și frunze, foșnetul cuminte;

nici primul, nici ultimul, călătorînd prin vis trecerea aceasta poate uimi, poate fi o poveste în ochiul de seară;

gîndind la fîntina săpată în lut, iată, cineva ridică palma: lumina-și atîrnă fierul roșu

ca-ntr-un cuib în crengile de măr.

Ca de-atîtea ori

Ciudată plăcere, oriunde: înaintea luminii nopți lungi cu singele-nhămat; cu două picioare decît cu-o mîe, mult mai mult alergînd;

fluturînd o batistă de frunze acum urc;

ard stele în ceruri, ca-n marea de lumină

și ispite săgețile de foc, dar eu, inconjor aceste privești; spre dealuri aș vrea să nu vină zorii: în spatele aburului subțire e pămîntul mai cald în brațele femeii;

cu ochii cu care-o văd nu o compar cu nimic, să n-o schimb; ca de-atîtea ori doar dezmierd văzduhul pînă la primul sat.

Decor

I se aduc flori aerului verii, de-a lungul drumului acest fior, acest asalt;

sticînd ca sticla va veni dimineața;

se pare că aripa rîndunicii sporește recunoștința; acum,

rămîni aici: lumina-mi scaldă marea de griu și-un munte în privire.

„Acești nebuni fățarnici“

Confesiuni directoriale

Cornel Nicoară (Piatra-Neamț)

— Teatrul Tineretului din Piatra Neamț a trecut de la stagiunea estivală la cea de toamnă printr-un turneu început pe litoral și încheiat la București, cu un variat repertoriu care din punct de vedere spectacular a incitat în mod egal critica de specialitate și publicul. Piese jucate, R.U.R. de Capek, Acești îngeri trîști de Dumitru Radu Popescu, Piațeta de Goldoni și Fluturi de noapte de Dinu Grigorescu rămîn în repertoriul curent al teatrului. Și totuși evenimentele stagiunii nu lipsesc, ne asigură directorul Cornel Nicoară.

— „Zilele teatrului pentru tineret“, tradiționala noastră sărbătoare, a inclus în programul ei din acest an, cele mai importante titluri ale repertoriului nostru. Avem câteva titluri interesante pe viitorul afiș și mai multe nume noi printre angajații și colaboratorii noștri. Regizorul Andrei Mihalache pune în scenă un musical scris de Mircea Kiray Octavian după *Sinziana și Pepelea* de Vasile Alecsandri, cu doi absolvenți ai Institutului din București, Carmen Ionescu și Mircea Rusu. *Leonce și Lena* de Büchner se află de asemenea în repetiții; montarea va purta semnătura lui Nicolae Scarlat. În sprijinul programei școlare vom oferi elevilor spectacolul lectură *Răzvan și Vidra*. Sperăm să mai oferim *Matca* de Marin Sorescu și *Noaptea unui artist* de Horia Lovinescu. Mădăduim, de asemenea, într-o colaborare care să se concretizeze printr-un spectacol total, scris și montat de Ion Lucian, cu titlul *Clovnii*, un spectacol, așa cum îl numește autorul lui, pentru copiii de toate vîrstele de la 3 la 80 de ani. Pe linia intenției noastre de a valorifica literatura dramatică veche, am vrea să oferim *Patima roșie* de Mihail Sorbul. Visăm într-o colaborare cu Silviu Purcărete pentru *Amphytrion* de Molière, un *Pericle* de Shakespeare cu Alexandru Tocilescu, o montare cu *Merlin* de Tankred Dorst, în regia tinărului Ștefan Iordănescu.

— Și pentru că vorbim de vise: ce-și dorește noul director al Teatrului Tineretului pentru sine și pentru colectiv, acum la început de drum?

— Împlinirea celor mai sus mărturisite și aducerea la rampă a unor spectacole de valoare egală cu cele care au făcut ani în rînd faima teatrului din Piatra Neamț. Mai mult, un director nu-și poate dori...

Lucia Olariu-Nenati (Botoșani)

DE CURIND venită la direcția Teatrului „Mihai Eminescu“ din Botoșani, Lucia Olariu-Nenati ne mărturisește intenția colectivului de a aborda un larg repertoriu cu un maxim randament artistic.

— Sintem o trupă mică, dar considerăm că putem face față unui repertoriu mare, important sub aspect tematic și spectacular. Jucăm în primul rînd pentru spectatorii, pentru că arta se adresează întotdeauna publicului, dar nu vom face concesii de calitate. Este greu să formezi un public bun, dar este și mai greu să-l păstrezi, iar cu un repertoriu facil, și cu improvizatii scenice, acest lucru nu se poate realiza. Ne preocupăm în primul rînd montarea unor piese importante din dramaturgia contemporană originală, apoi apropierea de teatrul nostru a unor colaboratori de marcă din rîndul regizorilor. Ne-am gîndit să montăm lucrări de Teodor Mazilu, Paul Everac, Tudor Popescu, iar pentru colaborările regizorale am purtat discuții cu Alexa Visarion, Victor Ioan Frunză, Mihai Mălăimare. Ultimul a pus în scenă la noi una din premierele acestei stagiuni, *Romeo și Julieta la Mizil* de G. Ranetti, cu doi actori, absolvenți ai promoției '85: Maria Roxana Ionescu și Dan Puric.

Un alt debut pe scena noastră a fost al regizorului student Laurian Oniga, cu piesa *Cercul în patru colțuri* de Kataev.

Se reiau: *Intre patru ochi* de Al. Ghelman și *Preșul* de Ion Băieșu, care poartă semnătura directorului de scenă Eugen Traian Bordenșan.

Dorim să sărbătorim și în teatrul nostru aniversarea celor 600 de ani de la instaurarea domniei lui Mircea Voievod cu un spectacol care are la bază piesa unui dramaturg din orașul nostru, Costel Pricope, intitulată *Testamentul de la Cozia*.

Anual montăm cel puțin un text din dramaturgia noastră de început, restituind scenei partituri valoroase pe nedrept date uitării. În acest sens pregătim, pentru această stagiune, spectacolul cu piesa lui Vasile Alecsandri *Iași în carnaval*.

Ne mai gîndim la *Pygmalion* de Bernard Shaw și la alte titluri care sînt echilibrate repertoriul, conferindu-i greutate și cuprindere. Dorim să ne facem simțită prezența în viața teatrală a țării prin spectacole de ținută.

Interviuri realizate de
Liana Cojocaru

Acești nebuni fățarnici de Teodor Mazilu, la Teatrul de Comedie; actorii din fotografie (de la stînga): Anca Pandrea, Candid Stoica, Marian Rălea, Gheorghe Dănilă, Gabriela Popescu

TEXT important, de autoritate, al dramaturgiei românești contemporane, **Acești nebuni fățarnici** își găsește locul firesc și necesar pe afișul Teatrului de Comedie. Este a treia piesă de Teodor Mazilu reprezentată aici, după *Somnoroasa aventură* și *Proștii sub clar de lună*, fapt ce conturează o direcție meritorie în programul artistic al numitei instituții teatrale. Un alt aspect pozitiv ilustrat de premieră este deschiderea colectivului (și a directorului Silviu Stănculescu) către regia tinăra. Menționăm că în această stagiune, alături de Nicolae Caranfil, autorul spectacolului, vor semna direcția de scenă a unor reprezentații Tompa Gabor, Alexandru Darie, Dominic Dembinski. Ca și în filmul său de absolvență a Institutului, **Frumos e în septembrie la Veneția**, inspirat din opera lui Mazilu, (incununat cu două premii internaționale), Nicolae Caranfil, în **Acești nebuni fățarnici**, adaptează universul scriitorului la convenția unor pelicule celebre. Dacă în film apela la **Anul trecut la Marienbad**, în spectacolul de teatru folosește filmul polițist, de serie neagră.

Formula în raport cu textul se dovedește originală, revelind sensuri inedite. Astfel, atmosfera și regulile genului, sugerate prin elemente de decor, costume, comportament al interpreților, dau, prin disproporție cu preocupările măruntpedestre ale eroilor mazilieni, măsura derizoriului acestor existențe marginale, a aspirației lor ridicole spre sublim. Iordache apare la rampă ca un gangster din filmele anilor '30, (modelul fiind cel intruchipat de Humphrey Bogart). Cinic, dezabuzat, el ține un lung monolog — o arie a infamiei, minciunii, delațiunii — ca ideal de viață. Muzica din **Pantera roz** ne introduce în misteriosul cuib al acestor paraziți sociali și morali: un subsoal sordid, populat de cîteva scaune și o masă de biliard, element de recuzită de multiple și expresive funcții dramatice. Este locul unde sînt dosite dosarele, acoperite de praf, ale acestor bîrocați,

în care sînt ascunse bunurile cîștigate pe căi ilicite. Aici își consumă personajele energia și forța intelectuală în jocul de biliard. El va deveni, printr-o surprinzătoare transformare, raiul unde se retrag protagoniștii înspăimîntați de sancțiunea iminentă a controlului financiar. Deasemenea, va fi cîmpul de luptă pe care cad eroic, după o partidă absurdă, cei doi cavaleri incoruptibili ai cinstei și corectitudinii. Realizatorii spectacolului fac vivisecția atrofierii umanului din om printr-o lectură detașat ironică și sarcastică. Tema majoră a textului și misanscenei concepută parodic este degringolada spiritului. Acest spațiu al tranzacțiilor cu sentimentele și bunurile materiale, este un imperiu al mitocăniei, al lăcomiei, meschinăriei, inculturii și prostului-gust. Iordache este agresat, maltratată la propriu de pasiunea calculată a celor două femei istorizate, Camelia și Silvia, care vor să-l distrugă moralul. Șeful acestor gangsteri de mahala complotază cu mediocru și palavrăgiiul Dobrișor pentru a-și menține scaunul, deoarece conform logicii sale, „Omul e trecător, scaunul e veșnic“. Acest clan de delincvenți este nu numai infirm moral dar și metafizic. El au spaima, par tulburată de venirea „controlului financiar“. Soluția salvatoare le-o oferă personajul „Sublimul în caz de forță majoră“, a cărui imagine pare imprumutată din filmele de groază cu vampiri. Cocosat, într-o sutană proțească, mefistofelic, topăind pe ritmul unui șlagăr la modă, el minuieste cu aceeași dexteritate biblia dar și banii, reala sa preocupare fiind să le sustragă cîștigurile agonisite. Finalul, ca și în alte spectacole Maziliv ale tinerilor regizori (**Proștii sub clar de lună**, la Arad, montat de Dominic Dembinski și **Acești nebuni fățarnici**, la Iași, în direcția de scenă a lui Cristian Hadji-Culea) neliniștește prin perspectiva contaminării binelui, a proliferării răului în forme mai perverse. Bărbatul cu capul în nori, după ce participă cu o bucurie de copil alienat la mașinațiunile grupu-

lui, îi demască anihilîndu-le șeful. Înconjurat de bunăvoință lingusitoare și lăsa a supușilor, rămași fără stăpîn, spălîndu-se pe miini ca Pilat — dă semne că îi va lua locul.

Nicolae Caranfil își dezvoltă lectura coerent, cu mai multă pregnanță și umor mai ales în prima parte. Gagurile funcționează cu inventivitate. Jocul de relație este bine susținut de interpreți. În partea a doua, evenimentele se precipită, dar, paradoxal, ritmul scade, formula scenică se dovedește pe alocuri retorică. Scenografia lui Puiu Antemir susține concepția regizorală printr-un cadru metaforic. Decorul, aerat, cu elemente de recuzită puține, își propune să fie o proiecție a golului interior al eroilor, iscat de imposibilitatea de a comunica, de a participa la bucuria sau suferința aproapelui, din incapacitatea de a-și asuma experiențe existențiale.

Costumele completează prin detalii portretul moral al personajelor. Lumina — element important în crearea atmosferei spectacolului — este folosită de regizor insuficient. În conducerea jocului actoricesc, direcție în care mai are a se exercisa, Nicolae Caranfil se dovedește eficece și imaginativ mai ales în prima parte și în finalul spectacolului. Marian Rălea, proaspăt și inspirat achiziție a Teatrului de Comedie, este dotat cu o capacitate deosebită de a portretiza în comedie, acoperind o paletă diversă de modalități, de la ironie și ris pînă la sarcasm și grotesc; argumente sînt rolurile create de el în spectacolele Caragiule la Teatrul din Ploiești, în *Iona* de Marin Sorescu, *Troilus și Cressida* de Shakespeare și *Destepărea primăverii* de Wedekind pe scena Institutului. În Iordache, deși handicapat de vîrsta eroului, și de unele tendințe exteriorizante, actorul rezolvă partitura printr-o evoluție concentrată, cu economie de mijloace, construind cu o bună tehnică. Pe parcursul reprezentației el atinge și unele momente de strălucire (cum ar fi în confruntările cu Silvia și Camelia sau cu Adam). În Camelia, tinăra Gabriela Popescu are farmec fizic și precizie, este felină, ipocrită, discută negustorește despre sentimente, dezlăntîndu-se cu frenezie, accentuînd vidul erotic al eroinei. Uscată, cicălitoare, cu mișcări de marionetă dezarticulată, Anca Pandrea este în Silvia o caricatură a idealurilor matrimoniale. Interpreta debutează bine, dar își pierde verva comică în partea a doua a reprezentației. Gheorghe Dănilă, în Dobrișor, compune cu personalitate masca unei lichele de vocație. Candid Stoica are candoare și privirea timpă, subliniind cu nuanțare natura duală a Omului cu capul în nori, ce se însinuează absurd și periculos în existența celorlalți. Florin Anton apare în trei ipostaze deosebite, demonstrînd o foarte bună mobilitate fizică și psihică. Am reținut în special compoziția sa originală în rolul Sublimului. Actorul are deasemenea tensiune în înfruntarea cu Adam. Este cabotin în Licheaua întîrziată persiflînd superficialitatea unui tinăr punk. Silviu Stănculescu se detașează în montare, construind cu fantezie parodică chipul lui Adam. Prin gesturi adecvate și vocea transformată el sugerează îngustimea de orizont, stupiditatea și eroismul de paradă al acestui incoruptibil, care postulează: „Disprețul față de ceilalți îmi fortifică organismul“. E un rol excelent.

După Lewis și Alice și **Un bărbat și mai multe femei**, montate la Teatrul Foarte Mic, **Acești nebuni fățarnici** este al treilea spectacol semnat de Nicolae Caranfil. O considerăm întreprinderea sa scenică cea mai încheată artistic pînă în prezent.

Un debut bun de stagiune la Teatrul de Comedie.

Ludmila Patlanjoglu

Un recital

mărturisim că nu le cunoaștem.

Iată, totuși, că o tinăra și talentată actriță de la Teatrul Național din Tîrgu-Mureș se încumetă să apară în premieră pe o scenă bucureștenă, în fața unui public avizat și iubitor de poezie.

Trebuie să spunem de la început că actrița este cunoscută prin numeroasele-i apariții scenice, filmice și de televiziune avînd în același timp și un impresionant

palmares internațional datorită turneelor efectuate în Statele Unite ale Americii, Canada, Australia, Franța, Olanda, Belgia, Elveția, R.P. Ungară, Iugoslavia, toate bucurîndu-se, după propria-i mărturisire, de un răstănit succes.

Actrița se numește **Adam Erzsébet** și dorința ei de-a susține un recital în limba română nu se pare o inițiativă vrednică de stimă.

Ideea acestui spectacol alert este eterna poveste a iubirii, așteptarea înfrigurată a femeii gîndind pe obsedantul refren: „De ce nu-mi vii?“

Pe fundalul unui decor stilizat, sublimînd un peisaj de inconfundabilă apartenență, cu păsări ciudate înșurubate în aer, bărci singuratiche fără vîșle și, sate cuibărite sub dealuri, cal singuratic și tandri, munți nimbați de zăpadă, totul pictat în nuanțe de galben (culoarea melancolică a așteptărilor), spectacolul debutează blînd și cu ușoare accente patetice. O muzică discretă, dar modernă, subliniază în surdina plastică mișcărilor. Actrița știe să-și dozeze efortul, spectacolul crește și se dinamizează prin interpretarea cîntății a anumitor pasaje.

Trebuie subliniată capacitatea interpretei de-a emoționa publicul, în adevăratul sens al cuvîntului, prin simplitatea rostirii și intensă trăire interioară. O mișcare scenică bine dozată, simț muzical, sinceritate și o mare atracție față de poezie, iată numai cîteva piloni pe care se sprijină farmecul acestui recital oferit în premieră la București.

Nu este lipsit de interes să reproducem una din frazele care deschid caietul program și care aparțin, ca o mărturisire de credință, actriței **Adam Erzsébet**: „Nu știu la ce nivel artistic mă voi putea în cele din urmă achita de exigența interpretării — direct în limba lui Eminescu — a unor versuri din poezia clasică și contemporană românească. De docis, o va decide publicul...“

Și generosul public prezent în sală a decis, răsplătînd cu aplauze efortul și reușita artistică de elevată ținută.

Să amintim că decorul este semnat de pictorul Viorel Mărginean, montajul literar aparține lui Hajdu Gyözö și muzica însoțitoare, servind excelent textul, lui Nicu Alifantis.

Sala Teatrului Mic s-a dovedit încă o dată admirabilă pentru a găzdui acest gen de spectacole atît de îndrăgite de public. E revitalizarea unei tradiții care se cere continuată.

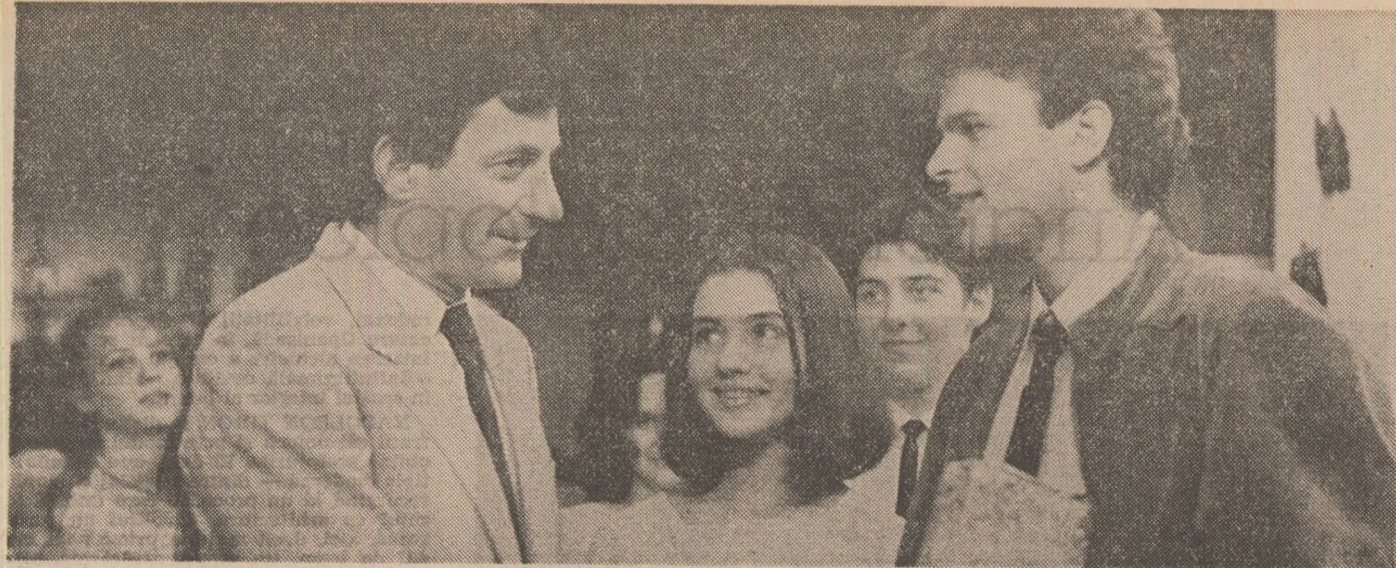
Mircea Micu

Dilema

■ Pentru țară și rege face o figură aparte printre filmele frontului. În judecata curentă cel puțin, filmografia subiectului seamănă cu o lungă melopee într-o singură gamă, cu noroiul, singele și foamea drept eterne atribute, cu moartea, umilă sau eroică, drept singură alternativă. Aici, în filmul lui Losey, se înțelege altceva: o înfimă schimbare de unghi de vedere care deplasează substanțial înțelesurile. Sintem puși și aici în fața ritualului monoton al războiului, a vieții cenușii de sub pământ, a presiunii atroce prin care presimțirea morții desfigurează clipă de clipă destinele și caracterele; numai că, în timp ce în protocolul clasic ordinea lăsată în trecut pare un ideal nostalgic de care ne desparte doar zidul războiului, aici chiar însulele de firesc moștenite din viață sînt vestigiate pînă la caricatură. Dacă, în general, cineastul clasic se revoltă împotriva războiului în sine, nemulțumirea lui Losey este dublă împotriva războiului, dar și a injustiției venite din trecutul aparent pașnic. Filmul său capătă astfel un dublu aspect, dincolo de decorul realist și cotidian, citindu-se în el reflexe justitiare. Reintîlnim cunoscutul univers al transeelor noroioase, reintîlnim viața frontului nelucrată nici în fața morții din tabieturile inutile (toaleta de dimineață, cafeaua băută de ofiter, dar și platurile de hirtie de pe obrazul condamnatului la moarte), reintîlnim tot ce știam că este rău și insuportabil, însă pe Losey par să-l întărite mai ales legile care vin din trecut, frumoasele dogme ale onoarei și ordinii, ipocritele automatisme ce nu-l părăsesc pe om nici în fața morții. Boscancul clipocind în noroi, pansamentul insingerat, ciorba murdară din gamelă sînt numai prim-planul realist dincolo de care se întrevește, ca printr-un geam, în fundal, lumea nedreaptă ce n-a încetat o clipă să existe, lumea conformismului blindat în paragrafe rigide și false.

De o simplitate clasică, subiectul filmului ne este cunoscut: procesul unui dezertor desfășurat între două atacuri; n-are nici un martor pentru că toți camarazii i-au murit; venit pe front ca voluntar, și-a luat lumea în cap din cauza singurătății; completul de judecată are de ales între a-l înțelege și a-l condamna la moarte, între a-l lăsa onoare de a fi ucis în luptă sau a-l trimite în fața plutonului. Nimic nu pare mai absurd, dar acestea sînt fețele dilemei, iar judecătorii o aleg pe cea mai josnică. Finalul este zguduitor. Executat de mina colegilor ce-l vizitaseră cu puțin în urmă în celulă ca să-și ia rămas bun, voluntarul-dezertor rămîne în humă ca un deseu uman și se topește treptat, pînă la dispariție, ca o aprență, repede uitată, pe obrazul pămîntului.

Romulus Rusan

Ion Caramitru, alături de debutanții Oana Sirbu și Tudor Petru, într-un cadru din filmul Liceenii (scenariul: George Șavu, regia: Nicolae Corjoc)

Pronostic infirmat?

■ PENTRU a repeta deosebitul succes (la cincisprezece luni de la premieră, **Declarație de dragoste** înregistra aproape patru milioane de spectatori), scenaristul George Șavu și regizorul Nicolae Corjoc se grăbesc să propună, prin recentul film **Liceenii**, revenirea pe itinerare similare în universul adolescenței. Și fenomenul cuceririi publicului larg se anunță la fel de impresionant, săliile unde rulează **Liceenii** umplindu-se pînă la refuz. Din precedenta peliculă sînt preluate ambiantele (decorurile aparțin din nou lui Ion Nedelcu), iar inițialul tip de relații dintre elevi, profesori (piesele de rezistență ale reprezentanților corpului didactic rămînînd în continuare, dirigințele „Socrate”, interpretat tot de Ion Caramitru, și profesoara „Isoscel”, cu aceeași vervă savuroasă, intruchipată de Tamara Buciuceanu-Botez) și părinți își spozește ața cordială. Eliminate fiind eventualele umbre încă de la nivelul structurării feluritelor — măcar după vîrste și meserii — categorii de personaje, înțelegerea absolută și reciprocă se instaurază pe suprafețele desfășurării cinematografice.

Dacă protagoniștii **Declarației de dragoste** se aflau în pragul bacalaureatului, depășind, totodată cîteva dintre asperitățile existenței mature, liceenii se așează abia în băncile clasei a X-a. Întinerirea centralei galerii portretistice este în sine surprinzătoare, de obicei, în filmele perechi, neschimbată păstrîndu-se identitatea eroilor principali. Apărent minora coborîre în timp provocată mutația populare diagramă sentimentale, fundamentală în definirea anterioarelor profiluri, din planul concret în cel al aspirațiilor confuze încă. Bine aleasă, echipa de debutanți se recomandă promițător, prospețimea fizionomiilor fiind potrivită pentru captarea incertelor elanuri juvenile. Astfel, liceanul Mihai își închide dorul în tăce-

rea florilor, lăsîndu-l să evolueze liber numai în imaginare proiecții poetizante, apoi se hotărăște, fără a fi îndemnat de nimeni, să renunțe la inocentele reverii (talentul lui Ștefan Bănică-junior impunîndu-se tocmai într-un asemenea autoritar monolog adresat sieși, în oglindă); în vreme ce Ionică (jucat de Mihai Constantin, cu sigură vocație comică) privește, așteaptă, calculează efectele actelor de tandrețe ale celorlalți, ajungînd să le mimeze la rîndu-i, doar atunci cînd intră, împreună cu prietena sa Geta (nostimul rol de întindere redusă prin zînd contur grație Cesoniei Postelnicu), în ipostaza de spectatori ai filmului **Declarație de dragoste**. Regimul emoțiilor se limitează astfel, proeminente devenind nu trăirile, ci echilibrata voință de satisfacere a fireștii nevoi de cunoaștere.

Orizonturile seninelor descoperiri se orînduiesc după cronologia unui an de învățămînt; într-un soi de entuziasm „monografic” se inventariază locurile și ocaziile faste pentru derularea cunoscutelelor programe educative. Camera de luat vederi (operator Alexandru Groza) se amplacează aproape mereu frontal, cuprinzînd în monotone încadrături de dimensiuni medii instantaneele din clasă (de la lecțiile obișnuite la teze, de la ședințele U.T.C. la colocvialele confruntări din recreații), din atelierul cu strunguri, din parcul cartierului. Policromia narativă se ivește trudnic, cu toate că neîncetat scenele se strămută de la internat la Ateneu ori la Muzeul de istorie, din familia celui care-și sărbătorește „șaptesprezece primăveri”, avîndu-i ca invitați pe dirigințele și pe colegii săi, prezenți în corpore, deosebit, la gară spre a-l întîmpina pe laureatul Olimpiadei de matematică pe țară. Performanțele (de rapidă recuperare a materiei neștiute, ori de învățarea a tainelor șahului) și conduitele pilduitoare (de prietenie, de responsabilitate, de refuz al soluțiilor nedemne, al

indiferenței orgolioase, al ranchiunei) se înmulțesc neîncetat, suprapunîndu-se concentric peste curgerea epică, astfel încît episoadele nu-și urmează crescîndu-l logic, ci își anunță mai mult supra temele, fie prin autonome „prefete”, fie prin concluzive epiloguri. În recuzita anecdotică se stabilesc corespondențe banale (colierul de scoici purtător al „simfoniei mării” și „darul de suflet” fiind tot o podoabă pentru git, împletită însă din mărgele și investită cu semnificații melodramatice), acuzații suplimentar prin efectele de ralenti ori stop-cadru. De teama dispariției spontaneității de pe chipurile „ucenicilor” în arta interpretării, mizanscena renunță la mișcarea naturală, riscînd însă la fel de stînjînitorea aplatizare a spațiului prin gruparea ca la fotograf (corul „spontan” reunit, umăr lîngă umăr, spre a intona tradiționalul „La mulți ani”), prin inexistența disperării de-a lungul pereților (în încăperea meciului simultan de șah), ori prin cumintea aliniere, cu fața la rampă (pe scena de la uzină).

Trecutul coeficient de atractivitate se regăsește în dinamica accentelor hazlii, presărate constant în dialoguri spre a face mai agreabile numeroasele lecții, la propriu și la figurat. După cum nu-i exclus ca însuși abundentul comentariu muzical (de astă dată compozitorul Florin Bogardo subordonîndu-și partitura slagărului cîntat de el însuși împreună cu Stela Enache). Ecourile **Declarației de dragoste** reverberază însă prea stins; numai pura generozitate a tinerilor ar putea să mențină, grație solidarității dintre liceenii de pe ecran și cei din sală, cotele înalte ale interesului manifestat în prima săptămîină. Deși nu cred, aș dori ca acest pronostic să nu se infirme pentru a sprijini efortul de continuitate, fără îndoielă stimabil.

Ioana Creangă

Radio-T.V.

Emisiuni educative

● Un eveniment se anunță includerea, în cuprinsul **Teleenciclopediei**, a serialului (format din 4 filme documentar-artistice) **Istoria în monumente. Dacii și civilizația lor**, dedicat civilizației geto-dacice de la origini pînă la formarea poporului român și continuitatea lui pe teritoriul vechii Dacii. Simbătă seara, primul episod, **Strămoșii** (comentariu acad. Emil Condurachi).

● Ultima ediție din **Radio-voicelul**, ciclul **Muzica povestește**, ne invită a repune în discuție problema emisiunilor educative în general și a celor adresate copiilor, în special. Ne oprim la acestea din urmă, gîndindu-ne atît la frecvența lor în structura programului radiofonic, la amplitudinea tematică propusă și nu în ultimul rînd la mijloacele specifice de organizare a materialului, mijloace determinate destul de evident de vîrsta și preocupările micilor ascultători. Seriozitatea, competența profesională, inventivitatea ce caracterizează rubricile muzicale radiofonice interesînd pe maturi le regăsim și în

rubricile pentru copii, precum **Muzica povestește**. A „Infățîșă” temele, motivele, organizarea unei rapsodii de George Enescu fără a îneca în didacticism explicativ inefabil pur al muzicii ni se pare o performanță și rubrica pe care am ascultat-o luni după-amiază (scenariu George Marcu) îndeplinește acest nobil deziderat. I-am dori ciclului **Muzica povestește** o frecvență ritmică, lipsită de intreruperi vreme îndelungată, după cum, deși exemplificările sînt mai greu de realizat în studio, inițiative similare ar putea fi luate și pentru popularizarea celorlalte arte pe care copiii le iubesc sau pot fi învățați să le iubească în aceeași măsură. Locul unor astfel de emisiuni în educarea celor mai tineri cetățeni este de ordinul evidentei.

● În seria mereu interesantă, incitantă adeseori, propusă de **Tezaurul folcloric** (redactor Marioara Murărescu), secvențele t.v. dedicate luni seara creatorilor și creațiilor Maramureșului me-

rită un loc de prim plan. Ce să remarcăm mai întîi? Talentul indiscutabil al Anuței Tite, relevant atît de cîntecele cit și de tablourile sale, autenticitatea interpretării prin care se distinge grupul vocal „Mara” sau frumusețea de netăgăduit a obiceiurilor, păstrate peste timp de o colectivitate pentru care aducerea în actualitate a tradiției, continuarea ei în forme noi, reprezintă un fapt firesc, integrat organic modulului de viață? Priveam fragilele podoabe purtate de o preafrumoasă mireasă din zona Sighetului și îmi aminteam de acea dimineață, incredibil de poetică, în care, din ceața lăptoasă ce învelea văile și dealurile Izei, s-a desprins un grup de tineri oieri. Se întorceau acasă, după o lungă absență, purtînd cu grațioasă semeție pălării împodobite cu flori albe străvezii și atît de fragile încît foșneau aproape la fiecare mișcare, lumînînd melodios profilele bărbătești dar și întreaga priveliște.

Ioana Mălin

Telecinema

Viața grea a „happy-end“-ului...

● N-AM nimic împotriva happy-end-urilor. Nu sînt nici dintr-acei care pun sistematic răul în față sau la urmă. Există happy-end-uri feroce. Există rele ferice. Totu-i să se potrivească, vorba din veac a lui Ion Luca Caragiale, în acele „Cîteva păreri”, mic tratat de estetică practică, mereu uitat de savanții noștri în frumos și morală. Dar nu admit, mă-nțelegi, nu admit să mă văd tras pe sfoară printr-un happy-end tras de pâr. Ce frumos ar fi fost, de pildă, ca filmul de sim-bătă seara să se încheie doar prin demascarea „căpitanului răzburării” ca un manipulat în ale binelui. El să recunoască în fața mulțimii dezamăgite că ultima lui performanță de „erou al dreptății” a fost o înscenare la care avusese slăbiciunea să marseze, dar să peroreze, patetic că nu el contează, ca persoană, ci doar ideea pe care voia s-o impună, fie și printr-o înscenare dubioasă, care-i răpea ceva din eroism. Multimea să-l fi sfîșiat (nu să-l omoare, căci n-ar mai fi fost comic...) iar el să se lase sfîșiat, proclamînd că ideile altruismului, ale sacrificiului de sine în favoarea celor năpăstuiți,

sînt de neînvins... Era o bună ocazie de a proclama superioritatea ideii curate asupra individului care o intruchipează curat-murdar și tare precar. Nu, ar fi fost prea subtil.

Happy-end-urile subtile nu-s prea agreabile, niciodată, nicăieri, fiindcă încordează meningele și din in-

cordare cine știe ce nehappy-end poate ieși. Decît un happy-end subtil mai bine unul din acelea care-ți viră degetele în ochi pentru a te face să vezi clar. Nu te vor durea ochii, dar te va dura mîntea. Căci există clarități — în artă — care devin dureroase prin inuti-

litatea lor. Așa că revolta mulțimii împotriva unei înscenări care compromitea caracterul eroic-spontan al „Căpitanului răzburării” a fost, la rîndul ei manipulat de scenarist intru înscenarea unui happy-end care reabilita ceea ce nu mai avea nici nevoie și nici haz să fie reabilitat, „herăul” rămînîndu-ne simpatice foc chiar și fără un incendiu în care să se arunce, ca în-treaga sa ființă, ca să salveze un copil... Subiectul se ridică abrig împotriva înscenării binelui, dar scenaristul — grijiu — ne înscenă un „și mai bine” și mai st. De ferice ce se voia, evitînd „coada de pește”, happy-end-ul devonea mai trist decît o coadă de mătura. Ne alegeam cu un erou „sans peur et sans reproche”, dar și cu un scenarist tare temător să nu ne lase prea inteligent!

Adevăru-i că e tare greu, pe pămînt și pe ecran, cu happy-end-urile!

Problema nu se mai pune însă pentru cei care au avut fericirea să o vadă pe Greta Garbo îmbrățișîndu-l pe Robert Taylor în **Doamna cu camelii**, duminică.

Radu Cosașu

„Galeriile Municipiului”

● FĂRĂ îndoială că principala calitate a selecției de pictură pe care **Rodica Xenia Constantin** o expune la „Galeriile Municipiului” este aceea de a concentra explicit liniile de tensiune în jurul cărora se organizează demersul artistice. Pentru înțelegerea opțiunilor și a programului său pe termen lung, acest gen de elulare are avantajul conturării distincte a personalității, cu toate obsesiile și problemele, cu toate soluțiile — definitive sau nu — convocate în transferul motiv-imaginii. Căci artista, prelucrând un tip tradițional de relație cu realitatea imediată, este o declarată amatoră de peisaj, chiar dacă pe această direcție își permite interpretări ce se detașează de servitutea analogiei, mergând până la punctul unei deplasări spre decorativul abstract. Majoritatea lucrărilor expuse au ca punct de plecare provocarea aruncată de un pretext peisagistic — nu se exclude nici intervenția omului în limitele naturii — premisă clar furnizată prin intruziunea unor studii pregătitoare, în gusa, foarte picturale în esența lor. Din acest punct însă încep și prelucrările subiective, tentația transformării unui simplu „dublu” convingător într-o problemă de mesaj și meditație prevalând până la punctul instalării unor valori simbolice. Este cazul aceluși grupaj de imagini ale arborelui-principiu, care tind să devină semn cu multiple conotații, ca o scriitură spațială dincolo de concretul modelului pre-existent, ca o altă certitudine, pe plan mental de această dată. Aici și performanța picturală este remarcabilă, în sensul manipularilor tonale, relația ideemiloajă fiind de o inextricabilă omogenitate și pe direcția liniilor de tensiune esențiale. Același lucru se întâmplă și atunci când, renunțând la construcția rectangular-correctă, artista combină o privire complice post-cubistă cu o picturalitate expresionistă, redactând un ciclu de case și șuri gândite ca repere arhitecturale într-un spațiu alveolar aparte ca sentiment. O mențiune merită și puținele naturi statice, simbolice și pline de implicații adiacente în severa lor tratare, de o asceză cromatică demnă de reținut, ca un semn de adăugare celorlalte calități. În totul, o expoziție concentrată, densă, mizând pe imagini-semn și pe picturalitate, evident purtând semnele unei sincere tensiuni și ale dorinței de sinteză semantică, fără a refuza analiza și senzualitatea materiei cromatice.

„Simeza”

● CUNOSCUT mai ales datorită acțiunii din domeniul decoratiei monumentale, teritoriul în care transferă experiența graficianului preocupat de subtile și complicate tehnici de imprimare pe folii metalizate, **Gheorghe Tofan** realizează prin această expoziție performanța de a convinge dintr-o dublă perspectivă. Prima, care poate fi diminuată de spectaculosul tehnologiei sofisticate, este aceea a capacității graficianului, desenatorului preocupat de metafora, de a redacta imagini complexe, codificate fără obstacolul șaradei optice, în care dialogul om-ambianță, om-natură ocupă locul principal, adăugându-se și contrapuncte de natură abstractă, evident decorativ-expressive și urmărind o idee. A doua, necesară ca un complement organic pentru revelarea celei dintii, este aceea a procedurii propriu-zis, domeniu în care Gh. Tofan se dovedește un virtuoz inovator, apelând la soluții raportate explicit la tehnologia modernă, foarte aseptice ca rezolvare și de o impecabilă acuratețe profesională. Domeniile abordate sînt diferite și totuși extrem de convergente, pentru că o anumită gândire unificatoare, obsedată de un program evident la parcurgerea expoziției, stabilește acel flux ideatic decis conturat prin care fragmentele se integrează unui întreg, asemenea unui „puzzle” captivant. Impresionează mai ales modul în care, depășind tentațiile speculației optice în favoarea iconicității intrinseci, el convoacă elemente de vocabular disparate, integrându-le într-o sintagmă omogenă, reușind și performanțe cromatice, în egală măsură provocatoare optic și subtil acordate. Se cuvin reținute pasajele de griuri, rafinate, și inmateriale, ca și o voluptate a construcției abstracte de planuri și linii de forță cu ajutorul unor familii tonale evident gândite pe măsura efectului lor sinestezic și simbolic. Complexă, densă, plină și incitantă în sfericitatea ei, întregă expoziție se transformă într-o explicită pledoarie în favoarea demersului acestui artist al minuțiilor monumentale.

Virgil Mocanu

Anatomii ciclopice

NAPOLION TIRON : Omul ca desen in spatiu

PRESTIGIUL masei, al corporalității implacabile, sculptura l-a pierdut de mult. Volumele ei compacte s-au subrezit, mai întâi, sub agitația compoziției baroce, apoi sub verba modelajului „impresionist”. Convexul a început să fie un simplu pasaj între două concavități, iar golul a încetat, de la o vreme, să mai nuanțeze plinurile, pentru a le înlocui pur și simplu. „...Să proclamăm — spunea Boccioni în 1912 — abolirea totală a liniei finite și a statuii închise. Să deschidem figura ca pe o fereastră și să închidem în ea mediul în care trăiește”. Archipenko gîndea în același spirit : „am ajuns la concluzia că sculptura poate începe cînd spațiul e încercuit de material”. Urmează Gabo („Respingem masa fizică ca element plastic...”) și o întreagă linie de artiști, de la Moholy-Nagy la Julio Gonzalez, de la Giacometti la Calder, pentru care sculptura e, preponderent, **prezența a spațiului** și nu prezența în spațiu. Statica blocului de marmoră intră în disoluție, liniile „se deplasează”, plătora tenace a materiei cunoaște rigorile unei insidioase diete. Brâncuși anatomizează „biftec”-ul michelangellesc, Sartre întoarce spatele statuiilor tradiționale „care își arunca în ochi eternitatea lor greoaie”. Rezervă față de plinul volumetric se cuplează, de la bun început, cu demitizarea clasicității. Devine actuală străvechea ironie a lui Quintilian (dacă ironie era), pentru care Polyklet nu e decît un portretist al tinărului exemplar, „apt pentru serviciul militar și pentru exercițiile de gimnastică”.

Cu expoziția sa de la Dalles, Napoleon Tiron — căruia prietenii îi zic, scurt, Napo, imitînd, prin apelativ, înfățișarea lui vinos abreviată — pare asimilabil programelor stilistice invocate adineori. În realitate, obiectul produs de el e inclassabil. Poți face, firește, o sumedenie de asociații (cum reușește, cu ingeniozitate, Dan Hăulică în textul de catalog), poți situa vag căutările sale mai curînd într-o direcție decît în alta, dar senzația persistentă, de nedepășit, primă și ultimă, e aceea a lucrului **nemalvăzută**. Napo nu seamănă cu nimeni. Iată o propoziție pe care cronicarul plastic al ultimelor dece-

nil s-a dezobișnuit s-o mai rostească... Originalitatea absolută, victorioasă, a lui Napoleon Tiron ar trebui să fie, pentru mulți dintre colegii săi, un prilej de severă reflexie : căci ea e străină de încă pășinarea pubertară de a fi mereu „la curent”, hiper-actual și hiper-monden, după cum e străină de orice premeditare abuziv teoretică. Singura preocupare a lui Napo e buna investiție a talentului propriu, efortul neconcesiv, **monomania facerii**. Harul nu e treaba lui. Nici publicitatea, „Noutatea” e, în asemenea cazuri, o specie a singurătății. Și e singura noutate firească, neconfectionată, vic : ea vine dinăuntru, din **unicitatea** adîncă a ființei și nu din febrele ei concurențiale, din „management” și hipertrofie a Eu-lui.

Cum se face că „abolind statuia închisă”, desființînd opacitatea mușchuloasă a plasticii convenționale, lucrările de la Dalles nu sînt comparabile cu ale altor artiști, subsumabili aceluiași „teze” ? Mai întii, pentru că funcția „golului”, a „deschiderii” este, la Napo, alta : golul nu contrapunctează, ornamental, forma, nu e o abilită „soluție” estetică și nici nu are prezența sofisticată de a subordona plinul ca pe simpla lui emanație. Golul lucrărilor lui Napo nu dezagregă forma, ci, dimpotrivă, o articulează. De aceea, siluetele pe care le contemplăm sînt — în ciuda aerisitei lor arborescențe — de o uluitoare stabilitate. Diafanul exală o masivitate stranie, iar inconsistența apare monumentală, de o abia plauzibilă vigoare. În absența oricărei carnalități, avem totuși intuiția anatomicului, după cum în absența oricărei detalii particularizant, resimțim corpurile expuse drept nuduri. Nu ecorșeri, nu schelete, ci forme pline, epifanii ample ale trupescului : „scheletul” nu mai e axă, ci **invelis**. Iar vidul în genere nu e o **pauză** a materiei, ci **bolțirea** care o susține. Vidul e miez. În sculpturile lui Napo, el devine, uneori, vizibil ca atare : fie ca embrion incert, invelit într-un placentar ghem de articulații, fie ca zid dens, captiv într-o labirintică încrengătură. Funcția golului în lucrările de la Dalles e, așadar, aceea a zidului lăsat să se vadă într-una din ele : o funcție **coagulantă**, de element portant, opus, pa-

radoxal, volatilității și dispersiei. Ca în cutare Upanișadă, în care ni se spune că întreaga alcătuire a omului se sprijină pe o infinitezimală cavitate, aflată undeva, în spațiul interior al inimii.

NAPOLION TIRON se distinge de frații săi notorii și prin modul în care își obține sculpturile. El depășește disputa — tipic modernă — dintre modelaj și cioplit, recurgînd la un procedeu care imbină țesutul cu arhitectura. Cioplitul nu furnizează, aici, decît materia primă : un modul de lemn, un vreas sărăcăcios, care, printr-o harnică asamblare, produce mari șarpante, infinit extensibile. Derizoriul capătă astfel — prin acumulare — aura somptuoasă. Termenul „sculptură” devine impropriu : e vorba, mai curînd, de o abundență combinatorică, de o multiplicare — evasiorganică — a fragmentului, pînă la obținerea unui păienjenis osos, evocînd — într-o variantă frustă — proliferarea flamboyantă a nervurilor de pe plăoștele goticului tîrziu (la **King's College** din Cambridge, de pildă). Procedul e mai degrabă din categoria **reconstituirii** decît din aceea a strictei invenții ; e ca și cum, din elemente deja date (printr-un prealabil demers arheologic), s-ar reface imaginea aproximativă a unor exemplare din preistoria speciei. Sculptorul își atribuie rolul de restaurator : ca egipteanca Isis, care și-a reînviat bărbatul, adunînd laolaltă bucățile inerte ale trupului său risipit. Dar reconstituirea poate fi înțeleasă și ca **proiect**. Napoleon Tiron pare decît să repună în discuție structura **originară** a corporalității, „modelul” însuși al omului, în impozanta lui universalitate. Tragedia și umorul convietuiesc în acest „model” cu o egală îndreptățire : sacralitatea umbroasă a corpului, demnitățile lui fragilă și verticalitatea spectrală, de zeu obosit, a posturii sale, se exprimă rînd pe rînd și toate deodată în poporul de coloși grațiosi închipuit de Napo. Tonul grav al ansamblului e, uneori, temperat, fără bagatelizare, de un subiacent haz folcloric. Sculptorul își privește, atunci, eroii cu o glumetă complicitate, ca pe niște fantasmagorii benigne, din familia lui Păsărilor-răs-lungilă.

O anumită ambiguitate rezultă și din constanța „ieșire din scară” a figurilor. Ele cîștigă, prin proporție, o categorică exemplaritate, dar sînt marcate, simultan, de o dezadaptare stîngace, ca aceea a lui Gulliver printre liliputani. Voltairianul Micromégas, cu ironia sa relativistă, e — în aceeași ordine de idei — o analogie posibilă.

Nu de mult, dinaintea unei serii de lucrări mai vechi („Stegarii”), Napoleon Tiron măturisea — cum nu o face decît rareori — că s-a gîndit, în intervalul nașterii lor, la disproporția patetică dintre oameni și idealuri : și anume, oamenii îi apăreau ca nesemnificativi și imputinați, față cu anvergura siderală a idealurilor. Termenii acestei reflexii par, în expoziția de-acum, de la Dalles, să se răstoarne : oamenii sînt, de data aceasta, avariții titanice, înălțate cu mult deasupra propriilor lor idealuri : ca niște viețâi majestuoase, care nu-și mai pot identifica finalitatea, ca niște unelte perfecte, care și-au uitat funcția. Cufundați în stupefarea unei temporare defazetări, ei își așteaptă, cu o somnolentă răbdare, resurecția. Dar chiar și în relativa lor admirație, uriasii lui Napo încă își păstrează misterul : din corzile întinse ale trupurilor lor, pînă și cea mai serafică briză poate scoate un sunet alinător și pur, ca glasul însuși al utopiei.

Andrei Pleșu

MUZICĂ

Tribuna tinerilor compozitori

■ Al X-lea concert din ciclul „Tribuna tinerilor compozitori”, în sala Studio a Filarmonicii „G. Enescu”, a alăturat creații ale celor mai proaspeți absolvenți ai Conservatorului bucureștean, toți componenți ai Cenaclului tinerilor compozitori (fără a fi fost încă admiși ca membri ai Uniunii Compozitorilor). Dincolo de o firească nematurizare stilistică și de idei, dincolo de unele (normale) inegalități, o serie de trăsături merită a fi semnalate ; par să marcheze un anumit paralelism de preocupări care, prelungite (la fel ca, să zicem, o pereche de drepte paralele) ; pot conduce la consecințe stilistice și ideatice ferme. Dintre cele cinci lucrări interpretate, din punct de vedere stilistic una face corp separat : **Cvartetul de coarde** de George Balint, opoziția fiind la fel de clară pe cit de clare, vizibile, sînt înrudirile dintre celelalte piese. E vorba aici de o partitură scrisă minuțios, organizat, într-o tradiție post-serială și neo-modală pregnantă, cu unele momente interesante, cu rezolvări bine conduse, însă și cu superficialități lungimi și cu stîngăcii ; ea anunță un tinăr creator stăpîn pe meserie, seriozitatea partiturii fiind oglinda unei seriozități de preocupări care, cînd i se va adăuga un plus de imaginație (sau o imaginație lăsată să se implice mai adînc), va deosebi o promisiune de a valora cert.

Există, așadar, în celelalte lucrări, un

numitor comun : înclinarea spre uzul (uneori abuzul) de sonorități frumoase, justificarea lor (citește, includerea lor în partitură) tinînd mai ales de „plăcerea” de a scrie timbruri noi în raport cu pagini clasice și romantice, însă relativ comune dacă luăm ca termen de comparație contemporaneitatea muzicală. Problema e aici însă nu cea a ineditului sau banalității fenomenalității sonore, ci mai degrabă cea a „prelungirii” acelor drepte paralele de care aminteam mai sus. Înclinînd mult spre frumusețea timbrală ca efect, avînd o anumită rezonanță în sală, se ajunge treptat la golirea partiturii de ceea ce înseamnă ideatic și construcție (evident, arhitectonica muzicală e o „prelungire” a unei subiacente idei directoare). Momentele „frumoase”, ca în **Cvartetul de Ravel** sau în **Cvartetele** enciclene, de pildă (am dat aceste exemple pentru că, în afara unei piese, celelalte sînt cvartete sau triouri de coarde), „vin” firesc, atunci cînd forma sau estetica piesei o cer. Ele nu sînt scop în sine, ci consecință, nu fac figură, ci se alcătuiesc organic, nu se dezvoltă malign, ci participă diferențiat la întreg. De la cursurile de compoziție e fapt știut că, în piesele care par să se întemeieze exclusiv pe asemenea fenomenalități sonore, în realitate există un **grund** ideatic al cărui insolit conduce la sonorități, la rîndul lor și pentru vremea

respectivă, insolite.

Ideea de mai sus nu se vrea alt o critică, cit, mai curînd, o „terapeutică preventivă” în fața unor lesnicioase tentații. Referindu-ne strict la calitatea, la promisiunile intrinseci ale lucrărilor, vom distinge interesante contrapunerii sonore, de sorginte programatică, în **Cvartetul de coarde**, „**Voces pacis**” de Adrian Nichiteanu, momente reușite sonore, cu fantezie și simț timbral, în **Trio de coarde** de Ana-Maria Avram, căutări fervente, uneori fertile în „**Ninsoare**” pentru ansamblu vocal-instrumental de Dana Teodorescu, pe versuri de Horia Bădescu și Nichita Stănescu.

Cea mai interesantă lucrare a seriei e, după părerea mea, **Cvartetul de coarde**, „**Lamento di Europa**” de Ioan Dobrinescu. E vorba aici de o condensare coloristică întreprinsă de un „depozitar al culorii”, ca să spunem astfel. Ideile nu lipsesc și chiar dacă nu se exprimă deocamdată original, „prelungirea” lor promise să descopere noi, inedite teritorii. În privința interpretării, nu ne rămîne decît să aplaudăm, alături de numerosul public al seriei, colaborarea tinerilor interpreți (de la Conservator) cu „mai vîrstnicii” lor colegi. Chiar dacă unele partituri nu erau asimilate pe deplin, chiar dacă interpretarea binecunoscutului Trio „Romantica” al Filarmonicii s-a detașat calitativ net, entuziasmul poate fi numit ca factor comun al dimensiunii interpretative a acestei utile serii de artă sonoră (foarte) contemporană.

Viorel Crețu

Luigi PRETI:

„Drama lui Oberdan“

ERA firesc ca George Lăzărescu, italianist de vază, să propună și să traducă, pentru Editura Univers, și acest al doilea roman al lui Luigi Preti (*), de îndată ce propusese și tradusese cu succes, în 1967, *Giovinazza, giovinazza...* al aceluiași, ambele scrieri izvorînd cu necesitate dintr-un același impuls de a sta drept mărturie pasională, dureroasă chiar, într-un diptic unitar, unei jumătăți din „venteniul negru“, fascist, de tristă amintire, și deopoltrivă „cu acea ironie fină care este un indiciu că poetul este stăpîn pe creația sa“, cum înțelegea Engels să fie evocată istoria în ficțiuni narrative.

Recenzentul e dator, cred, cu o lămurire imediată în legătură cu titlul traducerii: nu e vorba de Guglielmo Oberdan, studentul care a încercat să-l suprimă pe împăratul Franz Joseph I al Austriei, arestat și spînzurat în decembrie 1882, și, în consecință, nu e vorba nici de drama acestuia. Titlul original este *Un ebreu nel fascismo* (Un evreu sub fascism), dar faptul că numele de familie al patriotului triestin devine prenumele eroului central din romanul lui Preti e semnificativ: cel care își botează astfel fiul este Arnaldo Rossi, fascist de la „obîrșii“, unul dintre fondatorii organizației din Modena, combatant în primul război mondial (obținînd gradul de major), fost „viteaz“ al lui D'Annunzio la Fiume, fanatic admirator al lui Mussolini, naționalist (italian) înfocat, evreu de origine, dar ateu, rupt complet de comunitatea și de religia celor de un singe cu el. Pe fondul oarecum contradictoriu al unei educații laice și în același timp fervent patriotice, asumînd pozițiile tatălui său, crește și se formează Oberdan Rossi, care începe prin a repeta — „aceleași lucruri se întorc“, spunea Musil — gesturile și chiar gesticul părintelui; devenit ziarist, ba chiar „editorialist“ politic, participă la compania de cucerire/cotopire a Abisiniei și, întors acasă, susține pas cu pas acțiunile și soluțiile dictatorului care „a avut totdeauna dreptate“. Cu aceeași decizie, oare, cu aceeași lipsă de îndoieli și de rezerve de la început? Nu tocmai. Romanul lui Preti este parabola unui dezamăgiri progresive, a nădejzii eșuate în deznădejde, a treptatei dezbrăcări a unui veșmînt cînda socotit demn, pe po-triva omului (italian) și care ajunge, în puțini ani doar, să se preschimbe în zdrențe pătate de rușine. Nu a unei „întoarceri a cojocului“, oportunistă, a tipice „voltagabbana“ (ce apare și în titlul unei cărți de Davide Lajolo), ci a unei usturătoare experiențe de fiere care zi. Oberdan devine victima perfecte sale coerențe, a respingerii oricărui compromis sau oricărei concesi, în contrast cu o putere personală perfect incoerentă, gata la orice compromis, ceea ce îl face pe erou din fascist convins un foarte convins antifascist. Un antifascist, însă, „fără miini“, adică neînstare să-și traducă deceptia în fapte de opoziție, de rezistență politică. Dimpotrivă, Oberdan — sau Dan, cum preferă să i se spună — se lasă ucis prin acea metodă de asasinat lent și obscur despre care vorbește Eugenio D'Ors în *La vie de Goya*, citat cu atîta (auto) adresă de Gramsci: „Ilya deux façons de tuer: l'une que l'on désigne franchement par le verbe tuer; l'autre, celle qui reste sous-entendue d'habitude derrière cet euphémisme délicat: «rendre la vie impossible»“. Lui Oberdan i „se face viața imposibilă“, iar sfîrșitul său imită, răsturnat, fie și fără voia autorului, episodul, evocat de Aristotel în *Poetica*, al statuii lui Mitys din Argos care îl strivește pe cel vinovat de moartea lui Mitys însuși: aici, asistăm la strivirea mediată a noului Mitys de statuia ucigașului, a lui Mussolini. Că Oberdan și tatăl său sînt evrei nu are decît o valoare de subliniere, precum a creațiilor „evidențiatore Walker“, romanul putîndu-se intitula cu deplină

justificare, generic, și Un dezamăgît sub fascism.

IN CONCISA și eficienta sa prefață la traducere, Dan Grigorescu îl incuscrește pe Luigi Preti, în arboretul unei posibile genealogii literare, cu Thomas Mann din *Muntele vrăjit* și cu Huxley din *Punct contrapunct*. Le-aș adăuga, mai aproape de un același spirit al vremii, ca și al locului, pe Giorgio Bassani din *Povestiri ferrareze* și chiar pe Ennio Flaiano din *Tempo di uccidere* (pentru secțiunea dedicată războiului colonialist din Abisinia), pe de o parte; pe de altă parte, se cuvine să fie chemată în cauză o îndelungată tradiție, în Italia, a oamenilor politici care, într-un fel sau altul, își formulează în scris depoziția asupra evenimentelor văzute și trăite de ei înșiși, în cursul propriei lor vieți, de la Ippolito Nievo, la Giorgio Amendola (cu o naturală prioritate acordată operelor de memorialistică, epistolare sau de confesiune).

Om politic de anvergură, Luigi Preti preferă, după cum se vede (pe lângă eseu sau studiul socio-istoric), ficțiunea, structurile romanești, dar ele sînt dominate de o componentă documentară deosebit de vie și de puternică. Aceasta determină, pînă la urmă, însuși stilul scriitorului: esențial, fără să fie uscat și frigid, veloce, fără a fi superficial, tinzînd nu spre cronică, ci spre istorie. M-aș încumeta să afirm că tocmai un asemenea stil îi deschide lui Preti posibilitatea de a lopi istorii individuale în Istoria cu majusculă, calitate ce delinește din totdeauna reușita literară, romanească cel puțin, asigurată de un acut simț al vieții, atît la un nivel existențial, cît și la unul ridicat deasupra întîmplărilor. Am amintit dinadins de istorii, la plural, pentru că Preti se pricepe să traseze nu numai portretul protagonistului său, ci, cu aceeași peniță subțire, și profiluri, de jur împrejur caracterizate, în planul al doilea și al treilea. Alături de figura tatălui, Arnaldo, trăiesc cu o plauzibilă vitalitate și ziaristul-pictor Cicloni, și amantele acestuia, și soția lui Oberdan, Rosa, ba chiar și părinții ei, avocatul Calzolari și exsangua Lucia, directorul de ziar Marino, pînă și nemețoaica Hilda, expatriată la Paris, dar mai presus de toate și de toți, delicata, comprehensiva, profund omenoasă, nobila Elena Miotti, cea care îi dă lui Oberdan, cum ar spune un personaj al lui Antonioni (ferrarez și el, ca Preti), certitudinea de „a iubi bine“, după ce a avut-o pe aceea de „a nu iubi“ sau de „a iubi prost“.

În sfîrșit, „ironia fină“ engelsiană. Ea însoțește mereu paginile înnegrite de Preti, dar e suficient să reproduc un singur pasaj (pp. 83—84) în care sînt rezumate o mentalitate și o stare de spirit: „După originalul redactor [Cicloni], dictatura era fatala consecință a triumfului maselor în viață, după primul război mondial... Mussolini, care era un geniu politic... își făcea bine meseria de dictator. Îi ajungea să aibă totdeauna dreptate în piețele publice și în ziare, dar în particular, îi lăsa pe italieni să trăiască și să muncească fără să se simtă oprimați. Regimul politic ideal era «dictatura indulgentă»... Într-o zi, în timp ce Cicloni își repetă «teoria», directorul a rostit aproape inconștient: «Se spunea despre vechiul regim francez că era o monarhie temperată de cîntece; regimul fascist s-ar putea defini o dictatură temperată prin anecdote»“....

Cartea lui Preti, un *Bildungsroman* cu capul în jos, demonstrează, în cheie dramatică sau, poate, tragicomică, adevărul că într-o dictatură oricît de „indulgentă“ și de „temperată“, anecdotele ajung pînă la urmă, inevitabil, să „facă viața imposibilă“ și să ucidă. Mai mult decît ridicolul. Ca și coroză din vremile de restrînte ale Inchiziției.

Florian Potra

„Portugheza printre limbile lumii“

AUTORITATE, nu numai în romanistică, ci și — lucru deosebit de prețios pentru noi — în studiile de romanistică de la cealaltă extremitate a Romaniei, Lusitania, profesorul F.V. Peixoto da Fonseca a publicat nu de mult un foarte valoros volum, *Portugheza printre limbile lumii. Situație. Istorie. Variante* (*).

Debutînd, în urmă cu peste patru decenii, cu *Metodă practică de limba română* (Lisabona, 1944, reeditată în 1963) și, pe linia aceluiași interes pentru fenomenul cultural românesc, scriînd și tinînd conferințe despre Sadoveanu, Caragiale, Argezi, Alecsandri, Eminescu, relațiile istorico-culturale portughezo-române, organizarea sistemului juridic românesc etc., prof. Peixoto da Fonseca este totodată autorul unor lucrări de referință în lingvistica portugheză (*Noțiuni de istoria limbii portugheze*, Lisabona, 1959; *Portugheza fundamentală*, Lisabona, 1966 etc.) și al unor studii privind portugheza arhaică și influențele lexicale ale portughezei asupra altor limbi; el este și un lexicograf notoriu, ale cărui dicționare bilingve au fost publicate de prestigioase edituri din străinătate (*Dicționar francez-portughez/portughez-francez*, Paris, Larousse, 1957 cu numeroase reeditări; *Dicționar universal francez-portughez/portughez-francez*, Berlin, Langenscheidt, 1965; *Dicționar universal spaniol-portughez/portughez-spaniol*, sub tipar tot la Langenscheidt).

Cum singur își definește cartea de față, ea reprezintă în mod fundamental o „istorie a limbii portugheze în timp (diacronie) și în spațiu (sincronie)“. Ansamblul este o adevărată frescă a lumii romane sub aspect lingvistic, căreia nu-i sînt neglijate nici antecedentele indo-europene. Într-un amplu capitol dedicat acestora se tratează originea și evoluția limbilor — marile familii lingvistice (cu exemple de asemănări între limbile indo-europene, bunăoară filiația lui bhrater care a dat brother în engleză, dar și produsele lui frater latin, implicit frate în română), latina, dialectele latine și răspîndirea limbilor romane în lume, printre care în capitolul dedicat românei — sprijinit pe *Istoria limbii române* a lui Al. Rosetti — Peixoto da Fonseca stabilește, o dată mai mult, succint și convingător, reperele originii și evoluției limbii noastre („Româna [...] se vorbește în Dacia, în sudul Panoniei și în Media din timpul colonizării romane, fără intrerupere. Cucerirea a avut loc între anii 101 și 107 e.n., în timp ce Traian era împăratul Romei, dar chiar cu un secol înainte se vorbea acolo latina adusă de neuitătorii romani pe Dunăre, Traian, originar din Italia, Hispania, voia, cucerind Dacia, să nu mai fie incomod de daci și totodată să pună stăpînire pe minele lor de aur din Transilvania. [...] Structura gramaticală a românei este esențialmente latină [...] Din anul 200 datează apogeul colonizării Daciei, dar în 275, în timpul lui Aurelian, Dacia a fost lăsată în voia destinului, în virtutea invaziilor popoarelor migratoare: în acel an au plecat de acolo legiunile romane, dar este evident că au rămas pe loc colonii care au perpetuat limba latină, deși unii afirmă că prin aceasta toate elementele latine ar fi dispărut, ceea ce este absurd. Însă contactul cu lu-

*) F.V. Peixoto da Fonseca, *O Português entre as Línguas do Mundo. Situação. História. Variedades*, Coimbra, Livraria Almedina.

Restituiri kantiene

IN efortul de a descifra temeurile gândirii filosofice kantiene în complexitatea unei opere de sine stătătoare, dar care se recompune mereu, Alexandru Surdu ne apare ca un privilegiat, stăpînînd mijloacele necesare acestei dificile încercări. *Logica generală* (*), traducere, studiu introductiv, note și index, de același Alex. Surdu, este mărturie elocventă a unui demers științific reușit, care fixează tradiția, precumpănitor kantiană, în cultura românească.

În densul studiu introductiv, autorul repropune, într-un „scut istoric“, principalele probleme pe care le ridicau prelegerile de logică generală ale lui Kant. Aceste probleme încep cu însăși noțiunea de logică și cu regulile intelectului, cu diviziunile principale ale logicii și cu noțiunea de filosofie în genere, pentru a se ajunge la perfecțiunea logică a cunoașterii, în diversitatea formelor ei, după cantitate, relație, calitate și modalitate. O problematică aparte ni se relevă în *Teoria generală a elementelor*, cu capitole speciale despre noțiuni, despre judecăți și despre multiplele funcțiuni ale raționalității, după cum în: *Metodologia generală*, ni se dezvăluie obiectul și scopul acesteia, în succesiunea unor reguli și definiții adecvate.

Desigur, orice situație de cercetării pe terenul kantian al ideilor solicită o anumită adaptare cu limbajul specific creației kantiene. Al. Surdu a reușit să stăpînească acest limbaj, structurîndu-l într-o limbă românească nuanțată, în măsură să surprindă nuanțele, posibilitățile de interpretare și de pătrundere în esența

mea romanică occidentală se menține prin mijlocirea legăturilor erudite sau religioase pînă în secolul al VII-lea; pînă la această dată, limba latină a continuat să fie limba oficială în Dacia și Media, iar daco-romanii din nordul Dunării au întreținut relații permanente cu imperiul bizantin. Încă din secolul al XIII-lea există documente în care apare limba română“ (p. 83).

Analiza faptelor fundamentale care deosebesc limbile romanice între ele se realizează pe cele trei planuri (fonetic, morfologic, sintactic), iar o listă, din care nu lipsește scrisoarea lui Neacșu, consemnează primele documente în aceste limbi.

CELELALTE două treimi din volum sînt consacrate istoriei limbii portugheze: periodizare; caractere gramaticale ale portughezei arhaice, divergente de portugheza actuală; cele mai vechi documente în portugheză — cu analiza lor; lexicul portughez, cu izvoarele lui (elemente din limbile peninsulare pre-latine, elemente grecești, romane, germanice, din alte limbi europene, arabe, asiatice, africane și americane); dialectele portugheze; raspîndirea portughezei în lume și influențele lexicale exercitate asupra altor limbi (franceza, spaniola, italiana, engleza, germana, olandeza, limbile africane, asiatiche, cu un capitol special asupra transformărilor suferite de cuvintele portugheze introduse în japoneză — de exemplu, *Porotogaru*, de la „Portugal“).

În apendice figurează un scurt istoric al filologiei portugheze, ale cărei începuturi datează din 1536, o dată cu apariția primei gramatici portugheze a lui Fernão de Oliveira; un util compendiu de ortografie portugheză, conform ultimei reforme din 1972—73; citate din diferite cronici și aprecieri privind volumul *Noções de História da Literatura Portuguesa* (Lisboa, 1959), care reprezintă, mult redus, nucleul lucrării de față.

Erudiția autorului, demonstrată și prin vasta bibliografie (peste 200 de trimiteri, printre care lucrări de Ovid Densusianu, Iorgu Iordan, Lilliana Macarie și Florența Sădeanu, Basil Munteanu, Al. Rosetti, B. Cazacu, M. Sala și Ioana Vitilă-Rădulescu, Lucia Wald și Elena Slave), nu restrînge accesibilitatea cărții, destinată prin structură și stil marelui public, dar care, datorită profunzimii și seriozității cu care este abordată tema, reprezintă neîndoielnic un indispensabil instrument de lucru pentru specialisti.

Ca vice-director, timp de ani îndelungați, al Societății de Limbă Portugheză, prof. Peixoto da Fonseca a sprijinit cu eficiență și căldură admiterea a numeroși filologi români printre membrii acestei prestigioase instituții. Totodată, prin recenzii pertinente publicate în *Buletinul Societății*, acest adevărat prieten al nostru a contribuit la cunoașterea a numeroase lucrări publicate în România. Recenta sa carte *O português entre as Línguas do Mundo*, prin spiritul și litera ei, reprezintă, între popoarele și limbile noastre, încă una dintre punțile la construirea cărora Fernando Venâncio Peixoto da Fonseca a fost unul dintre primii și cei mai fervenți artizani.

Micaela Ghișescu

problemelor. Disocierile făcute de către autor în *Studiul introductiv* lămuresc locul pe care îl ocupă, prin problematica sa, „Logica generală“, în sistemul de gândire al lui Immanuel Kant. O lămurire necesară, făcută cu multă grijă, prin consemnarea tuturor etapelor și a preocupărilor istorico-filosofice în domeniu. Pe de altă parte, referindu-se la exegeții lui Kant, în perspectiva lucrării, Al. Surdu consideră că „neîndreptățile criticele acestei lucrări și reproșul, de exemplu, că nu a exclus materialele provenind din perioade precritice“, că n-a redat tot materialul disponibil ori că nu l-a datat etc. E încă un motiv, ca traducătorul și ingrijitorul acestei ediții să stabilească cîteva repere comparative sigure în aria de cuprindere a lucrării, referindu-se la o serie de autori și operind discernerea relației de conținut posibile dintre „Logica generală“ și „Critica rațiunii pure“.

Sînt doar cîteva din demersurile teoretice ale lui Al. Surdu, valoroase prin originalitatea interpretărilor pe care le propune, într-un proces explicativ continuu care introduce pe cititor și-l apropie de o înțelegere în profunzime a edificiului filosofic kantian, în componentele lui cele mai stabile.

Pe de altă parte, Al. Surdu a tradus această operă a lui I. Kant, făcînd și o incursiune istorică asupra prelegerilor de logică generală, inițind o dezbateră comparativă asupra lucrării și, îndeosebi, raportînd-o la „Critica rațiunii pure“, în fine, dîndu-ne o bibliografie, notă lămuritoare, care lărgesc explicația, alături de un index orientativ, cumînd termeni și referiri la personalități, la problemele fundamentale ale gândirii kantiene.

Vasile Vetișanu

*) Luigi Preti, *Drama lui Oberdan*, Editura Univers.

ALHON

ANGARA se îndrăgostește de Ieni-sei și fuge de-acasă, se aruncă în brațele lui, fiică trădătoare, rupindu-se de tatăl ei, Baikalul, bătrînul sever, curat și măreț. El se înfurie și aruncă după infidelă cu o stîncă. Zadarnic, iubirea-i iubire. Pe stîncă aceea, în contul părintelui înșelat, bureații își așezaseră tribunalul lor primitiv. Acuzatul era lăsat singur pe bolovanul enorm de granit din mijlocul lacului friguros, o zi și o noapte. Dacă murea, era vinovat. Dacă nu, semn de inocență, și un oarecare onor rebegitului pe nedrept.

Nu se poate hotărî cu precizie linia de unde lacul nu mai e lac, ci fluviu, și unde fluviul nu-i încă fluviu, ci sursă încă, izvor. Despărțirea e doar închipuită ca a legendei față de realitate. Măsur cu ochiul, ridic brațul, cu obiceiul nostru european de a împărți riguros totul, și tai lacul în două stabilind o origine arbitrară... Rastislav Vladimirovici Filipov scutură din cap, rîzînd. Nu, asta nu se știe niciodată. Tatăl și fiica rămîn veșnic uniți în aceeași origine de nedesfăcut: întinderea calmă dinaintea gestului de nesupunere, care e și cauza curgerii libere și a întregii cunoașteri omenești...

Rastislav, secretarul filialei de scriitori din Irkutk, are doi metri. E un poet de doi metri. Un uriaș blond și blajin, un gigant cu ochi albaștri de viching, urmaș al lui Ermak. El se apleacă, viză cu delicatețe în lacul limpede un pahar de plastic, și mi-l întinde plin cu apa de Baikal. Știu, înainte de a bea: 20 la sută din apa potabilă a planetei; 80 din a Uniunii Sovietice; aproape o mie de kilometri lungime și o mie șapte sute de metri adîncime, precum și faptul că un scriitor ca Valentin Rasputin și-a făcut din puritatea lacului o flamură de luptă, dusă cu succes. Tradiție decembristă, care a sădit în Siberia sămînța puternică a idealurilor pentru care niciodată nu părăsim destul de pregătiți, de unde răsări și marea proză siberiană de azi.

Nu zici noroc cînd bei apă. Înalt paharul și mă întreb ce să zic, totuși, contemplînd suprafața Baikalului, și gravă și transparentă, și zic exact ce vîd, sau îndesă numai: Glasnost! Pentru transparentă! Titlu bun de o epopee modernă.

O săptămînă, voi fi al lor. Al celor patruzeci și cinci de poeți și de povestitori ciți sunt în orașul lui Mihail Strogofov. Se sfătuiesc între ei ce să-mi arate și, în cele din urmă, îmi comunică uitîndu-se la mine atenți, cu frunțile încrețite, cum l-au aduce la cunoștință unuia vestea că a fost ales să fie trimis pe lună, că s-au decis să-mi facă cinstea de a vedea ce nu a văzut încă nici un scriitor european, cel puțin în secolul ce nu mai are mult și se termină...

ȘI PLECĂM. Să-mi spui Slava, îmi pune în vedere Rastislav Vladimirovici Filipov la plecarea, fiindcă nimic nu leagă și nu împriețește mai mult decît o călătorie lungă în necunoscut.

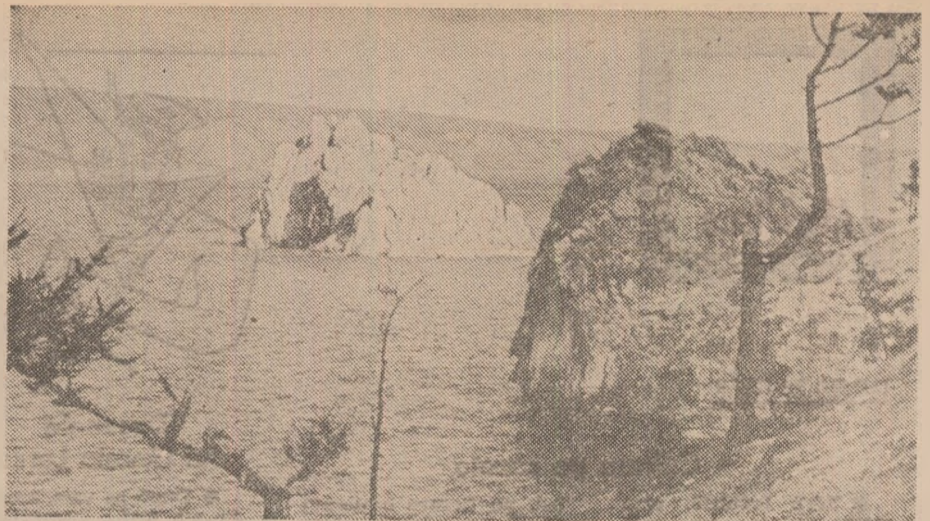
Mergem ceasuri nesfîrșite prin stepa bureată cu pămînt negru, gras, rodnic, spre Alhon, insula Marelui Han Mongol, lungă de o sută de kilometri și locuită de o colonie de pescari ce pescuiesc scrumbia omul, cel mai gustos pește de apă dulce din lume și care se vinde ca o delicatasă în restaurantele de lux din New York.

Din cînd în cînd, în imensitatea stepelor, oprim la stațiile de benzină ce par părăsite și care nu au nimic din strălucirea

și culorile aparatelor din occident. Pentru că acum, în raport cu direcția în care mergem, totul a rămas departe de tot, la occident, și Uralii și Parisul mai apropiati decît oricînd, visul lui De Gaulle. Pompele de benzină sunt sure, aspre, ca niște sobe țărănești de lut. Cobor din Volga infierbîntată și mă uit vrăjit la facerea plinului. Nu sobe, mai bine zis scorburi de copac, niște bătrîne scorburi de basm din care ar curge neîntrerupt lichidul obsesiv al secolului. Așezările omenești sunt rare, scunde și scurte, ca o formalitate. O concesie a spațiului acceptînd să lase uneori impresia că e stăpînit, totuși, și în care și văzul, de atîta măreție, se îngustează... Ochiul abia crăpat, ochiul pieziș al Asiei pare anume făcut, în fața grandorii, să infrunte teafăr grandoarea, fără a lăcrima sau orbi. Si aceste femei cuvicioase îmbrăcate în alb servind liniștite în chioșcurile pustii sucuri, biscuiți, bomboane și care poartă în priviri misterul civilizației care bea ceai și vede în decență și austeritate singurul mod uman demn de a trăi. Cel mai liniștitor, cînd mergi în necunoscut, e să vorbești despre lucruri știute; și vorbim despre ce credem noi că știm. Cînd se face tăcere... tăcerea, care este și ea tot o stepă, a intelectului... consolidă bine în gînd ce-am văzut înainte de a pleca spre Alhon, cu grija temătoare ce o ai pentru niște bunuri prea scumpe, ca să nu existe riscul, de neadmis, de a le pierde sau uita pe drum...

Derjavin în fotoliu, învelit în blana siberiană de samur. Portretul oferit guvernatorului din Irkutk și pe care pictorul a adăugat ulterior orașul, abia cînd ajunsesse la fața locului, după un an, cînd vopseaua în care incremenise, masiv, somptuos, tatăl literaturii ruse moderne, profesorul, descoperitorul lui Puskin și Davidov, se zvîntase de mult, înfruntînd călătoria, munții, fluviile, taigaua... Ca și planul prințesei Trubețkoi din căsuța de lemn muzeu la care se cînta Mozart în bezna nopților decembriste luminate doar de „steaua fericirii captive”. Clapele pianului au culoarea osemintelor deshumate. Un deget să pui pe una și să apeși și s-ar sfărîma scoțînd un tipăt. Mormintul lui Selihov, negustorul, cărturarul și navigatorul care, sub Eaterina cea Mare, a întemeiat în 1731 centrul „Americii ruse” în Alaska, vîndută la 1867 Statelor Unite, Mormint pe marmura căruia, nevastă-sa, negustorița abrasă, a pus să fie săpat prețul lucrării, două mii și ceva de ruble, nu-mi mai amintesc exact de emoție am uitat de carnetul cu note. Foarte important ce cîntau pe vas la chitară navigînd în sus pe Angara cei doi tineri, cumînți, corect tunși, corect îmbrăcați, politehnicieni, neavînd aerul că știu ce proclamă: „Dumnezeu a făcut universitatea și dracul pe studenți!” și cînd m-am gîndit la Dostolevski... Prima clădire de piatră a Irkutk-ului, care era și biserică și bancă și primărie și piață, toate sub același acoperiș, și căreia bunul meu Slava, care are ete o remarcă năstrusnică pentru orice, i-a zis în treacă Wall-Street. Tocmai aici, unde astăzi este muzeul orașului, se află lucrul acela care m-a izbit cel mai mult, fiindcă pe toți ne atrage supranaturalul, care e ceea ce încă ne scapă, și fiindcă toți în secret am vrea să fim puțin samani. La secția folclorului local, costumul unui vrăjitor bureat... O mască terifiantă și sub ea, manția lungă pînă la glezne, de piele de ren, împodobită cu frînghii colorate, bucați de fier grele care o tin întinsă și clopoței vestind pas cu pas sosirea...

Nu mă dezlipesc de geamul vitrinei. Slava mă trage de braț adresîndu-mi-se

Priveliște de pe Baikal

ca unui copil, — lasă că îți arăt eu pe Alhon unul. „E un șaman acolo!” Sunt captivat. „Este, este”, face molcom Slava, și nu știu de ce, ride.

NICIODATĂ nu am simțit cît de ciudat e să fi european, ca înainte de a pași pe insula Alhon. Rastislav Vladimirovici îi strigase căpitanului de pe vasul transbordor să ne ia pe noi mai întîi, venind de atît de departe, — „avem cu noi un scriitor european” și un moment mă gîndisem, sicut, „cine naiba o fi acela?” Această senzație stranie, că îl aparții de mult, și-o dă numai Baikalul. Un fel de instrăinare, grea, copleșitoare, dar care în același timp o resimți ca pe regăsirea unei tainice identități, cosmice.

Trecem dincolo, și, în loc să las, iau cu mine toată speranța. Pustiu total, vîd, dealuri, crevase adînci, totul avînd culoarea kaki a ierbii, nuanța tundrei, și-n stînga apa lacului albastră, oțelie, ușor încrețită de vîntul etern, răcoros.

Credeam că am ajuns, și mai avem de parcurs vreo 30 de km, nu de drumuri, ci pe cărări late, vertiginoase, un perpetuu „montagne-russe”.

Și vîd primul stîlp, scund, ca o bornă de lemn, colorat, de care flutură în vînt panglici. „Burhan!” anunță Slava și ridică un deget prevenitor. E semnul șamanului, un fel de troiță a lui, cu stîlpii aceștia își fixează el teritoriul. Alt stîlp, ceva mai înalt, iar la baza lui un morman de obiecte. Sticle, bucăți de piine, o conservă pe jumătate consumată. Tigări, da, și țigări, umezite, sparte... Într-o sticlă mai e ceva pe fund, un rest de vodcă. După alți trei-patru kilometri, alt stîlp, și mai împodobit. Acesta are și un cîrnac întreg așezat pe o bucată de hirtie unsă cu muștar și citeva bomboane de ciocolată. Ofrande aduse șamanului... Mai mergem sînd, coborînd, dealuri și vîi. De astădată, un pietrol în loc de stîlp, pe care stau drepte trei sticle de vin, după culoare și etichete, o bucată de salam și una de brînză.

Aerul e tare, o euforie te cuprinde, ca pe înaltele platouri. Orice turist, cu gîndul numai la confort, aici și-ar dori hoteluri de lux, sanatorii, alei de asfalt, schi-lifturi iarna, stații de agrement. Totul, ce lasă oamenii în urma lor, oricît s-ar purifica, s-ar scurge în lac. Rasputin se împotrivesc; și cînd un mare scriitor spune nu... Natura să rămînă neatinsă, în puritatea ei sacră. Spiritul siberian, în ciuda pionieratului, este conservator. Ca-n marile principii, sau ca în literatura de durată. Alți stîlpi ornați, alte ofrande... Pe unul vîd atîrînd un căpăstru. Și cai nu vîd să fie și nu vor fi, nu voi vedea nici unul.

„Și poate șamanul să strîngă tot ce i se oferă?” „Poate” face Slava un semn cu mina. „Sîngur nu cred că poate să străbată pe jos asemenea distanțe, o fi avînd ajutoare?” „N-are”. „Mai ales dacă o fi și bătrîn, zic, trebuie să fie bătrîn, o fi fost copil pe vremea revoluției...” „Bătrîn, bătrîn...” „Și dacă e bătrîn, cum poate el pe drumurile astea să umble...” „Sunt și bătrîni luți.” O pădurice rară

de pini pe o coastă lină spre care ne prăvălim, cu panorama Baikalului în față, sumbru, sub norul care a acoperit între timp cerul, și ne oprim la colonia pescărească.

O zi și o noapte, în împărăția scrumbiei omul.

„Miine, îl vizităm pe șaman?” întreb la culcare. „Vizităm, vizităm.” „Are o casă a lui?” „Are, multe”. „Mai multe?” „Multe, multe”.

Mă minunez. „Și puterea sovietelor n-a zis nimic?” „Ce să zică!” Așa e, mă gîndesc, cu obiceiurile oamenilor vechi trebuie să fii atent, înțelegător. Adorm împăcat. Un trăznit asurzitor, un bubuit apocaliptic în toul nopții. Furtuna bîntuie insula pînă în zori, cînd se face iar frumos și senin.

„Mergem la șaman!” o țin una și bună, ideea mea fixă.

„Mergem” face Slava, dar tonul lui e vag, ambiguu.

Batem cu piciorul vîile, dealurile învelite de aceeași iarbă kaki.

Urcăm și spre „Capul Burhan”, sperînd că măcar aici voi vedea coliba șamanului. Nimic, nici un semn. Doar stîlpii răsărînd din loc în loc, împodobiti, ca niște vasile de anul nou. Unul are la bază și citeva schelete de scrumbii pe care acum le cunosc.

„Unde e șamanul?” întreb pe la prînz. Slava agită degetele prin aer.

„E plecat?”... „E pleacă des, spune el, umblă, să vadă ce e, cum e...”

PRINZIM, ne luăm rămas bun de la gazdă, și plecăm. Facem cale întoarsă pe aceleași drumuri prăpăstioase. E trecut de ora 14. Ora după care se poate bea ceva. Oprim lângă pietrolul cu ofrande pe care îl mai văzusem în ajun. Lăsăm mașina, mergem pe jos pînă acolo. În mină, Slava ține două scrumbii. „E pentru șaman!” ghicesc și mă bucur. Ce idee bună, mă gîndesc, să-l lăsăm și șamanului două scrumbii întregi. Am luat cu mine sticla de coniac „Drobeta” și o desfac, și bem, e voie.

Stăm în picioare de o parte și de alta a pietrolului, în vîntul răcoros, etern... Și vîd că Slava taie cu briceagul scrumbia și mi-o oferă, și mă mir, nu erau pentru șaman? „Are, zice el, destule. Iasă, să le mîncăm noi”. Și mîncăm, mușcăm din scrumbii, dusi pe gînduri. Mai bem ceva, și zic: „Nu vine, n-a venit, n-am avut norocul să-l vîd...”

„A venit — spune celălalt, e aici, cu noi, și arată cu brațele în jur, prin vînt, apoi toarnă puțin coniac pe degete, și își respiră și își scutură degetele, pulverizînd alcoolul în aer.

Mă tem, — deși încă nu vreau să cred, — mă tem că nu există nici un șaman, și că e vorba doar de spiritul locului... Și pînă la urmă, înțeleg: cu toate că sunt puțin dezamăgiți că trebuie să înțeleg. Și acest Burhan, care, aflu, nici măcar nu e șef-vrăjitor, ci un șef, așa mai mic, cu aprovizionarea, un gestor... „malinki nacealnic!” exclamă pe rusește iluminat, și Slava mă îmbrățișează. „Așa e! ai zis bine!” aprobă el. Un șef mic, local, — pe cînd șeful mare, și el descrie un arc înalt cu bratul... cine știe, poate că Buda însuși... se ocupă de problemele mari, așa în general, și e atît de sus, că nici nu ne vede bine pe noi. Pe cînd Burhan, șamanul Burhan, e cu nevoile imediate, cu subzistența terestră, de-ai a și onorat cu alîtea daruri.

Adun tot ce găsec în jur. Un cerc de roată, rugînit, o jumătate de cerc, elastic, pe care îl fixează vertical de pietrol ca pe un mic arc de triumf. Cîteva căpețele de sfoară. Două foițe de staniol. Așez ca o statueta și sticla „Drobeta” cu un rest de coniac românesc. Presar și puțin tutun Amphora, să aibă de-o pipă.

Slava a plecat. Se îndreaptă încetîșor spre Volga noastră care așteaptă la o bună distanță.

Așa cum îl vîd, un uriaș călcînd visător pe insula lui, și puțin ametit de aerul tare și de coniac, cum sunt, mă gîndesc dacă nu cumva el e șamanul...

Am rămas singur. Mă caut în buzunare. Scot coperțile pe care le am și le depun pe altar. Îi prind bine și niște coperți, pentru deplasări. Mai... mai uit la pietrol. E încărcat. Arată bogat. Cum s-ar cuveni să fie totul. Scot și o carte de vizită, și scriu pe ea, țînînd-o bine, să nu mi-o ia vîntul:

„Dragă Burhan, am trecut pe aici și te-am căutat. Îți mulțumesc pentru toate. Ești mare și te iubim. Ai grijă de noi tot, ajută-ne!”

Și astern peste toate cartea de vizită. Și, ca să nu zboare, pun peste ea mărunțișul, coperțile, vreo douăzeci...

Constantin Țoiu

Mihail LERMONTOV

Spovedanie

O doamnă; nu m-acoperi de vină,
În mila ta să nu mă pedepsești,
Fiindcă iubesc pe-ascuns nu pe lumină
Aceste patimi mult prea pămîntești;
Fiindcă atît de rar și-aud cuvîntul
Cu inima deschisă spre păcat,
Fiindcă-n greșeală mi se-abate gîndul
Și liniștea nu-n preajma ta o cat;
Fiindcă un soi de lavă vorbitoare
Din piept mi se ridică clocotînd;
Fiindcă simțiri sălbătice tare
Apun în sticla ochilor de-argint;
Fiindcă mi-e lumea asta-așa de strîmtă
Și nici spre tine n-am curaj să vin,
Și cîntecul de păcat și nuntă
Nu ție sfinte doamne ți le-nchin.

Stinge dăgoarea minunatei vetre,
Oprește-acest pirjol cotropitor,
Fă-mi inima o piatră cîntorice pietre,
Și pune-mi iute ochii sub zăvor;
De cîntecul ce insetat mă-mbată.

Dezleagă-mă cît încă nu-i lîrziu,
Și-atunci pe cărările-am și preacurată
O doamne către tine am să viu.

1829

Spre viitor privesc cu spaima morții
Înspre trecut tristețea mă abate;
Și ca un condamnat în fața sorții
Caut în jur să dau de-un suflet-frate;
Veni-va vestitorul să m-aline
Pe drum de izbăvire și de bine;
Speranțe dar și patimi pînă-n stele
Pe care bunul Dumnezeu le scrisse
Amar sint astăzi toate contrazise
De-acei virtej al tinereții mele.

Pămîntului i-am dat obol pe față
Bine și rău, iubire și durere;
Dar gata sint să-ncep o nouă viață;
Tac și aștept: e timpul ce mă cere;
În lume n-am să las măcar vrea rudă
Bezna și frigul, umilită trudă
Pe suflet îmi coboară boarea gheții
Ca fructul timpurii ucis în floare
El veștejit îmi cade la picioare
Sub soarele necruțător al vieții.

1837

Melodie ebraică

Cînd și cînd, tot privînd, văzui steaua de-argint

Innoptînd în oglinda lagunii
Pîpiind în vîltori, risipînd praf de zori
Părăsită-n virtejul minunii

N-o vei prinde nici tu, nu-nceica,
fiindcă nu,

Nu-s aievea nici unda, nici raza.

Umbră-n ea poți s-o culci, dar

și bezna atunci

Vo sclipi cînd te chiamă amiaza —

Fericirea-i și ea o fantomă de stea
Amăgindu-ne-n cețuri deșarte —

Tu naiv vrei s-o prinzi, ea dispăre-n

oglinzi

Și-i auzi numai risul, departe.

1830

In românește de
Mircea Dinescu

LUMEA PE TELEX

Cultura pe casete

● Fără îndoială, este vorba despre cea mai cumplită inovație în materie de „cultură pe repede înainte” despre care s-a auzit vreodată... cam așa s-ar putea descrie inovația a doi editori californieni ce au dorit să rezolve problema „cit mai multe cărți citite în cit mai puțin timp”, producând și punând în vânzare casete care permit „lecturarea” a zece opere literare în zece minute. „Vanzarea de cărți înregistrate pe casetă este din ce în ce mai răspândită în Statele Unite și am socotit că a venit vremea să le condensăm pe toate, redând esențialul”, declara unul dintre producători, Jim Becker, în vîrstă de 31 de ani. Cu cele „zece opere clasice în zece minute” este posibil ca în 600 de secunde să știi despre ce e vorba în *Moby Dick*, *Robin Hood*, *Romeo și Julieta*, *Fruitele miniei*, *Un tramvai numit dorință*, *Alice în țara minunilor*, *Oliver Twist*, *Odiseea*, *Marele Gașby* și *Pe aripile vîntului*. Aceste rezumate, citite de un actor renumit pentru incredibilul său debit ver-

Un film de succes

● Paul Newman apare într-un nou film, *Culoarea banilor*, apreciat ca marele succes al acestui sfîrșit de an în Statele Unite, în regia lui Martin Scorsese și avînd ca producător pe Irving Axclard. Alături de Paul Newman, joacă și Tom Cruise, 24 de ani, considerat deja „marea stea” a generației sale.

bal, au fiecare o durată de 60 secunde, în afară de cele pentru *Marele Gașby* și *Pe aripile vîntului* care au avut dreptul la 0,75 secunde (respectiv 0,48 secunde) suplimentare. „Marca literatură are nevoie de această jumătate de secundă suplimentară. Am vrut să fim drepți cu ea...” a precizat celălalt asociat, Andy Mayer, în vîrstă de 32 de ani. Este adevărat că unii amatori de literatură ar putea protesta după ce ar auzi grosolana reducere a romanului *Pe aripile vîntului* la trei fraze cu un total de 35 de cuvinte. Mai este la fel de adevărat că pentru această primă casetă (difuzată în peste 100.000 de exemplare), editorii au renunțat (temporar) la reducerea în rezumat a romanului *Război și pace* din simplul motiv că s-a constatat că operele lui Tolstoi îi este necesară o durată de peste 65 de secunde. Precedentul succes al casei de editură californiene s-a numit *Cum puteți deveni medii în 30 de minute...*

Cr. U.

Tablouri regăsite

● Au fost furate și apoi regăsite în timp record de către poliția australiană patru tablouri aparținînd unor maeștri ai sec. XIX (printre care trei semnate de Gauguin), acesta fiind primul semn îmbucurător în ceea ce privește recuperarea operelor de artă, după recenta dispariție (dintr-o capelă aflată în nordul Italiei) a unor picturi aparținînd maeștrilor Renașterii.

Desenele lui Garcia Lorca

● După ce vara aceasta au fost prezentate, pentru prima oară, în cadrul unei expoziții organizate la Granada, desenele lui Federico Garcia Lorca sînt expuse la Roma, în sălile Academiei spaniole de istorie, arheologie și belle arte. Este vorba de peste 100 de lucrări: schițe, ilustrații pentru copertile operelor sale, desene pentru scenografia unor piese, toate realizate de Lorca în perioada ultimului deceniu de viață. Reproducem alături unul din aceste desene, inclus în ediția madrilenă a volumului „Obras completas”.

El Greco

● Cea mai timpurie operă a lui Dominikos Theotokopoulos (El Greco), cunoscută pînă-n prezent, *Adormirea Maicii Domnului* (dimensiuni 0,62 X 0,52 m), descoperită cu 3 ani în urmă de către arheologul Iorgos Mastoropoulos, a fost transmisă recent spre păstrare bisericii Psarionon a localității Ermoupoli din insula Syros — Grecia. Pictura a fost elaborată de marele pictor grec la vîrsta de 24—25 de ani, înainte de plecarea sa din insula Creta spre Veneția și Toledo.

David Hand

● A încetat din viață, la vîrsta de 85 de ani, David Hand, realizatorul unui mare număr de filme devenite clasice ale lui Walt Disney. Printre cele mai celebre desene animate regizate

Premiul Montale

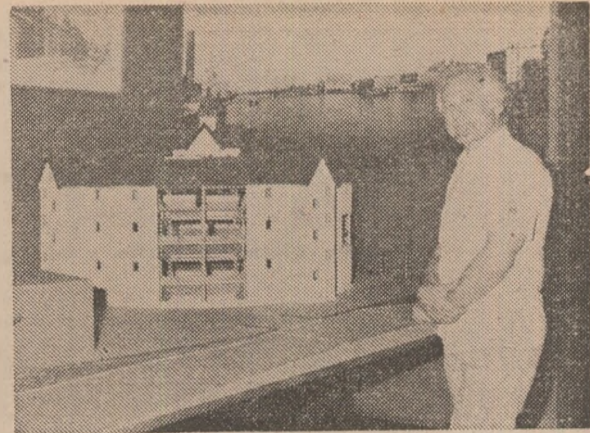
● Ajuns la a cincea ediție, premiul Eugenio Montale pentru poezie pe anul 1986 a fost înminat, în cadrul unei ceremonii desfășurate la Milano, poetului Mario Luzi. Cu acest prilej, a avut loc și o masă rotundă cu tema: *Montale — imagini dintr-o viață*. Tot în cadrul festiv, la Lugano, au fost citite în public primele șase poezii (din cele 66) incluse în jurnalul inedit al lui Montale, pe care poetul l-a încredințat amicei sale Annalisa Cima, cu rugămîntea de a le supune discuției publice la 4—5 ani după moartea sa (12 sept. 1981).

Ecraizare

● Romanul *Un altă pentru mama* — al scriitorului Ferdinando Camon (publicat la noi de Editura Univers) a fost transpus pe ecran de regizoarea Edith Bruck. Rolurile principale sînt

Incredințate actorilor Angela Winkler și Franco Nero (pe care imaginea alăturată îi surprinde într-o scenă din film). „Cînd am citit scenariul — mărturiseste Franco Nero — mi-am amintit de propria copilărie și m-am hotărît să primesc rolul. Civilizația satului poartă în ea eternitatea. Mame atît de legate de pămînt — precum cea din film — există peste tot în lume”.

Un teatru ca în 1599

● În centrul capitalei engleze prinde viață un eveniment teatral unic în felul său: pe malul drept al Tamisei a început reconstruirea lui „Globe Theatre”, o replică fidelă a originalului ce se afla cîndva acolo și în care Shakespeare și-a prezentat nemuritoarele sale piese. „Globe”-ul, clădit în 1599, a fost mistuit de un incendiu izbucnit în 1613, în timpul unei reprezentații cu *Henric VIII*. Autorul proiectului de reconstrucție, acum în curs de materializare, este Sam Wanamaker (în imagine, lîngă macheta noului „Globe Theatre”), un actor american care declară că încă de pe cînd era copil îi plăcea să viseze cum ar fi dacă teatrul lui Shakespeare ar reapărea pe locul pe care ființase cîndva. În timpul celui de-al doilea război mondial, Wanamaker a ajuns la Londra și a început să caute locul, considerat de el ca sacru. Nu mică i-a fost

dezamăgirea cînd a descoperit că pe locul „Globe”-ului fusese înjghebată o fabrică de bere și că în locul unui monument închinat marului Will nu se afla decît o placă anodină cu un text și mai anodin. A continuat apoi să vină din ce în ce mai des la Londra, să intre în contact cu cei care ar fi putut să aibă un cuvînt de spus în favoarea reconstruirii teatrului. A aflat că proiecte în acest sens mai existaseră și în vechiul al XVIII-lea și în secolul XIX, dar că nimeni nu le-a luat prea în serios. Reluată în secolul XX, ideea a părut să aibă mai mulți șorți de realizare, dar izbucnirea celui de-al doilea război mondial a împiedicat materializarea ei. Luînd asupra-și o nouă campanie pentru un nou „Globe”, Wanamaker a găsit sprijinitori printre personalități marcante ale vieții publice și, în cele din urmă, chiar și fondurile necesare.

Ediție Grabbe

● Implinirea a 150 de ani de la moartea scriitorului Christian Dietrich Grabbe (1801—1836) a prilejuit editarea, în se-

Colette la Saint-Tropez

● Sub auspiciile primăriei din Nisa au avut loc la Saint Tropez, colocoșii dedicate scriitoarei care acum găzduiește de ani a devenit o obișnuită a micii localități (villa *La Treille Muscate* fiind locul de întîlnire al artiștilor și scriitorilor), iar acum o jumătate de secol a fost aleasă membră a Academiei regale belgiene. Colocoșii Colette au fost organizate de pictorița Simone Carat, doctor în litere, și au fost prezidate de academicianul Michel Mohr și de Georges Slon, secretar permanent al Academiei regale belgiene. Din comitetul de onoare au făcut parte: regina Fabiola, François Leonard, Alain Grotteray și rectorul Academiei din Nisa, Bertrand de Jouvenel. Jean Orimus, Bernard Pivot, și André Roussin au participat la lucrări. Conferințele au avut ca temă aspecte ale vieții și operei scriitoarei, mărturii inedite. Cîntărețarea Ksenija Skacan a interpretat *L'Enfance* și *Les Sortilèges*.

ria de opere clasice ale literaturii germane de la „Aufbau Verlag”, a unei categorii intitulate *Operele lui Grabbe în două volume*. În cuprins sînt numărați „Herzog Theodor von Gothland”, „Glu-ma, satira, ironia și înțeleșurile lor mai adînci”, „Don Juan și Faust”, „Napoleon sau cele o sută de zile” și „Hannibal”, precum și eseurile „Despre Shakespearemanie” și „Ceva cu privire la corespondența lui Schiller și Goethe”. În imagine, un portret de epocă al lui Grabbe.

Am citit despre...

Tihnită viața a bătrînei doamne

■ **POVESTEA** începe, nespuse de duioasă, anacronic de dulos: „Unul din cele mai norocoase lucruri care îi se pot întîmpla în viață este să ai o copilărie fericită. Am avut o copilărie foarte fericită. Aveam o casă și o grădină care îmi erau dragi; o dădacă înțeleaptă și plină de răbdare; un tată și o mamă care se iubeau din tot sufletul și au izbutit din plin și în căsnicie și ca părinți.”

Sînt primele rînduri dintr-o autobiografie care conține, cam pe același ton, pînă la vreo 550 de pagini. Părinți, bunici, guvernante, verisoare, servitori, prietene, o soră desăvîrșită, un frate zănat, apoi curtezani, un soț foarte simpatic, o fiică, un divorț nedorit, al doilea soț încă și mai simpatic, două războaie mondiale, călătorii, expediții arheologice împreună cu cel de-al doilea soț, dar mai ales case, multe case, fel de fel de case descrise cu minuțiozitate de o femeie care își mărturiseste plăcerea de a colecționa locuințe din ce în ce mai agreabile — la începutul celui de-al doilea război poseda oot numai în Anglia — și n-a uitat nici culoarea nici broderia perdelelor din vreo încăpere, se serindă prin această evocare a unor lumi desuete și foarte, foarte, tihnite.

N-o să ghiciți niciodată a cui este această idilică **Autobiografie**! A scriitoarei care se asociază în mintea a sute de milioane de cititori cu cei mai cinici criminali, cele mai perverse asasinare, cele mai incilicte planuri ucigăse: Agatha Christie.

Vicme de 15 ani, între 60 și 75 de ani, a scris pe îndelepte o istorisire după pofta inimii ei. Dealtfel, în timp ce romanele ei polițiste se bucurau de un succes colosal, Agatha Christie rîvnea la alt tip de glorie. Scria, în taină, romane dulcige, pe care le publica sub pseudonimul Mary Westmacott, precum și cîntece, balade și alte încercări mai mult sau mai puțin lirice. **Autobiografia** este afectată și ea de un exces de romantiozitate, iar pe alocuri, mai ales în ultima parte, deranjează didacticismul moralizator. Pentru a încheia lista cusururilor, cartea este lipsită de o structură fermă, unele lucruri se repetă, peste altele se trece prea repede.

De unde, totuși, farmecul ei? În primul rînd, din contrastul între imaginea literară a autoarei și autoportretul oferit de ea. A fost o femeie dirză și bravă, de o sportivitate pur britanică, în stare să îndure fără

a se vîlcări rigurile oricărei clime și oboselile oricărei călătorii, dar, mai cu seamă, să se bucure din plin de viață. „Dacă te decizi să privești înapoi, spre drumul care a fost viața ta — scrie ea — ai oare dreptul să ignorezi amintirile neplăcute? Sau e o lașitate? Cred că trebuie să-ți arunci în treacă privirea asupra lor și să-ți spui: «Da, e o parte din viața mea, dar e de domeniul trecutului. E un fir din țesătura existenței mele. Trebuie să-l recunosc, pentru că face parte din mine. N-are însă nici un rost să zăbovesc asupra lui.» Conform acestei teorii, episoadele mai întunecate ale existenței scriitoarei — dispariția ei din tinerete, cînd suferise, pare-se, de o trecătoare amnezie — nu-și găsesc loc în memorii, care pot fi citite ca un omagiu adus nenunțabil oamenilor buni și dragi întîlniți în viață. Intre sutele de personaje ale acestui roman adevărat nu întîlnim nici un ticălos. „Ești mîndru că aparții rasei umane cînd vezi ce lucruri minunate au făcut, cu minile lor, ființe omenești”, scrie în **Autobiografie** această născocitoare de monștri cu chip de om.

De unde, deci, mîzantropia inerentă intrigii fiecăruia dintre romanele ei? Simplă formulă comercială. Agatha Christie nu se considera o mare scriitoare, ci doar o meseriașă onestă. „Dacă aș fi fost în stare să scriu ca Elizabeth Bowen, ca Muriel Spark sau ca Graham Greene — mărturiseste ea — aș sări de încîntare pînă la slava cerului, dar știu că nu sînt în stare și nu mi-ar trece prin mîni să încerc să-i copiez. Am ajuns să știu că sînt eu, că pot face lucrurile pe care acest «eu» le poate face, dar nu și lucrurile pe care mi-ar plăcea să le fac”. Inițial vedea în scris doar o îndelnicie comparabilă cu „a broda fete de pernă sau a picta flori copiate după portelanuri de Dresda”. Abia după mulți ani și destul de multe cărți s-a transformat din amatoare în profesionistă. „Mi-am asumat — afirmă Agatha Christie — povara unei profesii care te obligă să scrii și cînd n-ai chef, cînd nu-ți place ce scrii și nici nu scrii grozav de bine.”

Cu timpul, citim în **Autobiografie**, „căpătasem încredere în scrisul meu. Știam că nu-mi va fi greu să produc o carte pe an și poate și citeva schițe. Pe atunci, partea frumoasă a scrisului era legătura directă cu banii”. Și explicația: dacă își dorea un anumit lucru, de exemplu o terasă nouă, calcula cît trebuie s-o coste construirea ei și scria o bucată astfel dimensionată în-cît, după plățirea șpizitelor, să-i aducă exact suma necesară. Minuindu-și precis, cu agerime, unelele, Agatha Christie a ajuns cea mai citită scriitoare contemporană, și a lăsat moștenire urmașilor ei nu conturi în bancă, proprietăți imobiliare sau bijuterii, ci copyright-uri: unuia o piesă altuia un roman, fiecare legat — o adevărată mină de aur fără fund.

Felicia Antip

N. IONIȚĂ

„Verba volant...“?

„Every artist was first an amateur” (Ralph Waldo Emerson, Lectures)

● La împlinirea unui deceniu de la încetarea din viață a scriitorului Raymond Quéneau (Enciclopedistul — cum îl porecliseră prietenii săi), revista pariziană „Magazine Littéraire” a publicat un număr special consacrat acestei proeminente personalități a literaturii franceze. Numărul, cuprinzând articole ale unor marcante critici literari, este înzestrat cu un excelent comentariu și o bibliografie exhaustivă. Popularitatea lui Quéneau printr-o cercuire erudită ca și printre cititorii continuă să fie la fel de mare ca în timpul vieții scriitorului. Anul trecut, una din stațiile metroului parizian a fost botezată cu numele său. Majoritatea operelor sale au apărut în tiraje imense în colecții ieftine de buzunar. Operele sale complete vor fi editate în prestigioasă colecție Pléiade a editurii Gallimard. La Paris funcționează un seminar

de studiu al operei lui Quéneau, iar două reviste îi sunt consacrate integral. De curind a apărut albumul de fotografii Raymond Quéneau. Portretul scriitorului, iar la Vervier s-a desfășurat cu deosebit succes colocviul internațional „Raymond Quéneau și epoca sa” (În imagine, un autoportret datînd din 1948).

Premiul Saint-Simon

● Premiul Saint-Simon a fost acordat anul acesta la Muzeul Saint-Simon, deschis recent, în La Ferté-Vidame, scriitorului Henri Verneuil pentru volumul de amintiri Mayrig, apărut la editura Robert Laffont. Președintele juriului Maurice Schumann a oferit premiului și un exemplar din Memoriile lui Saint-Simon, ediția monumentală apărută cu prilejul tricentenarului.

Heidegger — Kästner

● La Insel Verlag (R.F.G.) a apărut corespondența filosofului Martin Heidegger cu prietenul său Erhart Kästner din perioada 1953—1974, adăugînd numeroase elemente necunoscute la „dosarul” celebrului filosof.

John Braine

● Romancierul englez John Braine, autorul romanului celebru, Drumul spre înalta societate, a încetat din viață la vârsta de 64 de ani. Romanul, un mare succes de la apariție în 1957, realizîndu-se apoi celebrul film omonim cu Simone Signoret și Laurence Harvey, precum și urmarea cărții, Viața în înalta societate au permis autorului, originar din Bradford, să-și părăsească postul de bibliotecar pentru a se consacra exclusiv literaturii. Dar Braine n-a mai raportat niciodată succesul primelor sale două romane.

Forumul de la Issik-Kul

● Oamenii de cultură și știință din numeroase țări s-au întrînit în R.S.S. Kirghiză pentru a discuta despre destinul civilizației umane, despre viitorul omenirii. Inițiativa, aparținînd scriitorului kirghiz Cinghiz Aitmatov, a întrunit nume ce-

lebre, printre care James Baldwin, Arthur Miller, Peter Ustinov, Claude Simon, Lisandro Otero, Alvin Toffler, A. Forti, I. Kemal etc. La încheierea întrînirii a fost adoptată o declarație, în care participanții adresează oamenilor de pe întreaga planetă apelul: „Spirite creatoare din întreaga lume, alăturați-vă nouă pentru ca lumea să fie așa cum am vrea s-o vedem” (În imagine, Peter Ustinov alături de Cinghiz Aitmatov).

Acolo unde Dickens se întâlnea cu prietenii săi

● Este vorba de străvechea tavernă-hotel londoneză „George and Vulture”, locul în care se adăposteau mister Pickwick și sluga sa credincioasă Sam Waller atunci cînd erau victimele unei lovituri a destinului și unde a poposit adesea și Charles Dickens. Monumentul îndrăgît de admiratorii marelui scriitor englez a scăpat pînă acum de la distrugere,

datorită eforturilor lui Cedrik Charles Dickens, strănepotul scriitorului și ale membrilor clubului Pickwick. Construită în urmă cu 700 de ani și refăcută în 1666 după „marele incendiu”, vechea clădire riscă din nou acum să fie dărîmată, ea aflîndu-se pe un teren aparținînd Băncii regale a Scoției care și-a făcut publice intențiile în acest sens.

Jean NEGULESCU:

„Amintiri” (XLVIII)

Regizorul

Howard Hawks —

exageratul visător (III)

LA UN MOMENT DAT Howard și-a propus să construiască un ranch somptuos pe unul din terenurile sale. Pe atunci tocmai pregătea un film cu Katherine Hepburn și Cary Grant, Leopardul Suzanei (Bringing up Baby) și le-a comandat scenograful să construiască pe platou o casă care pe dinafară și pe dinăuntru să fie întocmai ca aceea pe care și-o dorea el. Slim, soția lui din acea perioadă, venea zilnic cu mașina la studio și împreună desenau pe hîrtie locuința visurilor lor. Vreme de trei luni au locuit în casa pe care nu și-o construiseră încă, tot eliminînd și adăugînd — încă o fereastră aici, încă o arcadă colo, tavanul mai înalt acolo, și așa mai departe. Cînd filmul s-a

încheiat, Howard dispunea de un set complet de planuri de construcție, verificate la milimetru și de un set complet de fotografii ale viitoareii vile. Fără să fi cheltuit o centimă peste bugetul inițial al filmului, găsisse modalitatea ideală de a-și definitiv proiectul propriei locuințe; putea în sfîrșit să o ridice, fără erori, fără suplimentări, fără modificări. Slim Hawks, o frumusețe clasică, distinsă, înzestrată de la natură cu o perfectă eleganță, i-a fost lui Howard mai mult decît o simplă parteneră de viață. A fost muza inspiratoare a talentului său ieșit din comun, dar dificil de manevrat.

Ochiul ei expert a remarcat pe coperta revistei de modă Harper's Bazar fotografia unei fete, a dorit să o cunoască, s-a împrietănit cu ea și i-a prezentat-o lui Howard. Nu mult după aceea, noul film al acestuia A avea și a nu avea (To Have and Have Not) lansa o nouă vedetă, descoperită de Slim: Lauren Bacall, marea revelație a anilor '40.

Nutream pentru Slim o admirație fără margini. O consideram intruchiparea

Un poem împăcat

■ NU știu dacă tradiția taberelor de sculptură există și în alte țări, dar știu că ideea — de a stringe laolaltă, într-un anumit loc și pe un timp determinat, mai mulți artiști, cărora li se oferă toate condițiile lucrului, pentru a se păstra în schimb rodul miraculos al celui efort colectiv de inspirații individuale — mi s-a părut, din clipa în care am descoperit-o, emoționantă atît prin gestul unirii unor realități spirituale îndeobște de neunit, cît și prin rezultatul artistic al acestei comuniuni. Un peisaj întreg de coline și văi strîne în poala blindă a unor zări împădurite, populat cu idei de piatră, neliniști de lemn, și transformat el însuși, cu iarbă și cu cer cu tot, într-o operă de artă nesustrasă naturii, dar aparținînd totuși domeniului uman prin încăpăținarea de a semnifica, prin tenacitatea de a rămîne neschimbată; un astfel de peisaj, iumătate baladă, jumătate epopee spațială, am văzut pentru prima oară la Măgura Buzăului și am fost uimită de corul armonios, tulburător în unitatea lui, pe care mai multe țipete scoase în același loc pot să-l decupeze din aer, să-l încremenească spre cer. Apoi am mai văzut și alte asemenea peisaje în care pe pagina verde a ierbil sculptorii scriseseră cu hieroglife de piatră și lemn înmuri victoriei spiritului asupra materiei care-l conține, și de fiecare dată locul ales mi se părușe potrivit mesajului transmis.

Niciodată însă acest loc nu mi s-a fost mai propice artei adevărate, niciodată mesajul acestei arte nu mi s-a dezvăluit mai sfîșietor și mai exhaustiv decît la Oarba de Mureș, acolo unde, peste mormintele celor unsprezece mii de soldați morți în lupta împotriva urii și fanatismului, artiștii au venit și au înălțat cumpene și altare, înmuri și pomeniri, epopei și orgi, pietre de căpătîi, păsări ucise, monumente ale dragostei și neuitării, ale compasiunii și lacrimii, îndurerat dar neclintit în memoria pentru un popor pașnic, împins mereu și mereu fără voie spre hotarul unde se bat muntii lumii în capete. De data aceasta nu mai e vorba numai de materie și spirit, ci chiar de viață și de moarte, într-o înclăstare pe care arta o celebrează zguduînd de propria ei forță, aceea de a supraviețui. Monumente funerare pe mîile de morminte ale eroilor mai mult sau mai puțin necunoscuți, dar în egală măsură monumente împotriva morții, a crimei, a absurdului ridicat la rang de istorie, operele de artă de la Oarba de Mureș scriu pe țărîna răscolită de suferință a locului un, în sfîrșit, împăcat poem.

Ana Blandiana

Robert BLY

■ Timp de mulți ani, Robert Bly a trăit în Madison, Minnesota, unde s-a născut în 1926. În timpul războiului mondial și-a petrecut doi ani în marină. Studiile și le-a făcut la Harvard și la Universitatea din Iowa. Practică o poezie a imaginilor liber asociate, evocări simple ale pămîntului, aerului, focului, apei. Ele gravitează în jurul a doi poli: magia iradiată de momentele distincte ale existenței și încărcătura negativă pe care o poartă fiecare din aceste momente datorită deznoadămintului lor ineluctabil: dispariția și moartea. Îi place să-și recite versurile în public, poetul reducîndu-se astfel la rolul de purtător al unei voci pe care, deseori, o acompaniază la instrumente bizare, inventate de el însuși.

Privind din tren zăpada proaspăt căzută

Zăpada s-a așternut peste șinele de-alături
Și a umplut cămășile goale ale păștilor de laptele-cucului,
S-a ntins pe crengile tufelor
Înmuiind dealurile înghețate și bobinele de sîrmă ghimpată
Lăsate s-otire de parul gardului,
Grămădindu-se la pervazul ferestrelor,
Sus, către streșini de grajduri.
Un om își dă capul pe spate, răsufliă greu
Și moare. Gleznele-i zvînesc, palmele se deschid și se-nchid
Iar bucata de timp pe care a-nghițit-o se revărsă printre buzele-i palide ca să hrănească zăpada.
Un vînzător cade izbîndu-și capul de muchia teighelei,

Tîrziu, cu mașina

Noapte rece și înzăpezită. Strada principală e pustie.
Nu mișcă decît virtejurile de zăpadă.
Ridic ușița cutiei de scrisori și simt fierul rece.
E o taină pe care o iubesc în această noapte înzăpezită.
Colind cu mașina: voi pierde mai mult timp.

Adăpînd calul

Ciudat e gîndul de-a renunța la orice ambiție!
Deodată vîd atît de clar
Fulgul alb de zăpadă
Care tocmai a căzut pe coama calului!

Zăpada a acoperit capetele putrezite ale parilor,
S-a prelinș către apa bălțită,
A acoperit toate treptele scării proptite de streașină,
Și se odihnește pe pragurile povornite ale căsuțelor
Și pe boxele de transformator crescute ca din pămînt în mijlocul porumbiștilor.

Un om se culcă la pămînt.
Ului și corbi rotesc deasupra patului său.
Iarba le răzbate printre gheare.
Fiecare fir de iarbă e o voce.
Alături de el, sabia-i devine flacără.

Prezentare și traducere de Ileana Moise

perfectiunii și aveam încredere în instinctul și în judecățile ei de valoare. Într-o după amiază, m-am dus să-i fac o vizită la Palm Springs. „Stii, Slim, e vorba de o fată...” am început eu.

„Ca de obicei”.
„Nu, nu, de data asta e ceva serios. Cred că am întrînit femeia vieții mele”.
Si m-am așezat pe canapea.
„Mi se pare mie că ai pățit-o” a pufnit Slim în ris.
„Vreau să mă însor cu ea”.
„Atunci ai pățit-o rău de tot”. Și Slim s-a așezat și ea pe canapea.

„Slim, te rog, nu-ți bate joc de mine”.
„Se poate, Johnny? Spune, cu ce îți pot fi de folos?”
„Fata locuiește la Racquet Club. O să rămînă acolo încă două săptămîni. Aș vrea să faci cunoștință cu ea și să o observi, discret. Stai de vorbă cu ea. Vezi dacă e o fată potrivită”.
„Potrivită la ce?”
„Ti-am spus doar că vreau să o iau de nevastă”.

„Nu te supăra, Johnny, dar asta mi se pare o prostie. Cineva nu se însoară pentru că o prietenă îi spune că fata cu pricina i se potrivește. Tu singur trebuie să hotărăști”.
„M-am hotărit, mă însor cu ea. Numai că...”
„Numai că ce?”
„O să fiu mai liniștit dacă îți dai și tu cu părerea”.

„Dar de ce tocmai eu?”

„Pentru că... pentru că în ochii mei tu reprezînți perfecțiunea”.

„Mă flatezi... Dar, spune-mi ce o să se întîmple dacă vin și-ți spun că nu mi-a plăcut?” m-a întrebat ea brusc.
„Tot mă însor”.
„Ei, atunci e bine”.
Slim a cunoscut-o pe Dusty — Dusty Anderson — aleasa inimii mele.
„Ai face bine să pui urgent mîna pe ea” mi-a spus Slim citeva zile mai tîrziu.
„Nu ești singurul înscris pe lista de așteptare. Cînd te hotărăști, vî pun casa la dispoziție pentru nuntă. Este o fată și jumătate!”.

Slim și Howard ne-au făcut cadou nunta. Howard mi-a fost martor la cununie iar pianistul-interpret Jose Iturbi s-a proclamat cu la sine putere nașul lui Dusty. Ceremonia s-a desfășurat în grădina din spatele casei, pe o colină străjuită de patru copaci falnici, locuți de păsările multicolore ce zburăteau ciripind vesel. Un decor ideal pentru o asemenea ocazie. Totul calculat ca operația să doară cît mai puțin.

Pe Howard aveam să îl poreclim de aci înainte, după moda indiană „Măreț Părinte Alb” (Great White Father). De fapt, așa și era: măreț și alb. Deși bătrîn, rămînea cel mai verde dintre noi toți: verde, plin de imaginație, curajos și, mai cu seamă, incorrigibil visător.

În românește de Manuela Cernat

Congresul Mondial pentru pace de la Copenhaga

The World Congress devoted to the International Year of Peace Copenhagen 1986

AM COBORÎT la Copenhaga de la treisprezece mii de metri înălțime din avionul care ne aducea de la Paris, în zbor planat peste cele cinci sute de insule ale arhipelagului danez. Erau exact zece ani de la primul nostru contact cu marea insulă, Zeelanda, în al cărei promontoriu estic se ridică, de secole, Copenhaga.

Era noaptea, fosforescentă peste metropolă, și ne-am îndreptat spre cheiul Langelin, de unde luminile Suediei fulgeră feeric peste mare. Aci, am reafiat-o, pe rotunda stincă-cenușie, îngândurată de iubirea care nu a putut să fie împărțită, urmărind drumul fără încetare al navelor, pe mica **Sirenă** de bronz, atât de tristă în basmul de circulație universală al celui mai cunoscut scriitor danez, Andersen, al cărui adevărat cult cunoaște în țara sa o excepțională fervoare.

Dar mai sugestiv poate să apară monumentul alăturat, auster în simplitatea lui, al **Grefionului** care simbolizează lupta înverșunată a danezilor împotriva vitregiei pământului, prin emblematice figură a unei mame care și-a metamorfozat cei patru fii în tauri viguroși cu care a tras brazde adinci în solul arid, pentru a-l face să rodească în folosul oamenilor care începeau să populeze aceste țărmuri dezolate. După cum un alt simbol ni s-a părut a fi acel antic instrument muzical, numit **lur**, din care încă din urmă cu trei milenii, intonau melodii invocatoare, cerului, pământului și mării, strămoșii actualilor locuitori ai Copenhagăi.

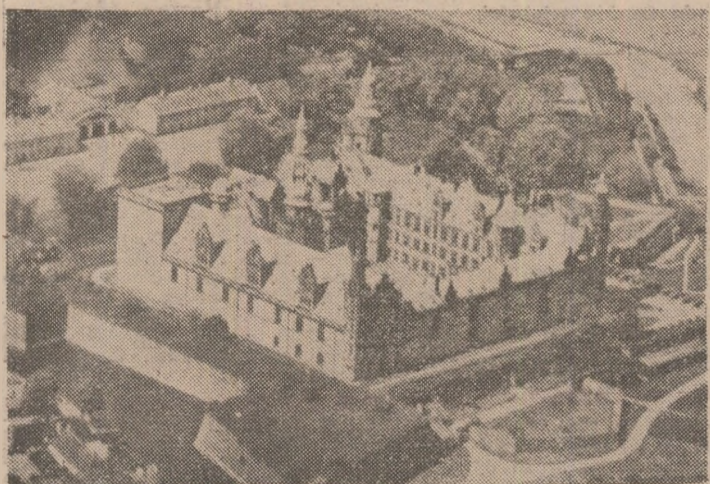
Acești locuitori contemporani se demonstrează a fi extrem de amabili, gata a te însoți spre obiectivele a căror cunoaștere o poate îngădui un scurt răgaz de timp liber în marele oraș. Am căutat să revenim pe un itinerariu obligatoriu parcurs în urmă cu un deceniu, străbătând faimoasa **Strögel**, considerată drept cea mai lungă stradă comercială din lume, interzisă circulației automobilelor, paradisul pietonilor și mai ales al vizitatorilor, pentru că fiecare casă de pe această arteră, comparabilă doar cu Fifth Avenue din New York, este un magazin cu vitrine fascinante.

Nu poate lipsi din itinerariul obligatoriu al oricărui vizitator, oricât de grăbit, **Glyptoteca**, al cărei patrimoniu de artă o înserie între marile muzee ale lumii, castelul **Rosenborg**, o nestemată a arhitecturii daneze, în centrul unui parc vast, marele muzeu memorial al lui Thordvalsen, cel mai armonios sculptor neoclasic al secolului al XIX-lea.

Și nu se poate să nu fugi la castelul de la Helsingor, copleșit de umbra și de aura prezenței fantomatice a neliniștitului Hamlet, recitând pe terasele pierdute în cejuri monologul fatidic a fi sau a nu fi.

Pentru că aci, în apropiere de castelul legendar, timp de cinci zile aproape 2500 de reprezentanți a 130 de țări și 90 de organisme internaționale au dezbătut îndelung problema cardinală a contemporaneității umanității: **de a fi**, de a mai exista sau de a se **anihila** definitiv în prăpastia cataclismului atomic.

PREGĂTIT timp de optsprezece luni, Congresul Mondial consacrat Anului Internațional al Păcii a fost desigur cea mai importantă manifestare din acest an, a efortului universal al opiniei publice, pentru

Castelul Kronborg, Helsingor

„Mica Sirenă”, sculptură de Eduard Eriksen

eliminarea holocaustului nuclear. Propunându-și să promoveze obiectivele Programului Anului Internațional al Păcii adoptat de cea de-a patruzecua Adunare generală a O.N.U., să ofere opiniei publice un forum deschis în care să se dezbată posibilitățile și condițiile necesare pentru o activitate mai intensă în favoarea unei lumi pacifice, Congresul de la Copenhaga a chemat reprezentanții diferitelor curente ale opiniei publice și oamenilor din toate punctele cardinale, dincolo de orientări ideologice și politice, să procedeze la un schimb liber, activ, al propriilor idei și experiențe și să examineze lucid situația actuală a lumii, condițiile de bază necesare pentru dezvoltarea pașnică a umanității. În cadrul Congresului dezbaterile au avut loc în Centre tematice, forumuri, grupuri de lucru, discuții libere, dialog deschis și fără ca să fie adoptate rezoluții.

Dialogul de la Copenhaga, cu peste opt sute de intervenții ale participanților, s-a orientat ferm către căutarea mijloacelor și metodelor care să îngăduie oprirea cursei înarmărilor și în primul rând a celei nucleare. În intervențiile lor vorbitorii au subliniat faptul că dimensiunile războiului contemporan nu își pot afla nici o comparație cu războaiele anterioare, oricât de distrugătoare vor fi fost, finalitatea războiului atomic fiind a catastrofei definitive, echivalentă cu anihilarea omenirii întregi și a imensului său patrimoniu de valori materiale și spirituale. Dacă după războaiele mondiale trecute, viața și civilizația au reînflorit, războiul nuclear ar anihila orice formă a vieții pe planeta pustiită și arsă definitiv. S-a spus că cei care trăiesc acum sînt prima generație care a dobîndit capacitatea de a distruge orice formă de viață pe Pământ, dar s-ar putea, în cazul conflagrației atomice, să fim și ultima generație de pămînteni. Omenirea se află într-un echilibru instabil și trebuie să aleagă între viață și moarte, iar forțele pacifice din Est ori Vest trebuie să-și unească eforturile și să acționeze solidar cu toți cei care doresc să lupte pentru pace, dincolo de diferențele minore care ar putea să existe în ceea ce privește metodologia.

Mobilizarea opiniei publice universale a devenit sarcina primordială a celor care sînt conștienți de uriașul pericol nuclear, de gravitatea situației mondiale. Întărirea Organizației Națiunilor Unite, transformarea ei într-adevăr într-o autoritate mondială, competentă, este un alt scop al tuturor celor care-și fac din idealul Păcii, justificarea existenței și activității lor.

IN INTERVENȚIILE LOR delegații români au arătat că una din cele mai înalte răspunderi și îndatoriri ale guvernelor, ale oamenilor politici față de propriile lor popoare, față de cauza civilizației, o constituie oprirea cursei înarmărilor, înfăptuirea dezarmării generale, crearea unor zone de pace și colaborare, fără arme nucleare. Ei au citat memorabilele cuvinte rostite de Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la una din sesiunile Marii Adunări Naționale: „...Omenirea va judeca activitatea fiecărui guvern, a fiecărui stat, a fiecărui conducător politic nu după vorbe, ci după fapte, după energia cu care militează pentru eliberarea popoarelor de povara cheltuielilor militare, de coșmarul unui mare război mondial nimicitor, pentru realizarea unei lumi a păcii și securității, a bunăstării și a fericirii tuturor popoarelor...”

A fost excepțional prețuit la Copenhaga Apelul României către statele europene de a trece la o reducere a armamentelor, exemplul țării noastre de a efectua concret, pînă la sfîrșitul acestui an, o reducere cu cinci la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare fiind considerat o altă luminoasă demonstrație a voinței neștrămutate de pace și colaborare internațională a întregului popor român.

CONGRESUL mondial de la Copenhaga, consacrat Anului Internațional al Păcii, a demonstrat necesitatea permanentizării luptei pentru Pace, acest drept fundamental al omului, acest luminos ideal umanist care trebuie să fie o permanență de acțiune și de conștiință, angînd pe fiecare locuitor al Planetei. Cauza civilizației umane și a imensului său patrimoniu trebuie să fie apărată de raționalitatea tuturor oamenilor care trebuie să elimine, printr-o hotărîre unanimă, colosalul tribut pe care umanitatea îl plătește de atîția ani pentru crearea armelor a căror putere de devastare este apocaliptică. În epoca noastră nu există probleme mai importante decît aceea a înlăturării unui nou război mondial, a unei catastrofe nucleare, decît asigurarea păcii în lume și a viitorului omenirii.

Congresul de la Copenhaga semnifică o contribuție importantă la realizarea acestui cardinal obiectiv existențial.

Alexandru Balaci

Prezente românești

FRANȚA

● Timp de trei zile s-a desfășurat la Avignon colocolviul internațional **Mihai Eminescu și mișcarea romantică**, organizat de Universitatea din Avignon și Asociația Culturală Franța-România din Vacluse.

Sedinta de deschidere a avut loc la Primăria orașului Avignon unde au luat cuvîntul Marie-José Roig — primar adjunct al orașului Avignon, care a evidențiat semnificația Colocolviului în cadrul dezvoltării relațiilor culturale româno-franceze, Ileana Ionescu Barthouil, profesoară la Facultatea de Litere și de Științe umane a Universității din Avignon, organizatoarea acestui colocolviu, și criticul Nicolae Balotă care a prezentat o amplă comunicare intitulată **Mihai Eminescu: mit și poezie**. Au urmat lucrările colocolviului la care au participat cercetători, profesori, traducători din Franța, Italia, Belgia, Marea Britanie, Germania, România. În cadrul colocolviului, criticul Valeriu Răpănu a prezentat comunicarea **Originalitatea operii eminesciene în procesul receptării și transfigurării literaturii populare**. Au fost dezbătute probleme esențiale ale operii eminesciene văzute în evoluția literaturii române și europene, aspecte ale gândirii social-politice a mareului poet, substanța națională a operelor sale fundamentale, problemele traducerii poeziei, sale în limba franceză. Comunicările au fost urmate de discuții.

S.U.A.

● După editarea în Franța (1983, ed. Arcane 17), cartea-poem a lui Gellu Naum, **Tatăl meu obosit** (ed. Cartea Românească, 1972) a apărut recent în editura californiană Inkblot, într-o excelentă traducere a poetului american James Brook.

R. F. GERMANIA

● La editura Büchergilde Gutenberg din Frankfurt pe Main a apărut al patrulea volum din seria de opere complete Panait Istrati, prevăzută să aibă 14 volume. Noua carte, intitulată **Codin**, conține povestirile **O noapte în bălți**, **Codin**, **Kir Nicola** (traducere de E. Eichholtz), precum și textele cu

caracter autobiografic **Post-scriptum la „O noapte în bălți”** (traducere de Edmund Jacoby) și **În docurile Brăilei** (traducere de Hans Luchsinger). Volumul este însoțit de o notă a îngrijitorului ediției, dr. Heinrich Stiehler, unde se precizează că Panait Istrati a deschis prin **Codin** ciclul intitulat „Tineretea lui Adrian Zografi” și se dau referințele bibliografice necesare.

R.D. GERMANA

● În revista de știință a literaturii, esteticii și teoriei culturii, „Weimarer Beiträge” (nr. 6/1986) a apărut un amplu studiu despre **„Chira Chiralina”** lui Panait Istrati, semnat de Anke Pfeifer. Proza lui Panait Istrati este discutată din perspectiva modelului picaresc, iar despre numele Chira Chiralina se spune că a devenit „simbolul unei dorințe etice absolute de fericire și libertate”.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

5 lei